

અ

૫

જી

જે કંઈ હીધું તે, આપ નું જાણું;
લેટ કઈં થું નાથ ?

નમસ્કારની લેટ કંઈ,
હું જોડું જાનને હાથ.

જે જેનું તે તેનું સમજી,
મેં મારાનો, કીધો ત્યાગ.

યાદ કરાવું તારી લીધી,
તેનો પણ હું કરતો ત્યાગ.

આખું તેં તુજને આપું,
પછી તારાને જાણુ.

તારો રંગ સદા ટકે,
હું રાગું મન મોજાર.

‘ખિયારો’

हो पांडुरंग

पारमिताल अर्पण

“नारेश्वरनो नाद”नुं वक्तव्य करता प. श्री.

શ્રી ગુરુદેવદત્ત ચત્કિંચિત્

ગંગા પાપં ઘણી તાપં દૈન્યં 'કલ્યતરુત્તથા ।

પાપં, તાપં ચ દૈન્યં ચ ધ્વનન્તિ સન્તો મહાશયાઃ ॥

પૂ આપણને પ્રથમ પરિચય ૧૯૪૬ ની સાલમાં થયો હતો. પ્રથમ દર્શન પહેલાં તો મારા વિચારમાં શ્રદ્ધા કે સંતો સંબંધીના ખ્યાલ ન હતો. તાજું ભણતર અને ભણતરના ગુમાનના ભૂતે મગજમાં વાસ કર્યો હતો. ધંધો કર્મકાંડનો કરવો અને શ્રદ્ધા જો મને જ ન હોય તો યજ્ઞમાનને કયાંથી શ્રદ્ધાવાન બનાવી શકું ? એ બધા વિચારો આવે ખરા, છતાં યજ્ઞમાનમાં શ્રદ્ધા આવવાની હોય તો આવે, પરંતુ 'ચાજ' નક્કી કરી કામ કરાવવા જવું. એક દિવસ ચાજ નક્કી કરવાનો એવો સુયોગ આવ્યો કે મારા રનેલી રામજીભાઈ નાયક, શ્રી. હાકોરદાસ નામના એક વયોવૃદ્ધ વણિકને લઈને આવ્યા, અને પ્રસ્તાવના કરી કે,— “ગુરુપૂર્ણિમાએ હમારા ગુરુદેવ શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજનું હમે પૂજન કરીએ છીએ; તો આ વર્ષે આપ પૂજન કરાવવા આવશો ?” —મેં પ્રત્યુત્તરમાં ‘હા’ કહી અને આખા દિવસના કામ માટે રૂપિયા પચ્ચીસ દક્ષિણા નહિ, પણ ચાજ કહી. અને “જ વાગે કામ પૂરું થાય કે ન થાય તો પણ હું પકડું મૂકીને ચાલ્યો જઈશ” એમ કહ્યું. છતાં મુરબ્બીશ્રી હાકોરદાસે મારામાં એવું કંઈક જોયું હશે, ને તેઓ “હા” કહી ગયા. પૂજન કરાવવા ગયો ત્યાં દક્ષિણા મુકતી વખતે મેં જ “ના” કહ્યું કે “દક્ષિણા મુકવાની નથી. મને તો મારા નક્કી કર્યા મુજબના રૂપિયા પચ્ચીસનો ચાજ મળવાનો જ છે, પછી બીજી પરચુરણ દક્ષિણાઓ ઉપર મારો શો હક્ક છે ?” હાકોરદાસ પણ બોલ્યા કે : “હમારા ગુરુદેવની

પૂજન વિધિમાં એક પણ પૈસા પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવતો નથી." પાદુકા ઉપર નામસંપ્રીતનનો અભિષેક કરુ થયો. હું વિચાર કરું છું કે આ પાવટી ઉપર બધા શું બોલે છે ? ભલે બોલતા આપણે રત્નાભિષેકના આવર્તન કરવાની મહેનત ઓછી અને ધારિ તોડવો પણ ન પડે કરવા દીધું જરાગર સાક્ષાં છ વાગ્યા એટલે કહ્યું કે "હું જાઉં છું". તે સમયે મેં પૂજા જરાગર કરાવી, પરંતુ મારી અદાતો જ ક્ષેપ મેં કરેલો નહીં. એ પૂજનવિધિથી પ્રતિવર્ષે મને હોડે જ થાના ?

~ બે વર્ષ પૂજન કરાવી ત્રીજે વર્ષે શ્રી રામજીભાર્ગના અતિ આગ્રહને વશ ધર્મ કેવળ ફરવાની જાવનાથી નારેશ્વર ગયો. ને તે પહેલ વહેલો જ ગયો. ત્યાં તો અધારપટ, દિવકું સરખુ પણ ન થાય. મને તો બાપજી ક્યાં બેઠેલા તે પણ સુઝે નહીં. છતાં શ્રી રામજીભાર્ગની પાઠળ ચાલ્યા કીધું. એમણે જ્યાં દાર ચઢાવ્યો ત્યાં હું પગે લાગ્યો. ગુરુદેવ કાળી કામળા ઓઢીને ખુરશી પર બેઠા હતા. બાલુમાં અનરબતીનો ધૂપ જળ્યા કરતો હતો શિવોદ્દમના ચબ્દથી અગ્નિને આવકાર્યા હું પગે લાગ્યો. હું અશ્વદાવાન કેવો કે એક દાર કે એક ફૂલ પણ હું લઈ ન ગયો. એ મારી અશ્વદાચોર પર આજે દાસ્ય થાય છે. મારી ઝોળખ આપી. બીજે દિવસે પણ રહ્યાં. મારા જવાનો હેતુ ગુરુપૂર્ણિમાને દિવસે તે સાધુ કોણ હતો તે જાણવાના હતા. તેથી નારેશ્વર ગયો હતો. હેતુ સર્વો નહીં. છતાં બીજે દિવસે ફરી પ્રયત્ન કરી જોયો. પણ ઝોળગેજળ જવાબ મળ્યો કે સમય પાકશે ત્યારે ખજાર પડશે.

બીજે દિવસે સાંજે જોની મને મૂગ અને જો ખાવા પણ ન ગમે, અને ખાધા પણ ન હતા એવા કડવાં કરેલાં સાક અને ખવડાઈ, કડવું પાણું. સ્વાનુભવની વાત છે કે એ સાક હું ન ખાત. શ્રી રામજીભાર્ગના અતિ આગ્રહથી ખાવું પડ્યું. ત્યારે નારેશ્વરમાં જાતે રસોઈ બનાવી લેવાની સુવિધા હતી. મારું જ જનાવેણું સાક ન ખાવાના આશયથી મેં ગમે તેમ કાપી મીઠા સિવાય કંઈ નાખ્યું ન હતું. છતાં

જ્યારે ખાધું ત્યારે ગળ્યું લાગ્યું. જે વિચાર કરું કે એવાયચીનો સ્વાદ, ધાણાછરુનો સ્વાદ, તીખાટ વિગેરે જે જે રસની ઇચ્છા કરું તે તે રસ તેમાંથી મળતો હતો. લેશ પણ ન ખાવાની ઇચ્છાવાળા મે જેમ તેમ રામજીભાઈને થોડુંક આપ્યું અને બાકીનું બધું જ ખાધું. એ સ્વાદ ત્યાર પછી કોઈ દિવસ મળ્યો નથી અને મળશે કે કેમ ? ખોતના માણસને કડવું પાવું અને પારકાને મીઠું ખવડાવવું એ પ્રથા જળવીને મને પોતાનો બનાવી પોતાની જમાતમાં લીધો.

એઓશ્રીના પ્રથમ દર્શને જ હું પ્રભાવિત થયો પણ મનમાં વિચાર કરતો, કે બાવાઓની અકસ્માત ન આવવું, કે જળવું નહિ એઓ આપણા વિચારને અને જીવનને રુધનારા બને છે, એવો ખોટો ખ્યાલ જે હતો, તે પ્રથમ દર્શને જ રહેજ એછો થવા લાગ્યો.

પૂજ્યશ્રીની સૌમ્ય મૂર્તિ, પ્રેમાળ અમીદષ્ટિ, કાયમનું હાસ્ય ભરેલું ગંભીર મુખારવિદ્ ગૌરવવતી પ્રતિભા, અનેરું વ્યક્તિત્વ અને એઓમાં રહેલા અનંત રત્નના ઓતથી ભારી મનોમય શુદ્ધ ભાવના વલ્લરીમાં જળ સિંચન થતું ગયું, અને વલ્લરી નવપલ્લવિત થતી ગઈ એઓ શ્રીના સાન્નિધ્યમાં મળતી શાંતિ, રહસ્યમયી વાતો, એમના બોલમાંથી પાસે બેસનાર બધાને જે જે બોધ્યો તે તે મળતું જ રહેતું. સમદષ્ટિના આ સત્ત મને મારા પરિવારને સ્વજનોને મારા મિત્ર વર્ગને પ્રેરણા મૂર્તિ થઈ પડ્યાં એ સરકારે મારા નથી એમની કૃપા મેળવવી એ તપ માત્ર નથી પણ મારા વડીલ બધા તપસ્વી જીવન જીવનાર મુરબ્બી હોકીરભાઈ (પાર્વતીશંકર) નું જ હતું મારામાં સરકારનું સિંચન એમનું જ હતું. એ સમર્થ યાત્રીને હમારા કૂળ ઉદ્ધારક કહું તો ખોટું નથી એમની અતકાળે કરેલી આગાહી સાચી ઠરી —” મારા દેહનિલય પછી મુઝીશો નહિ આપણા ઘરે એક મહાન વિભૂતિ અવતારી પુરુષ આવશે, તે તમેને માર્ગદર્શન આપી આ ઘરમાં લીધેલા મારા જન્મને સાચું કરીને તે તમારી પૂજનીય મૂર્તિ થશે ” અને ખરેખર !

વડીલબધુના દેહાંત પછી શ્રીમાપણનો સબધ થયો અને અનંત યુગો સુધીના હમેશા અધારે હતાં તે કંઈક અજવાળે આવ્યા.

અમારા પ્રથમ પરિચય સમયે નારૈશ્વરમા એમની નાનીશી શુદ્ધ હતી ધર્મશાળા બધાઈને નૈવાર થઈ હતી અને પૂજ્યશ્રીની પ્રસિદ્ધિનો પમરાટ ખરો, પણ આજના જેવો નહીં એમના સબધથી એમના નિર્વાણુદિન સુધીનો એકધારો રોહ ચાલુ જ રહ્યો પણ જૂન થોડી જ હુપ્ત થાય છે ?

અગત એવા કેટલાંય પ્રસંગો બન્યા કે જેનો પાર નથી છેલ્લે જીવનલીલા સમેટવા પહેલાં પણ એમણે મને તથા મારા બહુઓને ધર્મભાગી બનાવ્યા ગોડાદરા (જીલ્લા. સુરત)માં જીર્ણોદ્ધારનું મહાન કાર્ય કરાવ્યું મારા અગત વ્યવહારમાં મને સાથ આપ્યો અનેક વાર પ્રેરણાઓ આપી બધી માણુર્ગાવનો પ્રવાસ ન્યારે યોજાયો ત્યારે જ્યપુરમાં મને તથા શ્રી બાણુભાઈ દવે (જવેરી)ને બેઠેલ સૂચનો કર્યા માણુર્ગાવનો પ્રવાસ યોજાયો મુબઈમાં દત્તપરા કરી, બૃહદ મુબઈ તથા મુબઈના વિસ્તારમાં રહેતા કોઈ પણ બકાતને અસતોષ ન રહે તેથી એમણે એક માસની મુબઈ ખાતેની પરિજમણુ યોજના મને સાથે રાખી કરી, તેમાં મારી પ્રેરણા અને પ્રગતિને અનુમોદન આપનાર શ્રી બાણુભાઈ દવે (જવેરી) અને બીણુભાઈ પટેલ (સીસોદરા, હાલ આફ્રિકા)નો સાથ ન હોત તો માણુર્ગાવ પ્રવાસ યોજી શકાત નહીં હોત માણના દેહ વિલય પછી મેં પદયાત્રાનો પ્રસ્તાવ મુક્યો ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ સાચું માર્ગદર્શન આપ્યું દરેક યાત્રિકો પાસે પદયાત્રામાં લાખલ થવા માટે સો સો રૂપિયા લેવાની વાતને પૂજ્યશ્રી એ નકારી કાઢી તો એ કામ કેવી રીતે કરવું ? “બગવાન કરાવશે, ચિતા શાને કરવાની હોય ?” લાંબી છોડી મુબઈ આવ્યો મારા મિત્રશ્રી ગોવિંદભાઈ વખાણિયાને પ્રેરણા મળી, અને તેમણે ગરુલીના મૃત સપ્તાહ અને પદયાત્રાના પ્રવાસ માટે ખર્ચાના રૂપિયા દસહજાર જેટલી મોટી રકમ આપી તે આપનાર, પૂજ્યશ્રી અને હું તથા એકાદ બે બાંકીતઓ સિવાય કોઈ બાણુતુ ન હતું એ પૈસા પણ પૂજ્યશ્રીની આજ્ઞા મર્ષ એટલે જ લીધા ગાદ છેદની પદયાત્રાનું આખરી સ્વરૂપ આપવા માટે તથા એમના

આશીર્વાદ માટે હું તથા શાસ્ત્રીજી નીલકંઠભાઈ અને એક મહારાષ્ટ્રીયન-ભાઈ શ્રી જયભાઈ ધાપરે સાથે ઓચ્છણ મુકામે ગયો. ત્યારે પૂજ્યશ્રી એ અગત્યની સલાહ આપી કે “તમે પદયાત્રામાં ધણા રટીક રહેજો. તમને હું વ્યવસ્થાપક તરીકેની જવાબદારી સોંપું છું અને નીલકંઠભાઈને તમારા મદદનીશ તરીકે સોંપું છું. જે કાંઈ પૂર્વ વ્યવસ્થા કરવાની હોય તે તમારે અગાઉથી જાહેર કરવી. પદયાત્રામાં ચાલવા કરતાં યાત્રિકોની ઠેર ઠેર વ્યવસ્થા કરવી કઠિન છે. તમે જે કાંઈ આદેશ પદયાત્રિકોને કરશો તે ‘હું પોતે જ કરું છું,’ એમ યાત્રિકો માને. ને ન માને તો તે જાણે; પણ કોઈ યાત્રિક તમારા પોતાના મિત્ર નથી એમ સમજી પદયાત્રા કાઢજો. પછી ભલે એકમેકનાં મોઢાં જોવાનો સંબંધ પણ ન રહે, તેની ચિંતા કરશો નહિ.” મારી સાથે જયભાઈ ધાપરે હતા તેમને પાસે બોલાવી કહ્યું કે “રમણલાલના સહાયક વ્યવસ્થાપક તમે છો. મહારાષ્ટ્રીયન યાત્રિકોને તમારે કાણુમાં રાખવા. એમની ફરિયાદ જે કાંઈ હોય તે તમારા દ્વારા રમણલાલ પાસે જવી જોઈએ.” અને ધાપરેએ અતિ આનંદથી કબૂલ્યું. આ યોજના ને સંયોજિત રાખવા માટે નીલકંઠભાઈને સહાયક બનાવ્યા અને એક મુખ્ય એતવણી આપી કે “રસ્તેથી મુંબઈનો કોઈ પણ ભક્ત પદયાત્રામાં દાખલ થઈ ઠેઠ સુધી યાત્રામાં રહે તો તેને અને નૌરશ્વરની નજીકનો કોઈ પણ ભક્ત અંકલેશ્વર પછી દાખલ થાય તો તેને આ પદયાત્રામાં લેશો જ નહિ.” એ પદયાત્રામાં મને મશલાગી બનાવ્યો. આખી યે યાત્રામાં મને બે વાર પ્રત્યક્ષતા સ્પષ્ટ કરી બતાવી. અને સાથે ચાલતો બાપજીનો આભાસ મને તથા ત્રણ-ચાર યાત્રિકોને થયેલો. તે સિવાય અંકલેશ્વર મુકામે યાત્રામાં સંયોજિત થયેલા એવા શાસ્ત્રીજી કૃષ્ણશંકરભાઈને પણ થયેલો. તેણે સ્વમુખે જાહેરમાં કબૂલ કર્યું હતું. જે પ્રસંગ પદયાત્રા શતકમાં આપેલ છે.

છેલ્લે મારા વડીલ રોહી બાણુભાઈ ઝવેરીનાં બનેલી શ્રી શાંતિભાઈ ઝવેરી જેઓ જયપુરમાં રહે છે, એમના અતિ આગ્રહથી પૂજ્યશ્રી જયપુર ગયા; ત્યારે ત્યાં જ એકાંતેરથી રંગ જમંતિનો મહોત્સવ નિશ્ચિત બન્યો. મહાપૂજના પૂજન કાર્ય માટે શ્રી શાંતિભાઈએ મને જયપુર બોલાવ્યો.

તે વખતે મને ખબર ન હતી કે આ જન્મ જ્ય તિ છેલ્લી અને પાદુકા પૂજન પણ આ છેલ્લું જ હશે છતાં જે લાજ અપાવ્યો તેથી હું તેમના આભારના બાર નીચે દબાવ્યો છું એમને માટે ક્યા શબ્દો વાપરી શકું ? પૂજ્યશ્રી ને તો ખબર જ ન હતી કે હું જ્યપુર આવી રહ્યો છું. એ તો મારા જ્યપુર જવા પહેલાં અડધો કલાક અગાઉ પૂજ્યશ્રીને કહેવામાં આવ્યું હતું, કે “મુળાધથી રમણલાલ પ્યેષ્ઠનમાં આવી રહ્યા છે,” ત્યારે પૂજ્યશ્રી એ આશ્ચર્ય વ્યક્ત કર્યું હતું અને આનંદિત થયા હતા પરંતુ મને મોલાવનારી વ્યક્તિ થી સાતિભાષને પણ પૂજ્યશ્રીની સુપ્ત પ્રેરણા મળી જ હોવી જોઈએ.

પૂજ્યશ્રીના દેહાંત પછી મને થયું કે છેલ્લો ઉત્સવ અને છેલ્લું પાદુકા પૂજન, મારા હાથે થવાથી મદદ અશે હું ભાગ્યશાળી થયો. ઉત્સવને બીજે કે ત્રીજે દિવસે સુમનભાઈ માસ્તરને પાદુકાઓ કાઢવો બરી ગણતાજીમાં સાધુઓને વહેચવા માટે મોકલ્યા ત્યારે પૂજ્યશ્રી બોલ્યા કે “આ સામે મુકેલી પાદુકા રમણલાલ તમે લઈ જાઓ. હું હવે પાદુકાપૂજન કરાવવાનો નથી અને મેં આપેલ પીતામ્બર રાખી મુક્યો, પહેરશો નહીં.” ત્યારે પાદુકાની મેં ના પાડી “હજી આપણે તો શુજ, નદીકીલ, ગોના વિગેરે જગ્યાએ જવાનું છે, તો પછી ત્યાં આપ પાદુકા વગરના હોય તે શું સારું દેખાય ? તે છતાં આપવાનો આશ્રય ચાલુ જ રાખ્યો. પછી શ્રી સુમનભાઈ માસ્તરને બોલાવી કહ્યું કે—“આપણા શાંતિનિકુળમાં થોડાંક દિવસ પહેરેલી એક સુખડની પાદુકા છે તે રમણલાલ નારેશ્વર આવે ત્યારે આપવાની છે, તે તમે માફ રાખો.” આટલા શબ્દો કહ્યા પછો કેટલીક વાતો ઘણી જ ઊંડી, ગર્જિત પ્રતેષમાં અને ચિવટાધથી કરી કે તે સવાહ અને સૂચનો મને ધણા જ પ્રેરણાદાયી થઈ પડ્યાં અને એક બાજુમાં મુઠેલા ટેબલ ઉપર કાલમેલ હતો તે મારા એક મિત્રને જાતે આપી આવવા સૂચન કર્યું તથા હવે વખત ખરાબ આવ્યો છે કાંઈ કાંઈના જીવનનો બરોસો નથી, વગેરે વગેરે વાતો કરતા કરતા છેલ્લે એમ કહ્યું કે “દસ વર્ષ તમે પાછા દહીં જવ તો સારું પડશે” ગભીરતા બરી, ધીમા સમદમા

જાણે પોતાનાં પુત્રને આખરી સંદેશ આપતાં કેમ ન હોય ?—
તેમ ફરી પાછું બોલ્યા કે “દિલ પુકાર કહીને કહે છે દસ વર્ષ પાછા
હડી જાણે” ખેર ! બધું યાદ કરીને જીવન રોટું થયું અને સદાકાળ
રોટું રહેવાનું.

દેહાંતની ખબર આપવા પહેલાં રાત્રે બે વાગે જાગી જવાયું.
દૃષ્ટાંત થયું કે “ઝોગણીસ તારીખે તને હરદ્વાર આવવા કહેલું. આજે
રાત્રે બાર વાગે વીસ તારીખ સડુ મધ તો પછુ કેમ ન આવ્યો ?”
પછુ ખરું કહું તો મને, “ઝોગણીસ તારીખે સંદેશ મળશે ત્યારે હરદ્વાર
આવજો, નહીં તો ત્રીસ તારીખે શ્રીપદ્મકાંતભાઈ સાથે આવજો.” એમ
કહેલું. જેથી સંદેશો મળે તો જાઉં ને ! ત્યાં રાત્રે બેથી છ સુધી ઉંઘ જ
આવી નહોતી. ખુબ વ્યથા થઈ. અને સવારે આઠ વાગે પદ્મકાંતભાઈને
ત્યાંથી કાળની કંપરી જેવો ફોન આવ્યો “જીપજીની જીવન બીલા સમે-
ટાઈ ગઈ” પોતાનું અવતાર કાચું પુરું કયું અને આપણું બધું જ
અધુરું રહ્યું.

હરદ્વાર જવા નીકળ્યા દિલ્હી એરોડ્રામ પર ખબર મળી કે નશ્વર
દેહને નારેશ્વર લઈ જવા માટે હરદ્વારથી લાવી રહ્યાં છે એટલે હરદ્વાર
સુધી ન જતાં દિલ્હીથી અમદાવાદ અને અમદાવાદથી નારેશ્વર લાવ્યા,
ત્યારે અસીમ કૃપાથી મોટર ચાલે અને મસ્તક ન હાલે જેથી માથે જ
એમનું મસ્તક પકડી રાખવાનું સૂચન ડૉ. વાણીકાકા તરફથી થયું. ને
- એ ગ્રેરજી મૂર્તિને રસ્તે લાવતાં લાવતાં સવારે ૧૦થી રાત્રે ૧૦ સુધીના
માર્ગમાં મારા મનની વ્યથા અને અનેક કલ્પના સાથે કંઈ કંઈ ખોટા
તરંગો આવ્યા. વળી એટલી જન મંડળી કે જેઓ વ્યગ્ર વદને પોતાના
પ્રાણસમા ગુરુદેવના આખરી દર્શન કરવા દારબંધ ઠેર ઠેર અને ગામે ગામ
ઉભા હતા. હરદ્વારથી ના લાવ્યા હોત તો ભકતો દર્શન વિના રહેતે,
તે માટે મુ. શ્રી મોદીકાકાની તથા નારેશ્વરના ટ્રસ્ટી મંડળની વિચાર
શક્તિ અને ઝડપી નિર્ણયની મનોર્થાત મહદ્ અંશે સાચું કામ કરી ગઈ.
ભલે ખીજાઓ એમ માને કે ગંગા કિનારેથી ના લાવવા બેઠાએ. ન
લાવ્યા હોત તો અયોગ થાત. ભકતોને દર્શનની અભિલાષા મનમાં જ
રહી જાત.

મને લાગેલો તિરહ એવો થાત કે હું મારી માનસિક સ્થિતિ ખોષ ખેસતો. એ આધાત મને હતો. એક તો પૂજ્યશ્રી નો અને બીજો આપવા માંડેલી પાદુકા મેં લીધી નહીં તેનો. એ પાદુકા હવે મને મળશે જ કેવી રીતે મારાથી થોડું જ કહેવાય, અને હું કહું તો પૂજ્યશ્રીની ગેરહાજરીનો મેં ખોટો લાલ લીધો એમ કહેવાય. પરંતુ શ્રી સુમનલાલ મારતરે મોદીકાકાને કહ્યું હતું કે “પૂ શ્રીએ રમણલાલને પાદુકા આપવાની મહેચ્છા દર્શાવી હતી.” જેથી મને નારેશ્વર બોલાવી મુ. મોદીજીએ મજરકે ચાર વાગે પાદુકાની સ્નાનાર્થ વિધિ કરી પૂ. શ્રીનું સાન્નિધ્ય માની અત્યન્ત ભાવભર્યા ભજન હૃદયે તે પાદુકા મને આપી. એ ધન્ય પળ મારા જીવનની અને પૂ શ્રી સાથેના સંબંધનું દોહન હતું. એ લખ હું મુંબઈ આવ્યો રસ્તાના અનુભવોના ઉલ્લેખની આવશ્યકતા નથી. પાદુકા જ્યારે મેં લીધી કે ઘુરત જ કંપના ખડી મધ અને કાવ્ય ઝરણું નિતયું” કે “સુની શુકાને સુનો લીમડો ને સુનું નારેશ્વર ધામરે.” આ કાવ્ય પ્રથમ હતું. પાદુકાજીને ધરે લાવી કેસર સ્નાન કરાવ્યું, તે વખતે “રેવા નીરમાં કેસર ઘોળા સ્નાન કરાવું રંગા,” આ બીજું કાવ્ય રહ્યું. આમ ને આમ એક એક કાવ્ય ઝરણાંઓ નિતરતાં ગયાં. એક વખતે ખબર નહોતી કે આ નાનાં ઝરણાંઓ એકત્રિત પકડશે અને મહા ઉદ્ધિના સ્વરૂપમાં ફેરવાઈ જશે. પછી જ્યપુરમાં મને કહેવું કે “પદ્માના વર્ણન તમે જાતે લખો અને માછની પુણ્યતિથિએ પ્રગટ કરજો” પરંતુ સાર પછી રંગ-વિરહ રોકાયો રોકાય તેવો ન હતો. અને એમાં જ મારો સમય ધણો ગયો. અને એક દિવસ પદ્માના લખવાના ગણેશ મંડાયા. જેમાં કંઈ છોકવું નહીં; અને કંઈ શબ્દ રચના મોઢવરી નહીં. જેવી આવડે તે પ્રમાણે લખવી. તે પહેલાં કબૂલ કરું છું કે મને સંગીત ઉપર કંઈ જ ભાવ ન હતો. ના જાણું માત્ર મેળ, ચરુ, લઘુ, પ્રાસ, કે છંદ. જેમ આવડે તેમ મેં આ રંગ-વિરહની રચના કરી. પછી પૂ શ્રીનું જીવન ચરિત્ર-તેમાં ખાસ કરીને પૂર્વાવસ્થાથી લોકો ધણા અચાત હોવાની માન્યતાને ખાતર મેં તે શરુ કર્યું. અને તે લખાવું ગયું. આ

બે મહાકાવ્યોમાં મન લાગી ગયું. જેથી મારો વિચાર મેં બોતેર કાવ્યો લખવાનો કર્યો હતો, તે પડતો મુક્યો. જેટલી ઉમરના વર્ષથી પૂ. શ્રીની ઓળખ થઈ તે પહેલાંના વર્ષ પ્રમાણે પ્રતિ વર્ષની એક એક અંજલિ પ્રમાણેના એક એક કાવ્ય બનાવી અંજલિઓ આપવા ધાણું. તે વખતે પણ થયું કે આ અનુષ્ઠાન પૂરું કેમ થશે. પણ પછી એક કવિની પંક્તિ યાદ આવી કે “સ્વભાવનું” સાધન સાધવામાં પૂરું અનુષ્ઠાન નથી થવાનું. સમાપ્તિ તેની મરવા સમાન પૂર્ણાકૃતિ તો પછીથી ચિતામાં.” રંગવિરહમાં જે કંઈ સાટું છે તે પૂ. શ્રીનું છે. નબળાનો દોષિત હું છું.

પ્રત્યેક કાવ્યોની સાથે તે તે કાવ્યોની પ્રસ્તાવના તો આપી જ છે. ફરી ફરવી એ ઉચિત નથી, આ મારા વિરહ-ગીતો વાંચ્યા પછીથી વાંચનારને તરત જ વિચાર આવશે કે ‘આટલું ચાતુર્ય’ એમનામાં ક્યાંથી આવ્યું? ખરેખર એ મારું નથી જ. એ પૂ. શ્રીની પ્રેરણા પીપૂષ છે. એ કાવ્યોમાં મેં કોઈને કંઈ પણ પ્રહાર કર્યો નથી છતાં કોઈને લાગે તો તે વિશાળ હૃદયે ક્ષમા કરશે. અને પૂ. શ્રીની પ્રેરણાથી લખાયો એમ માને. હજી પણ મને એમ થાય છે કે પૂ. શ્રી હોત, અને મેં મારું એકાદું કાવ્ય બનાવી વાંચ્યું હોત, તો મને કેવો અને કેટલો આનંદ થાત. ગસ્તુ !

આ પુસ્તક લખાયું તો ખરું મારી તો વ્યાકરણની ધણી બૂલો પડતી. એ જાણી બૂલો કોણ સુધારશે? એમ વિચાર થતાં મારા એક સક્ષર રનેલી પાસે ગયો, તો તે કહેવા લાગ્યા કે તમે આટલું ભણ્યા છો છતાં તમને શાંતિ લખતા આવડતુ નથી ‘તી’ દીર્ઘ કે દ્વસ્વ યાય, એટલી ખબર નથી પડતી. લાથી તો હું જેમ તેમ છુટયો, આ તો કોઈ પાસે જવાય પણ નહિ. એવામાં શ્રી નીલકંઠભાઈ શુક્લ તરફથી મને સુરતમાં આજકા નિકેતનની પ્રતિષ્ઠા મહેત્સવનું આમંત્રણ મળ્યું. ત્યાં ગયો ત્યાં નીલકંઠભાઈ પુષ્કળ કામમાં મારી બૂલો કેમ સુધારી શકે? જેથી મારા ભાણેજ શ્રી રવિકાંત શુક્લ એમ. એ. થએલા સક્ષર છે, તેમણે મારી કેટલીક બૂલો સુધારી. નીલકંઠભાઈએ ત્યારે મને એક ભાઈશ્રી નરેન્દ્ર ન હિપાખ્યાયની ઓળખ કરાવી. તેમને આ કાર્ય સોંપ્યું. તેઓ

જ્યોતિષ અને સાહિત્યના તીર્થ છે, તથા સાહિત્યના આચાર્ય છે. તેમજ અંગ્રેજીનું પણ જ્ઞાન સારું ધરાવે છે. તથા શ્રી સુધંપુર સંસ્કૃત મહા વિદ્યાલયમાં જ્યોતિષ વિભાગના અધ્યાપક તરીકે હોદ્દો ધરાવે છે. અને તેના ગાદ સમ્બન્ધમાં આવવાનો સુયોગ મળ્યો. તથા આજે તો તે મારા અંગત મિત્ર જેવા થઇ ગયા છે. તેમણે પ્રફૂલ્લ તપાસવાનું, પ્રેસમાં જવાનું, વિગેરે જવાનગરીનું કાર્ય મારી પાસેથી લઈ લીધું. જેથી તેમનો આભાર માનવામાં કોઈ પણ પ્રકારની અતિશયોક્તિ નથી. વળી પોતે પૂ. શ્રીના લેક્ષ પણ સંપર્કમાં આવ્યા નથી છતાં માર્ગદર્શન મને સારું આપ્યું.

વડોદરાના પંડિતશ્રી, યુજરાતનું ઔરવ સમા અનોક પાંડિત્ય ધરાવનાર અને આપણા અવધૂનજીના પ્રિય ભક્ત, શ્રી મણિરાંકર વ. ઉપાધ્યાય કે જેમણે મને ગાતો સાંભળ્યો; ખુશ થયા; અને 'કામ હોય તો જણાવજો', એટલા સારાં શબ્દની પણ નવાજેશ કરી; તે બદલ તેમનો તથા ડોક્ટર શ્રી હરિપ્રસાદ જોશી Ph. D. એ કેટલાયિક સૂચનો કર્યા; તથા ક્ષતિ દૂર કરી તેમનો તથા શ્રી નટવરલાલ વ્યાસ, પોષ્ટમાસ્ટર (મટવાડ જ. વલસાડ)નો પણ વિ. વિ. વ્યાકતઓનો આભાર ભૂલી શકું તેમ નથી.

વારંવાર માર્ગદર્શન આપનાર શ્રી નીલકંઠબ્રાહ્મ શુક્લ કે જેઓ હમારા આચાર્ય થાય છે. બીજી રીતે સગા પણ થાય છે અને જો હું એમનો આભાર માનું તો કોઈ કહેવત કહેનારા નીકળશે કે. 'જુવેં ધુણે પણ નાજિયર પોતાના ધર તરફ નાખે.' આ ધર તરફ નાજિયર નાખવા જેવું નથી. પણ એમનો સાથ ઘણો નેહિપાત્ર છે.

જેમણે પ્રેરણા આપી લખવાની તે શું કાંઈને હપાદવાની પ્રેરણા નહીં આપશે. એ મારી માન્યતા સાચી પડી. કોઈ પાસે જઈને પૈસાની માગના કરવી કે મોટો હાજો-નંડ કરવું; એ તો પૂ. શ્રીના સિદ્ધાંતને લાંબન લાગે. અને એથી જ મેં લખ્યું છે કે 'તારા નામને ગાય લાગે. તેવું, કદી વર્તન હોય ન એવું મારું.' આ ચક્રિત લખી જેથી વિના માગનાએ રવેન્જાથી આર્થિક મદદ કરનારાઓએ કરી. તેઓનો આભાર માનું છું. અને નાનું સરખું પણ સુંદર અને સુદૃઢ પ્રકાશન થયું.

ઘટતી રકમ મારા વડીલ બંધુએ અને નાના ભાઈએ જિનશરતી આપી છે, તે હું બનતા પ્રયત્ને પરત કરીશ અને તેઓએ આ મારું કામ જિરદારી મને સહાયબૂત થયાં. છતાં તે બદલ તેમનો જે આભાર માનું તો અયોગ્ય છે, કારણ કે તેઓ આત્મીય છે. આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિ પંડીની આવૃત્તિઓના પ્રકાશન હસ્તે નારેશ્વર અવધૂત પ્રકાશન ટ્રસ્ટને આપ્યા છે. તે બદલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી જયંતિલાલ આચાર્યએ ખીજી આવૃત્તિને સહકારી છે તો તેમને આ સમયે કેમ ભૂલું ?

અને પ્રસ્તુત “રંગ-વિરહ”ને સાંભળીને રાજમાન રાજેશ્રી મોદી-કાકા (લાડીલું નામ) એ નારેશ્વર ક્ષેત્રના વ્યવસ્થાપકને આ સંબ્રહ વંચાઓ, સંભળાઓ; એમણે પોતાની પ્રસ્તાવના લખી મને જિરદારી; અને એમના પછુ આ રંગ-વિરહના કાવ્યો સાંભળી હૃદય વીણાના તાર ઝલુઝલુ ઉઠ્યાં. તો જેને પૂજ્ય બાપજીના વિરહની લાગણી પ્રગટતી હશે તેવાં લોકોનાં હૃદયના તાર પછુ ઝલુઝલુ ઉઠશે; એની મને ખાતરી છે. એમની પ્રસ્તાવના બદલ હું જગદીશ્વરને પ્રાર્થુ છું કે એમને તથા આજના નારેશ્વરના ટ્રસ્ટી મંડળને દીર્ઘાયુષી બનાવી પૂજ્ય બાપજીએ પ્રસ્તાવિત કરેલા ક્ષેત્રને જગ પ્રસિદ્ધ કરે અને કરાવે. એમના કેટલાંક સૂચનો અનુભવી અને અવજનીય છે.

આ પુસ્તિકામાં આપેલી કેટલીક પ્રતિકૃતિઓ પદયાત્રા-વિગેરેની શ્રી. કૃષ્ણ વ્હાર્ટ રટુડીઓના માલિક શ્રી નાયુભાઈ હ. ઉપાધ્યાયની સૌજન્યતાથી મળી છે તે બદલ તેમનો હું આભાર માનું છું.

મારા મિત્ર દોસ્ત મહમદની પંક્તિમાં “રંગ સહારા તૂટ ગયા તો - દુનિયા કહેતી બિચારા”. આ “બિચારો” શબ્દ મને બહુ ગમ્યો, ને તે મેં મારા તખ્તસુસ તરીકે વાપર્યો. તો એ બદલ દોસ્ત મહમદને પછુ હું બુલી શકું નહીં. છેલ્લે પ્રગતિ પ્રેસવાળા મારા રનેદીથી વસંતભાઈ રા. શાહે મને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપી જાતમહેનત લખને સર્વાંગ સંપૂર્ણ અને સુંદર પ્રકાશન કરી આપવા મારે તથા યાદગીર દેવા જોઈએ જિની

પ્રેતાની ઈચ્છા ચક્રિત વાપરી સદાયજૂત થયા, તે બદલ અંતઃકરણ
પૂર્વક તેમનો આભાર માનું છું.

પુસ્તકમાં રહેલી ક્ષતિઓ સૂચના આપેથી બીજી આવૃત્તિમાં સુધા-
રવાનો અવકાશ રહેશે એમ માનું છું.

શ્રીરંગ પુણ્યતિથિ
કારતક વદી અમાસ ૨૦૨૬

}

શ્રી. રંગાનુરાગી
રમણલાલ અ. જોષી.

ભૂમિકા

ઓમવિહાર કરતા ભગવાન સવિતાનારાયણ જગત સમસ્તને પ્રકાશ આપે છે, ઉભા-મસ્મી આપે છે, જગનની સર્વ પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપે છે, પ્રાણી માનને નિવિધ ક્ષેત્રોમાં પ્રવૃત્તિમય થવાની પ્રેરણા આપે છે અને છતાં એ કશાયથી તલપૂરે લેપાતા નથી. કેવળ દષ્ટા તરીકે બધું જ નિહાળ્યા કરે છે, અને છતાં પ્રેરણા આપવાનું કાર્ય અવિરત અખંડિત થયા જ કરતું હોય છે.

તેજસ્વી તપસ્વી મહાપુરુષોત્ત્વ જીવન પથ એવી જ રીતે જગતના જીવોને પ્રેરણા આપ્યા કરતું હોવા છતાં તેનાથી તલપૂરે લેપાયા વિના અખંડિત વલ્લા કરતું હોય છે. જે જે ક્ષેત્રમાં જે જે વ્યક્તિ કાર્યરત હોય છે તેને તેને પોતપોતાની પ્રવૃત્તિમાં ચાલન મળે છે, વેગ મળે છે અને સાચી દિશામાં માર્ગદર્શન પથ મળ્યા કરે છે.

આવા માર્ગદર્શનનો જે લાભ લઈ શકે છે તે ફાવી જાય છે એ હીવા જેવી ઉધાડી વાત છે. આવા બડલાગી જીવતમાઓ ધન્ય થઈ જાય છે.

નારેશ્વરમાં નિવાસ કરતા મહાતપસ્વી સંતરાજની છત્રછાયામાં આવનારા કેટલાય જીવતમાઓ આવી રીતે ધન્ય થયા છે.

અનેક ક્ષેત્રોમાં અનેક લોકોએ પ્રેરણા મેળવીને જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં સારી એવી પ્રગતિ સાધી છે. અને એનો લાભ કંઈક વ્યક્તિઓએ જન સમાજને પણ આપ્યો છે. શ્રદ્ધાભક્તિની ભિર્મિઓ કંઈક દિલમાં ઉભરાઈને તેની સરવાણીઓ ભજનરૂપે વહેવા લાગી, ને તેમાંની કંઈક કલમ દ્વારા કાગળ પર ઉતારી જનતા સમક્ષ પથ્ય મુકી છે. દહેવાણુના રાજકવિ શ્રી મોહીચંદ્રજી વર્ણે પહેલાં પ્રથમ દર્શને આવેલા અને જે ભોર્મિઓ એમના દિલમાં ઉજળી, તેને અનેક જંદોબદ્ધ કાવ્યરૂપે ઉતારી. જે

“અવધૂત દર્શન”ના નામથી પ્રગટ થયેલી છે. આવી રીતે વેશ્યામ (જિં ભરુચ, નર્મદાતટ)ના હરિજન ભકત શ્રી મોતીરામથી અનેક ભજનો લખાયા. પોર, (જિં વડોદરા)ના શ્રી ગોવિંદ ઉપાધ્યાયના “અવધૂત રમરણ” નામથી પ્રસિધ્ધ થયેલા ભજનો; પાદગ અવધૂત મંડલે પ્રકાશિત કરેલ “અલૌકિક અવધૂત;” ગામડી (તા મહેમદાવાદ)ના સદગત શ્રી રાકર જોધ્ધારામના “રંગ ઝરણા” અને આવી જ રીતે અનેક ભકતોની જિમ્મીઓના સંગ્રહ “રંગ સ્તવન,” “નારેશ્વરનો સંત,” વગેરે પ્રાકૃત-ગુજરાતી ભાષાના સંગ્રહો અને એવી જ રીતે સરકૃતમા શાસ્ત્રીઓએ, પંડિતોએ, પ્રોફેસરોએ, પોતાની જિમ્મીઓનો ધોધ વહેવડાવેલો તે શ્રીશવધૂત પ્રશસ્તિ, રંગપ્રશસ્તિ, રંગ-ગુણ-ગરિમા, વગેરે દ્વારા જનતા સમક્ષ આવી પડેલું છે, અને એટલે બહુકે એથી મોટા પ્રમાણમાં કેટલુંક અપ્રગટ સાહિત્ય પણ હજુ પડેલું જ છે.

આમ એઓશ્રીના જીવનકાળમાં જડલાગી જીવતમાઓએ પ્રેરણા મેળવીને કંઈક કંઈક અંજલિઓ આપી છે. તેવી જ રીતે એઓશ્રીના શ્રાવણીન થયા પછી પણ કેટલાયના દલમાં જિમ્મીઓનો પ્રવાહ એટલા વેગથી ઉભરાયો કે જે પોતે અંતરમાં યમાવી ન શક્યા. અને તે કલમ દ્વારા કાગળ પર ટપક્યા કર્યો માતર-(જિ. એડા)માં ડાહટરનું કાપે અવિરત કરનાર ડા મિરિ સાહેબને કંઈક એવી ગેબી પ્રેરણા મળ્યા કરી કે તેમની કલમમાથી સિતેર જેટલા બાવવાહી બજના ટપક્યા છે. તેની જ રીતે જેને કવિતાનું, તાલ-છંદનું કે પ્રાસ વગેરેનું કશું જ જ્ઞાન નથી હતા એમના અંતરમાં એવો જ કાર્ષ ગેમી ધડકો લાગ્યો કે જેથી એમના હૃદયકાશમાં જિમ્મીઓનો ઉભરો આબો; ને એક પછી એક ભજનો લખાતા ગયા, એ શ્રી રમણલાલભાઈ ઉદર-નિર્વાહ અર્થે-જ્યોતિપત્રું અને કર્મકાણ્ડનું કામકાજ સુંબઈમાં કરી ગયા છે. મૂળ રહીશ સુરતના, પણ ધર્માર્થે સુંબઈ વસેલા છે.

એક વખત અચાનક અહીં એમના રહેલી મોતી નિવાસી પણ સુંબઈ તેમના પડોશમાં અમૃતવાડીમાં રહેતા શ્રી રામજીભાઈ સાથે

નારેશ્વર આવેલા. તે વખતે હાથે પકાવી લેવાની જ વ્યવસ્થા અહીં હતી. તેમને કારેલાંના શાક પ્રત્યે ખાસ સૂગ હતી. રામજીભાઈ પાસે તેમણે શાકની માગણી કરતાં રામજીભાઈ પૂજ્ય માજી પાસેથી શાક લઈ આવ્યા. રામજીભાઈ પોતે પાંચ સાત જાતના શાક લઈ આવેલા, તે પૂજ્ય માજીને આપી આવેલા. તેમાંથી પૂજ્ય માજીએ તેમના (રમજીભાઈના) અંતરના ભાવ પારખીને જાણે કેમ કારેલાં જ આપ્યાં. તે જોતાં વેંત રમજીભાઈ જરા ગરમ થઈ ગયા. પણ શાક બનાવ્યું તો ખરું જ. જમવા બેઠા ત્યારે રામજીભાઈએ કહ્યું કે ‘પ્રસાદ ખાતર થોડું શાક આપો તો ખરા જ.’ એવું કંઈક બન્યું કે એમની સૂગ તદ્દન ઉડી મઈ, ને એ પ્રત્યે ખુબ જ ભાવ જાણ્યો ને એ શાક ખુબ જ પ્રેમથી ખાધું. પછી જ્યારે પૂજ્ય બાપજી પાસે બંને જણ દર્શન અર્થે ગયા ત્યારે શ્રીએ પુછ્યું, “કેમ રમજીલાલ કારેલાનું શાક બહુ લાગ્યું? પહેલા આવનારને અહીં તો કંડુ ખવડાવવામાં આવે છે.” રમજીલાલ તો આ સાંભળી શરમિંદા પડી ગયા-અને મનમાં ગાંઠ વાળી કે આ વ્યક્તિ કોઈ સામાન્ય સાધુ નથી. પણ વિરલ અસામાન્ય વિશ્વૃત છે. કેટલે બધે દૂર હોવા છતાં એ મારા મનના ભાવ કળી ગયા, એટલું જ નહીં પણ અક્ષરશઃ મને તે સહજ ભાવે જાણવા પણ મળ્યા.

એ શ્રી રમજીલાલ અલયરામ જેવી પછી તો અવારનવાર જેમ જેમ બાપજીના વિશેષ પરિચયમાં આવવા લાગ્યા તેમ તેમ તેમનાં શ્રદ્ધા-ભક્તિ ઉત્તરોત્તર વિશેષ દૃઢતર થતાં આઘ્યાં. તેમના મોટા દિકરાને જાતકમાંથી સંસ્કાર પણ અહીં દીધા. તેમના ઈષ્ટદેવ આસ્તિક ઋષિના રથાન (ગોડાદરા જિ. સુરત પાસે)નો જીર્ણોદ્ધાર વિગેરે પૂજ્ય બાપજીની સન્નિધિમાં કર્યો અને સાં એક હવડ જેવા જળ વિનાના દૂવામાંથી અખૂટ જળ ભંડાર એકાએક પ્રાપ્ત થયો તેમજ હમરો માણસોની સગવડ સહજ ભાવે સાં થઈ મઈ. ત્યારે તો તેમનું હૈયું કૃતગતાથી ઉમરાર્થ ગયું, અને પોતાના કુટુંબનો તારણ હાર જ જાણે પ્રાપ્ત થઈ ગયો હોય એમ મનમાં વસી ગયું.

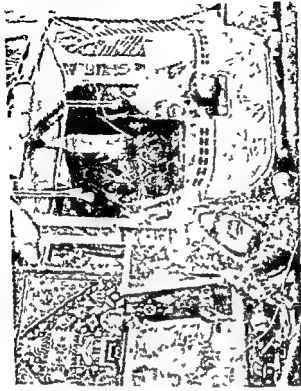
૫ માહના કૈલાસ ગમનના દુઃખદ સમાચાર જ્યારે મુંબઈમાં ૭૨ કલાક પછી સાંભળ્યા ત્યારે પોતે ત્યાંના શ્રીરંગ અવધૂત અભ્યાસ કેન્દ્રના ભક્ત ભાઈ-બહેનો પાસે પ્રસ્તાવ મૂક્યો, કે “આપણે ૭૨ કલાક અખંડ નામ રમરણ કરીએ”; અને ત્યાંના ભક્તો, શ્રી હીરાલાલ મથુરાદાસ (નૂરી ભક્ત મંડળના પ્રાણસમા લેખાપ છે તે) તથા શ્રી વાડીલાલ, શ્રી બાણુ-ભાઈ ઝવેરી, શ્રી જયદેવભાઈ, શ્રી બટુકભાઈ વગેરે વગેરે એ આવર્થા વધાવી લીધો. અને ત્યારે પછી દર મહિનાની શુક્ર એકાદશીએ આપાડ માસથી શરુ કરી, ઐત્ર સુધી જુદે જુદે રચણે અખંડ ભજન ધ્રુવ યોજ્યા કરી અને વૈશાખ સુદી ૧૧ને દિને એ કેન્દ્રના ઉપક્રમે ૪૫ જેટલા ગુજરાતી દક્ષિણી ભાઈઓ મુંબઈથી પદયાત્રા કરતા ૧૬ નારેશ્વર જેઠ સુદ ૧૧ને દિને ૫ માહની પ્રથમ પરવતિય નિમિત્તે આવી પહોંચ્યા. જેનું સ્વાગત કરવા પૂજ્ય મહારાજશ્રી પણ નારેશ્વરના એવારે પધાર્યા હતાં. એવા એ પદયાત્રા સંઘના સંઘવી યોજક પોતે જ હતા. એવા એ સંઘવી તથા ત્યાંના (મુંબઈના) અભ્યાસ કેન્દ્રના સૌ ભક્ત જનોએ મળીને આગસે વર્ષે મુંબઈમાં માધવ બાગમાં એક દત્તમાગ યોજીને ત્યાંના જનતામાં-ધાર્મિક જનતામાં એક સન્નારો બિભો કર્યો હતો. માધવ બાગનું વિશાળ રચણ બહુ સાંકડુ પડ્યું હતું. સારા સારા કર્મકાંડીઓ આ યજ્ઞનારાયણના દર્શન ને તેના ઋત્વિજોનો સમાગમ કરવા દોડ્યા હતાં. પૂજ્યપાદ અવધૂતજીના દર્શને તો મુંબઈની ધર્મપ્રેમી જનતા-કીડીઆરાની પેઠે ઉભરાઈ હતી. આ બધામાં ત્યાંના સૂતધારો પૈકીમાં આગળ પડતો ભાગ ભજવતા શ્રી રમણલાલ જોષી જ નજરે પડતા.

એ રમણલાલભાઈ પૂજ્ય બાપજીના દુઃખદ અવસાનના આઘાત-કારી સમાચાર સાંભળીને અભ્યાસકેન્દ્રના વીસપચીસ જેટલાં ભક્ત ભાઈ બેનો સાથે ૨૦ નવેમ્બર ૧૯૬૬ની રાત્રે દિલ્હી વિમાન મથકે ઉતર્યા. અને ૫. બાપજીના મૃતદેહને નારેશ્વર લઈ આવવા માટેના ચાર્ટર્ડ વિમાનમાં ૨૧મીએ અમદાવાદ આવી. ત્યાંથી સીધા નારેશ્વર આવ્યા. સમસ્ત અંતિમ વિધિમાં પોતે સાથે આપ્યો. તે સમયથી તેમના અંતઃકરણમાં જુદા જ પ્રકારનો બિર્મિપ્રવાહ ફૂટવા માંડ્યો. અને શનૈ : શનૈ :

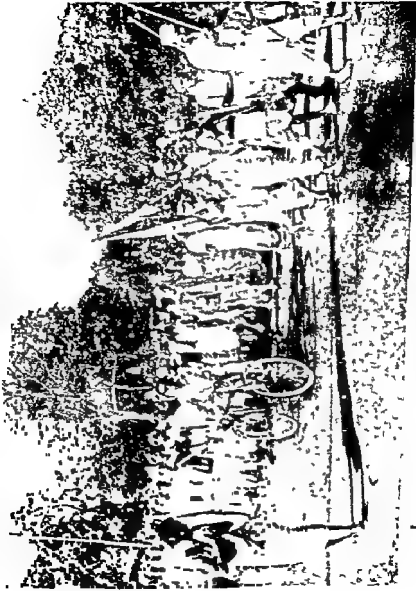

૧૨૧

અનંદુતની વાઘાસ વાઘાસ,

અનંદુતની વાઘાસ વાઘાસ,

— ॐ नमो भगवते वासुदेवाय —

એ નાનકડું ઝરણુ અખૂટ કાવ્ય-ભજન જળ વહેવડાવવા લાગ્યું. તેનો પરિપાક તે આ ભજન સંગ્રહ જેને રંગવિરહ નામથી ઓળખીએ એમાં એમને અને એમના જેવા ભક્તજનોના અંતરમાં જે વસોવાટ થયો તેનું પ્રતિબિંબ નગરે પડે છે. જાણે વિનાનું ભજન એ તો સુખ વિનાના ભોજન જેવું નીરસ જ નિવડે કવચિત્ અપાચનકારક પણ બને.

અહીં રજુ થયેલા કાવ્યો-ભજનોમાં ગુણ, તાલ, માત્રામેળ વગેરે કાવ્યશાસ્ત્રની કસોટીમાં ચઢાવતાં નિકૃષ્ટ કોટિના પણ નગરે પડે તો નનાઇ નથી. કારણ કે મૂક કરાંતિ યાચાલ એ ન્યાયે આ બધી સરવાણી કુટેરી છે વિચાર કરીને કે ગોઠવી ગોઠરીને આમાંની કશી રચના થઇ નથી તાલ, માત્રા મેળ વગરનું કાવ્ય મીઠા વિનાના ભોજન જેવું હોય છે પણ જાવ વિનાનું જે હોય તો તે અરચિકર નીવડે છે અને કવચિત્ અપાચક (અશુભ) કારક પણ બને છે. તેથી એમાંના ભાગ તરફ ધ્યાન આપીને તાદાત્મ્ય વાચનાર, સાંભળનારના હૃદયના તાર ઝલુઝવા વગર નહીં રહે.

કેટકેટલા વિષયો પર અનેાખી રીતે પ્રકાશ પડ્યો છે એની મીમાસા કરવા કરતા વાચકોને જ સ્વતંત્ર રીતે વિચાર કરવા દેવામાં ઓચિત્ય માનું છું.

શ્રી રમણલાલભાઈ જેષીએ ગુરુમહારાજનો કૃપા પ્રસાદ-સપાદન કરવાની દૃષ્ટિથી અને પોતાના જેવા ભાવુક હૃદયોમાં ઉજળતા 2/ ભાવો મુખર્જિત થતા જેવા માટે તલસતા ભક્તોમાંથી કોઈને પણ સંતોષાનુભવ થાય એ દૃષ્ટિથી આ ભજન સંગ્રહ પ્રકાશિત કરવાનું સાહસ કયું છે તે યોગ્ય જ થયું છે એનો સારો એવો સત્કાર થશે એવી શુભેચ્છા સાથે વિરમું છું.

નારેશ્વર
દેવદિવાળી
સં. ૨૦૨૬

}

વિદ્વાત ચરણુરજ
અમૃતલાલ નાથાલાલ મોદી

સત્કાર

પરબ્રહ્મ પરમાત્મ સ્વરૂપ સદ્ગુરુના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપનાં દર્શન સમાગમના પરમાનંદમાં રાચતા અનન્ય ભક્ત જનને માથે એ દિવ્યાનંદથી અણુધાર્યા વિપ્લુટ પડવાનું દુર્લભ આવી પડે છે, ત્યારે એ પ્રાણહારી આઘાત, એ ભક્તજન અણુધ હોય કે સણુધ, ગમે તે હોય, તેના હિમાને પોતાના પ્રાણ સ્વરૂપ સદ્ગુરુના વિરહની વેદના પુગ પુગ હૃયમચાવી મુકે છે અને એ દિવ્ય સ્વરૂપની સ્થૂળ અનુપરિચલિથી પ્રગટતી ઉત્કટ વેદનાને વ્યક્ત કરતા ઉદ્ગારો સ્વાભાવિક રીતે સરી પડે છે. સૂક્ષ્મ શુવનના સ્પર્શને કારણે એ નિર્મળ હૃદયની વેદનાના અર, જે તે વ્યક્તિના જ નહીં પણ સમષ્ટિની વેદનાની અનુભૂતિના પ્રતિક સમા હોય છે અને તેથી જ ભગવદ્ વિરહથી ઝુરતા સૌ કોઈને એ સ્વરૂપ ભાવો અશ્રુથી ભીંજવી નાંખવાનું સામર્થ્ય ધરાવે છે. ભગવદ્ ભક્તિનો સાચો આનંદ ભગવદ્ પ્રાપ્તિમા નહીં પણ તેના વિરહમા જ છે. 'ને અખંડ અવિરત અદૈત્યક રમરણ એવા પ્રસંગે જ થતું હોય છે.

પ્રસ્તુત ભજન સમદમા બ્રહ્મનીન પરમ પુત્ર સદ્ગુરુ શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજશ્રીના એક પરમ ભાવુક ભક્ત હૃદયની ભાવોર્મિઓનો પ્રવાહ અખંડ વહેતો હોઈ એનું અન્વયક નામ રંગ-વિરહ ગાખવામા આવ્યું છે એમાં નિમજ્જન કરનાર ભક્તજનો, પછી તેઓ અવધૂત પરિવારનાં કુટુંબીજન હોય કે ન હોય, સૌના ચિત્તને નિર્મળ બનાવી સદ્ગુરુના અદ્વૈતિક અને અપ્રત્યક્ષ છતાં નિત્ય એવા જ્ઞાન સ્વરૂપ સાથેના તાદાત્મ્યનો ચત્કિ ચિત્ત અનુભવ કરાવ્યા વિના રહેરી નહીં, એવી અમને પ્રતીત થાય છે. તેથી પ્રત્યુત સંમદની આ દ્વિતીય આશ્વિને અંતરની શ્રદ્ધાથી સત્કારી શ્રી અવધૂત પ્રકાશન ટ્રસ્ટ તરફથી પ્રકાશિત કરીને વાચકોના કરકમલમાં મુકવાનું આદમ કયું છે.

સદ્ગુરુ પ્રત્યેની ભક્તિના નિદર્શક ભગનો અને પ્રશસ્તિઓના આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલા સાહિત્યમાં આ વિસિષ્ટકૃતિ સુંદર અને નોધપાત્ર ઉમેરો કરશે અને આપણના દિવ્ય સ્વરૂપ અને તેમના અવતારકાર્યની સાચી સૂઝસમજ પેદા કરવામાં ઉપકારક નિવડશે જેની ખાતરી તો વાંચકો પોતે જ કરી લે એ ઠીક થશે.

પરમકૃપાળુ આપણ, શ્રી રમણભાઈ જોષીએ અનુભવેલા દિવ્ય વિરહ ભક્તિ રસનો અનુભવ, આ સંગ્રહનું અદ્વાભક્તિ પૂવક પરિશીલન કરનાર સૌને કરાવે, એવી વિનમ્રતાભરી પ્રાર્થના સાથે વિરમીએ છીએ.

જયંતીલાલ શંકરલાલ આચાર્ય

મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી

૨૦૨૬-કારતક સુદી ૯. શ્રી અવધૂત પ્રકાશન ટ્રસ્ટ-નારૈશ્વર

કંઠસંકીર્ત

પ્રભુ પહેચાનના ત્રણ માર્ગ અનુભવીઓએ બતાવ્યા છે આ ત્રણ માર્ગ છે જ્ઞાનમાર્ગ, કર્મમાર્ગ અને ભક્તિમાર્ગ યા ઉપાસનામાર્ગ. આ ત્રણ પંથ આમ જુદા દેખાય છે, પણ એ મોક્ષના જ સાધન છે. જીવન એટલે જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિનો ત્રિવેણીસંગમ. ત્રણ ભેગા થાય ત્યારે ત્રિવેણીતીર્થ સર્જાય છે જ્ઞાનથી પ્રકાશ, કર્મથી ગુણ અને ભક્તિથી માધુર્ય પ્રાપ્ત થાય છે. ભક્તિ-ઉપાસના અંતરને બીતુ બીતુ કરે છે જ્ઞાન અને કર્મ સાથે ભક્તિનું માધુર્ય આવી જાય ત્યારે જ એમાંથી કાર્યનો સવાદ પ્રગટ થાય છે, અને જીવન સંવાદી બને છે.

જીવનને સંવાદી બનાવવા જ્ઞાન-કર્મ-ઉપાસનાની બસરી બળવનાર સતતુ ચરણ મેળવવું આવશ્યક છે, પણ આવા સંતો દારે દારે કે ચોરે ચોરે મળતા નથી ‘ગુણ્યેન ઘટુજન્મનમાર્જિતેન’ - પૂર્વના પુણ્ય હોય તો જ એવા વિરલ સંતનો સમાગમ થાય છે. અનેક સાધકોના પુણ્યપુજના પ્રનાયે પરમાત્મા સંતવિભૂતિ તરીકે અવતાર લે છે.

ગુજરાતની ખુશનસીમી છે કે આવી સંતસાક્ષિત ગુજરાતમાં પ્રગટી, અને પુરાણપ્રચિત નારેશ્વરની જગ્યાને વિશેષ પ્રચિત બનાવનાર, ઉભયતટ પાવિની નર્મદાના બન્ને તટને વધુ પુનિત બનાવનાર, પરમ પરિશ્રાવક શ્રી રમ અવતૃત મહારાજના સ્વરૂપમાં ભગવાન દત્ત જ પ્રગટ થયા આવા સત્સંગી પ્રભુરંગી રગના પ્રાકટ્ય માટે જન્મ-માતા રુકમાબાની યોગ્યતા કેટલી દુરો ર અરે, અદ્ભુત જ ! શ્રી રમ રુકમાબા માટે જ નારેશ્વરમાં રલા.

શ્રી રગના હૃદયે જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિની સરવણી વદાવી છે આ દિગ્વિલાસીતના આસ્વાદ-અવગાહન માટે આવી પધિતવર્મ,

ખાસવર્ગ અને આમવર્ગ પાંદુરંગના સંગ વડે સંસારના બંધનપ્રદ રંગથી મુક્તિ મેળવી જગત્સહદના સહદથી અનુકંષા મેળવવા ભાગ્યશાળી થતાં. 'જન્મ કર્મ ચ મે દિવ્ય' - એના જ્ઞાન અને કર્મ સુધી પહોંચવું દોહણું હોવાથી ભક્તિનો સરળ માર્ગ સર્વને આકર્ષે છે. આ ભક્તિ પણ નવધા છે એમ શાસ્ત્રો બતાવે છે. નવધામાં શ્રવણ, કીર્તન અને સ્મરણ-આ ત્રણ સાધન આમવર્ગના-નિરસાધન ભક્તવર્ગના છે. પાદુમેવન, અર્ચન અને વંદન-આ ત્રણ સાધન ખાસવર્ગ માટે છે અને દારય, સૂપ્ત અને આત્મનિવેદન-આ ત્રણ સાધન સંતવર્ગ માટે છે.

જગત્સહદ અવધૂત કીર્તનભક્ત માટે શ્રી ગુરુલીલામૃત-જ્ઞાનકાંડ-અધ્યાય ૪ માં અનુભવવેણુ કહે છે :

‘અજન્માનુ દિવ્ય જી, જન્મકથાનક એહ,
ભાવે ગાતાં ના રહે જન્મખીજ સદેહ.
પ્રીતે અક્રિય ધરાનું, દિવ્ય કર્મ પવિત્ર
ગાવું, જેથી સદુ ટળે કર્મવાસના ચિત્ર.
અખંડ શ્રદ્ધા ભક્તિથી, કરવું લીલાગાન
હરિગુરુસંત તણું સદા; ટળે દેહ અભિમાન.
ગાતાં પ્રીતે જો હોં ચિતે સાર્વિક ભાવ,
તો જ જન્મ સાહસ્ય છે, જાપ દુર ત્રિનાજ્ઞ.૫/
ભાવ હૃદયમાં માય ના, યાય કંઠ ગદગદ,
રોમાચિત તનુ પ્રેમથી, વહે અશ્રુ દર્શદ.
• દેહભાન રહે નહીં, યાય વિદેહી ભક્ત !
કીર્તન ભક્તિ એ નહીં; અન્ય દંભ અભક્ત.’

શ્રી રંગની પ્રત્યક્ષ હાજરી સમયે અનેક ભાવુકોએ પોતાની હૃદયની સંવેદનાને ભજનકીર્તન વડે વ્યક્ત કરી જ છે. અને શ્રી રંગની સંવરણલીલા બાદ રંગના પ્રત્યક્ષ દર્શનથી વ્યથિત અનેકા કેટલોકે વિરહરંગ દ્વારા રંગના દર્શન મેળવવા પ્રયત્ન આદર્યો છે. આવા

પ્રવલ્લનીલમાં 'બિચારા'નું સ્થાન અનોખું છે. સરતી સ્વભાવ તર
અલબેલી મુંબઈની અલગારી વૃત્તિને શ્રીરંગ ચરણમાં રથેયં પ્રાપ્ત
થયું ન થયું ત્યાં તો પાંચભૌતિક રંગ હિંચો, છતાં વિરહનો પ્રવા
વાણી દ્વારા વ્યક્ત થતા બિચારાને એતના મળી.

મુંબઈના શ્રી રંગ અવધૂત અભ્યાસ કેન્દ્રના પ્રાણુસભ રહી, શ્રી
દત્ત યજ્ઞ મહોત્સવ, શ્રી ગુરુસીલાચર્ય સપ્તાહ, મુંબઈની નારેશ્વરની પદ-
યાત્રા-સપ્તાહિ અદ્વિતીય મહોત્સવમાં સૂત્રસંચાર કરી અવધૂતની અમી
દૃષ્ટિના લબ્ધક બનેલા શ્રી રમણલાલ જોષીના આ પ્રયાસમાં બાપાના
સ્થાને ભાવ, તાલના સ્થાને તાલ (અંતરનો વિરહ), અર્થગીરવના
સ્થાને બ્યવસ્થિત પરમાર્થ દર્શન છે. આ 'રંગવિરહ' સર્વને ગમશે એવી
શુભેચ્છા વ્યક્ત કરું છું.

ગીતાજન્મંતી સં. ૨૦૨૬

'સિતિકંઠ'

સરત.

[સિતિકંઠ-પ્રા. નીચકંઠ મહાથંકર શુકલ. બી. એ. સાહિત્યાચાર્ય]

*

—: અનુક્રમણિકા :—

ક્રમાંક	કાવ્ય	પૃષ્ઠ	ક્રમાંક	કાવ્ય	પૃષ્ઠ
૧	મંગલ સ્તવન	...૧	૨૦	સ્વપ્નાનો સોદાગર	...૭૨
૨	સુનું નારેશ્વર	...૨	૨૧	પડછાયો	...૭૪
૩	રંગ શોભા	...૩	૨૨	અંતરની હાંશ	...૭૪
૪	રંગમાં આર આર રંગ...	૫	૨૩	ભૂપાળી રાગ સુહાવો...	૭૫
૫	મારે ઠોને કહેવું ?	...૬	૨૪	આગ બલુકી	...૭૭
૬	સુંછું પાને પાનમાં	...૮	૨૫	ભુલું બધા અપમાન...	૭૮
૭	મૃત્યુનો બેલ	...૯	૨૬	મૃત્યુ નિઓવી	...૭૯
૮	વેરણ ગંગા	...૧૧	૨૭	વિરહ કેઝરવ	...૪૧
૯	પાપણે પાણી	...૧૩	૨૮	પદપાત્રા-શતક	...૪૨
૧૦	એ ગયો	...૧૫	૨૯	કેવાં હશે ?	...૬૮
૧૧	સદામ	...૧૭	૩૦	કલમ કહ્યું નથી કરતી...	૬૯
૧૨	દર્શનની અભિલાષા	...૧૯	૩૧	રંગ જીવન બાવની	...૭૧
૧૩	ચાળ	...૨૦	૩૨	સૈંજ કહેવું હતું	...૯૨
૧૪	કાળની કહાણી	...૨૨	૩૩	અંતરની વાત	...૯૩
૧૫	મોતીનો વેપારી	...૨૫	૩૪	રંગ રિસાયો	...૯૫
૧૬	પાવડીનો પહેરનાર	...૨૬	૩૫	હૃ નમઃ સિવાય	...૯૬
૧૭	સાચું સ્મારક	...૨૭	૩૬	આરતી શ્રી રંગ	...૧૦૦
૧૮	માડીનો પુકાર	...૨૯		અવધૂતજની	...૧૦૦
૧૯	એકવીસ પીઠને	...૩૧	૩૭	શ્રી રંગ ધૂન	...૧૦૧

પ્રસંગને અનુરૂપ પ્રતિકૃતિઓ

પ્રતિકૃતિ ક્રમ

પ્રસંગ

૧. મુખપૃષ્ઠ
૨. અવધૂતની વિકાસ વિશ્વૃતિ
૩. વ્યવસ્થાપકની જનની જગત્જનની (પાવખી) પદયાત્રા સતકમા સૂરત.
૪. ઓ મા તું રૂકમા હશે કે દેવી પારનેરાવાળી 'પદયાત્રા સતક' પાનું ૪૮ પંક્તિ ૬મા
૫. અનંતના યાત્રિક શ્રી સાતવળેકર અને 'પદયાત્રા સતક' શ્રી બાપજી પાનું ૪૭ પંક્તિ ૧૮
૬. શ્રી રામચંદ્ર વાપી 'પદયાત્રા સતક' પાનું ૪૭ પંક્તિ ૧૩-૧૪
૭. પદયાત્રા કાર્યાલય, ગણદેવી પાનું ૫૦ પંક્તિ ૧૪
૮. ધાન્ય વિતરણ સૂરત પાનું ૫૪ પંક્તિ ૮-૯
૯. શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર પાલખી લેતાં પાનું ૫૭ પંક્તિ ૬
૧૦. શ્રી જ્ઞાનભાર્ગવ રંગ ભક્ત માણને સાકારે રે પાનું ૫૮ પંક્તિ ૧૮
૧૧. શ્રી મોદીજી, કાકોર સાદેજ, મહિડા
૧૨. રતિલાલેડીતંત્ર કીધું દેશજાણતું પાનું ૫૬ પંક્તિ ૪
૧૩. મુજર્ષમા માધવજાગમા પૂ. શ્રીને સત્કાર કરતા મોદીજીની ભૂમિકાને અનુરૂપ
૧૪. કહેવાનું તે કહી ગયો ને ગિયારાનો રંગ ગયો "એ ગયો" પાનું ૧૫"
૧૫. ૭૧ મી રંગ જ્યનિ જ્યપુર લેખકની પ્રસ્તાવના પ્રસંગને અનુરૂપ

૧૬. બિચારા રંગની પાપણા મિઝાણી 'રંગજીવન બાવની' પાનુ ૯૧
પંક્તિ ૧૪
૧૭. આગ લજ્જકી રંગ નહિ દેખાય લજ્જન પાનુ ૩૭ પંક્તિ ૧૨
૧૮. ગોડાદરામાં આસ્તિક મંદિરે પીઠ જે લજ્જન એકવીસ પીઠને,
પાનુ ૩૨ પંક્તિ ૨
૧૯. માણુગાંવના પ્રવાસે પ્રેરણામૃતિ
બાણુભાર્ષદ દવે લેખકની પ્રસ્તાવનાને અનુરુપ
૨૦. પાલખી લીધી ડગલા ચાર 'પદયાત્રા શતક' પાનુ ૬૭ પંક્તિ ૪
૨૧. પદયાત્રાના સહયોગી
શ્રી વખારીઆ સાથે ,, ,, અનુરુપ
૨૨. વ્યવસ્થાપક સાથે ગુરુતેગા ,, ,, અનુરુપ
૨૩. હવજ, દંડ, વીણાધારી સુરતમા ,, ,, અનુરુપ
૨૪. પદયાત્રીઓની મિષ્ટાન્ન વિનાની પ્રથા
નહિ લેખાતી ,, ,, પાનુ ૪૬ પંક્તિ ૪
૨૫. મોક્ષયાત્રિક લીલાધરનું સન્માન સુરત ,, ,, અનુરુપ
૨૬. દોસ્ત મહમ્મદ અવધૂતી દોસ્તો સાથે ,, ,, અનુરુપ
૨૭. પદયાત્રાના ગુપ્ત સહયોગી શ્રી અને
શ્રીમતી વખારીઆ ,, ,, ૬૭ પાનુ પંક્તિ ૮
૨૮. પદયાત્રા સત્કારાર્થે જતા અવધૂતજી ,, ,, અનુરુપ
૨૯. પદયાત્રા બચ. સ્વજન પરિવાર ,, ,, અનુરુપ
૩૦. નર્મદા તટે માનવ મહેરામણ ,, ,, અનુરુપ
૩૧. પાદુકા 'બૂલું બધા અપમાન' પાનુ ૩૯
પંક્તિ ૧૦
૩૨. શ્રી ચોમાનંદ સ્વામી 'રંગજીવન બાવની' પાનુ ૮૨
પંક્તિ ૧૩

—: शुद्धि पत्रक :—

પાનું	લીટી	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૨	૧૦	હરયાળી	હરિયાળી
૮	૩	ચિતા	ચિંતા
૧૦	૭	ત્રિમૂર્તિ	ત્રિમૂર્તિ
૧૧	૧૦	ધડકી	ધડકી
૧૨	૧૧	તે તો	તેવો
૧૪	૧૫	આ...વ રંગા...	આ...વ રંગા..
૧૬	૧૦	પાંખું	પાખું
૨૦	૨૩	ગોધત	ગોધત
૨૧	૧૦	ખાસ	ખાસી
૨૬	૪	કંઈક	કંઈક ને
૩૨	૧૦મી લીટી પછી		હરહારની નિર્વાણ પીઠ છે, માનજો...ભાવભરી.
૩૩	૬	બે ફિકરી	બેફિકરી
૩૭	૧૫	દેખા	દેખા
૩૯	૧૦	હું ઉડું આ	હું ઉડાડું દુસ્તર આ
૩૯	૧૧	આવે	આવે
૪૧	સામે ચિત્રમાં	બાબુભાઈ દેવે.	બાબુભાઈ દેવે.
૪૧	૧૯	ઓ નાશરના	ઓ નાશરના
૪૨	૨	વટણા	વટણા
૪૨	૧૧	તાર	તારું
૪૪	૧૧	તે	તે
૪૭	૧૧	કરવ,	કરવા
૫૦	૧	પછી	પછી
૫૬	૧૬	લાલવાડી	લાલવાડી

૫૭	૧૪	અનુવાજામ્યહં	પૂજ્યે અનુવજામ્યહં	પૂજ્યં
૫૮	૬	સપ્તાહ	સપ્તાહે	
૫૯	૧	આકપણ	આકર્ષણ	
૬૧	૮	વેળુ ગામ ગામ	વેળુ ગામ	
૬૧	૧૧	ખુબ જોર	ખૂબ જ જોર	
૬૨	૯	જવું	જવા	
૬૪	૯	વ્યવસ્થા	વ્યવસ્થાનું	
૬૪	સામે ચિત્રમાં	સોપતી	સોપાતી	
૬૫	૧૮	બંધનનું	લંધનનું	
૬૬	૬	ભગવન	ભગવન	
૬૮	૧૬	કેવો હશે ?	કેવાં હશે ?	
૭૪	૫	ભગલાવે	ભગ ભાવે	
૭૮	૧	અને	આશ અને	
૭૮	૨	સાચું,	રાચું,	
૭૮	૫	સહચરુ.	સહચરુ	
૮૦	૭	સમજાવ્યું	સમજાવીયું	
૮૧	૩	પિનાકીનું	પિનાકીનું	
૮૧	૬	ભૂખા	ભૂખા	
૮૧	૮	ભૂપવેષા	ભૂપવેષા	
૮૨	૨	તણી	તણા	
૮૩	૧૭	જીકારે ક્ષેત્રે	જીકારેશ્વર ક્ષેત્ર એ,	
૮૭	૧૨	અત્ય	અંત્ય	
૮૭	૧૭	રોજ	રોજ	
૮૯	૧૧	પામે	પાસે	
૯૧	૧૫	ચર્ચ	ચર્ચો,	
૯૪	૫	દિવસ ને	દિવસ ને	
૯૪	૧૨	(પૂ. થીનો)	[પૂ. થીનો	

પદયાત્રા વિદાય સમારંભ

ડાબી બાજુએથી—શ્રી રમણલાલ જોષી (બચરથાપક, પદયાત્રા.)
શ્રી હરિલાલ ડ્રેસનાળા, શ્રી બાગવત, શ્રી ભારદે (સ્પીકર, વિધાનસભા,
મહારાષ્ટ્ર) શ્રી છોટુભાઈ સાહ.

॥ श्री गुर्वभिन्नगणेशाय नमः ॥

“रंग विरह”.

॥ श्री रंगः प्रसन्नोऽस्तु ॥

१. भंगल स्तवन

(राग : आनंद भंगल करुं छुं आरति०)

पहेला सभरुं गणपति देवा (२)

रंग गणेश जे....वा रे....रामा, रंग गणेश जे....वा.

जीन सभरुं रुक्मणी माता (२)

दीधा रंग गुरु जे....वा रे रामा, दीधा रंग गुरु जे....वा.

जीन वंदु विहल लहलह (२)

संस्कारैना भे....वा रे रामा संस्कारैना भे....वा.

योथा वंदु प्रसन्नताने (२)

लपुं लप्पावे ते....टलुं रे रामा, लपुं लप्पावे ते....टलुं.

पाछा वंदु टेणे स्वाभी (२)

कसोटी करी रंग दी....धा रे रामा, कसोटी करी रंग दी....धा.

रंग गुरुमां अडसठ तीरथ (२)

आव्यां दरशन दे... वा रे रामा, आव्यां दरशन दे....वा.

मात पितामां सकण तीरथ छे (२)

भियारे करे नित से ...वा, रे.... रामा भियारे करे से...वा.

૨. “સૂનું નારેશ્વર” -

[૫. પૂ. ગુરુદેવ જાપણની પાઠુકા જોમની ઈચ્છા અનુસાર મને જે દિવસે આપવામાં આવી તેની પહેલી રાત્રિએ નારેશ્વરમાં જ મને આ કાવ્યની લીટી સ્ફુરે. એ સ્ફુરણ કાયમ થઈ અને ઊર્મિ કાવ્ય ધીમે ધીમે સ્ફુરતાં ગયાં. આ કાવ્યો “રંગ વિરહ”માં પુસ્તક રૂપે રજૂ થઈ શક્યાં.]

(રાગ : મેંદી તે વાવી૦)

સૂની શુક્ર ને સૂનો લીમડો ને સૂનું નારેશ્વર ધામ રે,
મારો રંગ હરિના દ્વારમાં ટેક....

અવધુતની વાડી લીલી હરયાળી શુરે વિરહની આગમાં,
મારો રંગ૦.

અહલેક જગાવી નીકળ્યો 'ને એણે લીધી વસમી વાટ રે,
મારો રંગ૦.

*શાંતિને છોડી હરિના ધામમાં કીધા તેં વસવાટ રે,
મારો રંગ૦.

કારતકમાસની કાળી રાતલડી ને મંગળ સાંધ્યો વાર રે,
મારો રંગ૦.

રેવાના નીર ચંલી ગયાં ને તેં શતાં ચૂક્યાં જાળ રે,
મારો રંગ૦.

“* શાંતિલાલ ઝવેરી જયપુરવાળા”

રંગે રંગાયેલાં ડાઘાં ધોવાયેલાં તજી દીધાં કંઈક ખાળ રે,
મારો રંગ૦.

દોરકું છે દૂકું ને પાણી તે ભંડા નોધારાનો આધાર રે,
મારો રંગ૦.

ઢાઈ કહે વાડી ઓઢુંબરે ને ઢાઈ કહે કુરવપુરમાં,
મારો રંગ૦.

માહૂરગઢ જોયું ને માણુગાંવ શોધ્યું તુટયો સહારો રંગનો,
મારો રંગ૦.

રંગે રંગાયેલો એવો બિચારો તેને શોધે ચોટા હાટ રે,
મારો રંગ૦.

[પાઠુકા લઈ ઘેર-મુંબઈ આવ્યો. પ્રથમ પૂજન કરતાં કેસર સ્નાન કરાવી મહાપૂજા કીધી. તેજ વખતની આવેલી સ્કુરણા મુજબ આ બીજું કાવ્ય બન્યું. એનું નામ “રંગ શોભા” રાખ્યું.]

૩. રંગ શોભા -

(રાગ : ગઝલને મળતો)

રેવા નીરમાં કેસર ઘોળી સ્નાન કરાવુ રં....ગા;
હળવે હાથે તેલ ધસીને થાક ઉતારું રં.. ગા.
વસ્ત્રે અંગો લુંછી આપું સફેદ લંગોટ વાલમાં;
તેજ સુગંધી નાખી આપ્રં ઝલ્લ જવા વ

ચંદન ઠેરું અર્ચન કરતો રંગા તારા લાલમાં;
 મોટી મોટી આંખોમાંથી કરુણા વરસે વાલમાં.
 હસતો જાહ વાતે વાતે નચી ઉઠું તાનમાં;
 નજર ન લાગે રંગ, તુજને ટપકું કરી દઉં ગાલમાં.
 પગમાં પાવડી ખટખટ વાગે, કરમાં દંડો વાલમાં,
 કંઠે માળા, ખાંધે કામળ, ચોરે ચિતકું વાલમાં.
 જટા જુટ તો માથે શોભે, કપિ જનોઈ વાલમાં;
 રંગ દયાહુની નિરખી શોભા સળગે સઘળી વાસના.
 ખુરસી પર ના બેઠા દેખું, પેપર નારા હાથમાં;
 એવી યાદે અશ્રુ આવે ખિચારાની આંખમાં.

[પ્રા. રમ. પૂ. બાપજીના સ્મારકનું ખાત મુહૂર્ત કોઈ એવી
 વ્યક્તિના હાથે થવું જોઈએ, કે જે પૂ. શ્રીની સમકક્ષાની વ્યક્તિ
 હોય એવી નારૈશ્વરના વ્યવસ્થાપક મુ. મોદીજીની અને ભક્ત-
 જનોની મહેલ્લા હતી. અને તેને પૂરી કરવા શ્રી મોદીજી
 મુંબઈ આવ્યા; ત્યાંથી દેવલાલીમાં બિમારી લોગવતા પ. પૂ. શ્રી.
 રણછોડલાલજી મહારાજ પાસે ગયા. તેની સાથે હું પણ ગયેલો.
 ત્યારે એમના મુખથી જે ઉદ્ગાર નિકળ્યાં, તે નોંધનીય હતાં.
 તેઓ ગદગદલાવે બોલ્યા, કે ‘રંગમાં તો ચાર ચાર પ્રકારના રંગ
 હતાં. શું એનો ત્યાગ ! શું એનું જ્ઞાન ! એ બધું ભોતાં એના
 સ્મારકનું ખાત તો મારે હાથે જ થાય તો હું ઘણો ભાગ્યશાળી
 કહેવાઉં. હું જરૂર આવીશ.’ આટલાં શબ્દો એમના મુખથી ખર્યાં

તે રાત્રે ઘેર આવ્યા પછી મધ્ય રાત્રીએ પૂ. શ્રીની પ્રેરણાથી જ કાવ્ય રૂપે પ્રગટ થયાં.

એઓ તણિયતને કારણે આવી ન શક્યા છતાં ખીજા કોઈ પાસે એ સ્મારકનું ખાત થયું નહિ. એમની છત્રી મૂકી એમના સંદેશાને હાજર રાખી ખાત મુદૂર્ત થયું. એ રણછોડ-હાસણ મહારાજનું વ્યક્તિત્વ કેટલું છે, તે જોયે દરશન પ્રીધા હોય તે જરૂર જાણશે.]

❦ -

૪. “રંગમાં ચાર ચાર રંગ” •

(રાગ : મારી વેણીમાં ચાર ચાર કુલ •)

“મારા રંગમાં ચાર ચાર રંગ,”

એવું કહે છે એક નિર્મોહી સંત.

પહેલા તે રંગમાં રંગદેવ શોભતા,

જણે પેલો લાગનો એ રંગ,

એ....ના તેજ શોભે ઉપવત્ર ને, નારેશ્વરનો સંત.

મારા રંગમાં ચાર ચાર રંગ....ટેક •

ખીજા તે રંગમાં રંગદેવ શોભતા,

જણે પેલો જાનનો એ રંગ,

અંદર ને બહારથી લાગે એ રંગવા, રંગારે એ રંગ.

મારા રંગમાં •

ત્રીજા તે રંગમાં રંગ દેવ શોભતા,

જણે પેલો સત્તનો એ રંગ,

જીવું જરાએ ચલવી ન લેતાં, રંગીલો એ રંગ.

મારા રંગમાં

ચાયા તે રંગમાં રંગદેવ શોભતા

જણે પેલો દોલલો એ રંગ,

માતૃસેવા એના રગરગમાં વ્યાપે, સાચું કહે પેલો રાંત.

મારા રંગમાં

ચારે એ રંગમાં પાંડુરંગ શોભતા,

ખીજાં ધણાં ઉપરંગ,

એની એ યાદ જ્યારે આવે છે ત્યારે, બિચારી બને રંક.

મારા રંગમાં

[પૂ શ્રી ની યાદ પુષ્કળ આવી ફાઈ જીવનને જટિલ પ્રશ્ન અતરમાં ખડો થયો, 'કહેવું કેને ?' આ વિચાર આવ્યો, અને રસ્તે ચાલતાં ચાલતાં જ સ્પુરણ થઈ. મરિન લાઈન્સના એવર ધ્રીજ નીચે બેસી આ કાવ્ય પુરું કર્યું. ઘેર આવ્યો તો જ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયેલો તેનો નિકાલ બહુ જ સુખદ આવી ગયો]

૫. મારે કેને કહેવું ?

(રાગ : મને ફડ કટો વાગ્યો)

ગુરુરાજ રે.....! મારું મુખડું તે મલકાતું,

મારા દિલતું દુઃખડું જાતું,

તારા દર્શને હું આવું ... ?

ઓ રંગ રે.....! તું કંઈના કંઈના,
 મને તારો છે સથવારો,
 સાચું કહું સાંભળજો...૨

શુદેવ રે.....! દુસ્તર આ સંસારે,
 મને ઢાણ લાવે કિનારે!
 તું મારે કે તું તારે....૩

નિર્મોહી રે.....! મારે કાને જઈને ક'ણું!
 માડું કાઈ સચું ન વા'ણું,
 મને જ...ગ લાગે ખાસું...૪

ઓ રંગ રે.....! ગત જન્મનો મારો સાથી,
 આ જન્મે તું સંગાથી,
 તે પારાશીશી માપી....૫

નિર્દોષી રે.....! તું હતા માનવ જન્મે,
 અવધૂત થઈ વિરમે,
 તું રક્ષમણીનો બચે....૬

નિર્દોષી રે.....! તને શોધે આ ખિચારો,
 બેથો પુણેને ખાંચો,
 તું દત્તનો દુલારો...૭

[જયપુરમાં ૭૧મી રંગ જયતિને ત્રીજે દિવસે હું એકલો જ
 પૂ શ્રીની સાથે બેઠો હતો, ત્યારે કેન્દ્રની અને નારાયણની વાતો

કરતાં કરતાં એઓ બોલ્યાં; કે “હું નહિં હોણશ ત્યારે નારૈશ્વરના
 ઝાડના પાને પાન દત્ત, દત્ત, રંગ, રંગ એવા શબ્દો પુકારશે.
 તમે તમારી છાંદગીના દશ વર્ષ પાછળ હઠી જાવ. હું છું ચિતા
 શાને ઠંરો છે...”એ યાદ તાણ થતાં આ અવતરણ થયું.]

૬ “સુધું પાને પાનમાં”

(રાગ: તારે નેડો લાગ્યો મને રાજ્ય રણુછાડે૦)

તારે રંગ લાગ્યો મને રંગ અવધૂત રૈ....ટક૦
 રંગ અવધૂત રૈ વિકૃલજના સુત રૈ....(૨)
 તારે રંગ લાગ્યો૦

નારૈશ્વર છોડયું રંગા ! ભક્તોનો છું ભવલંગા,
 કેમ કરી વિસરું રંગા ! માન કે ન માન રૈ....(૨)
 તારે રંગ૦

સ્વર્ગના એ દેવસોદા તેણે લીધો સ્વાગત મોકા,
 સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, ચંદ્રો, આનંદે ગુલતાનમાં....(૨)
 તારે રંગ૦

આજ સુધી નારૈશ્વરમાં, હવે છે ભક્તોના હૃદમાં.
 બાવે ભક્તિ કરે તેમાં ફીધો તે વસવાટ રૈ....(૨)
 તારે રંગ૦

નારૈશ્વરના શંકર, કંકર, વેલી, ને વૃક્ષોની લંગર,
 તારે નાદ ગુંજ તે સો સુધું પાને પાનમાં....(૨)
 તારે રંગ૦

દુનિયા છે દોરંગી, બિચારો કોનો ન સંગી,
ગંગ સંગ હોય તો તો ચિંતા કાહેકા પ્યારે... (૨)

તાગે ૨૨૦

['મૃત્યુનો ખેલ'ના કાવ્યમાં પણ જયપુરની જ યાદ ભરેલી છે. પૂ શ્રીના બ્રહ્મલીન થયા પછીના ચાર માસ પછીનું આ સ્કુરેલુ કાવ્ય છે એક દિવસ મને યાદ આવ્યું, કે ઠાલ ખેલ પહોચાડવાનું કાર્ય મને કેમ સોપ્યું ? તે ઉપરથી જ કાવ્યમાં 'ખેલ વાગે સામળ લગાર' લખ્યું છે તેની જગ્યાએ 'ઘટ વાગે સામળ લગાર' લખ્યું હોત તો પણ ચાલતે પણ પૂ શ્રીનો શબ્દ ખેલ હતો, અને એ કાર્ય મને સોપી એમણે મને કઈક ઉપદેશ આપ્યો હતો. આ કાવ્યની સ્કુરેલુ મારા એક મિત્રને ત્યાં ધૂન હતી, ત્યાં હું ગયેલો ત્યારે થયેલી મારા નિયમ મુજબ નવા બનાવેલા કાવ્યો ધૂન પૂરી થયે ગાવા, કે જેથી મુધારી શકાય પરંતુ ત્યાં ગાવાની તક મને આપવામાં આવી જ નહિ અને મોડું થઈ ગયું છે, એમ કહી ગાતા અટકાવ્યો પછી ઘરે જતા રસ્તામાં સ્કુરેલુ થઈ ભજન નોંધ્યું હતું. ભજન ગાયું હોત તો આ ભજન થાત નહિ. જેથી અટકાવનારનો આભાર]

૫૨

૨૮-૧-૮૦

૭ "મૃત્યુનો ખેલ"

તમે સદા સેવો ગુરુદેવ, ફટાકો ફૂટવાનો,
એણે આપ્યું ભવરોગનું આપઠ, ફટાકો ફૂટવાનો... ૮૬૦

પરસ્પર દેવોના દાલ તમે ખૂલી ગયાં;
મૂઠા ઝવડાના મોહમાં ગાંઠા બન્યા.

ચેત ચેત મુરખ નાદાન, ફટાકો ફૂટવાનો.
તમે સદા૦

ગાંડપણમાં આયુષ્ય તારું અડધું ગયું;
બાહ્ય યુવાનીમાં ને હિંધમાં ગયું.

કરો શ્રી રંગને ચરણે પ્રણામ, ફટાકો ફૂટવાનો.
તમે સદા૦

વૃદ્ધવયે ત્રિમૂર્તિ લખશે નહિં;
અજ્ઞાનથી અહમ્ આગળાશે નહિં.

બૂઠ્યા ત્યાંથી હું ફરીફરી ગણ, ફટાકો ફૂટવાનો.
તમે સદા૦

જરી ચેતી લે જીવડા । યયું છે સવાર;
“મૃત્યુનો બેલ” વાગે સાંભળ લગાર

જીવ થોડા દિવસનો મહેમાન, ફટાકો ફૂટવાનો.
તમે સદા૦

બધા કવેશમાં દિવસો પૂરાં થશે;
આવ્યો તેવો જ તું તો આવ્યો જશે.

ભિચારાતું કહ્યું જરા માન....ફટાકો ફૂટવાનો
તમે સદા૦

[જોક જગ્યાએ લગ્નમાં ગયેલો, ને ત્યાં પૂ. શ્રી ની પુષ્કળ યાદ આવી નેત્ર ભીનાં થયાં. વિરહ વેદના એવી થઈ કે લગ્નની ખુશાલી શુષ્ક લાગી. અને સ્ત્રી વર્ગ તરફથી ગીત ગવાતું સાંભળ્યું, કે 'કેસરીઓ જાન લાવ્યો જાન લાવ્યો રે.' આ રાગ ઉપરથી થોડીક જ વારમાં સ્ફુરણ ખડી થઈ.]

૮ વેરણ ગંગા

(રાગ : કેસરીઓ જાન લાવ્યો જાન લાવ્યો રે.)

દરશનની આશ જગી રે....રંગાજી મારા.....ટેકઠ
 છેલ્લું દરશન કીધું તારું,
 દિલ ઘડકી ઉઠ્યું મારું,
 સોઠ તાણીને તું તો સુતો રે.... રંગાજી મારા. દરશનનીં
 રસણું તે લીધું મારું,
 બોલ્યું તેં તો પાળ્યું તારું,
 અંતે તેં ધાર્યું કીધું રે....રંગાજી મારા. દરશનનીં
 નારૈશ્વર છોડ્યું જ્યારે,
 નહોતી ખજર હતી ત્યારે,
 હાય ગ્રાલી હડસેલ્યાં રે... રંગાજી મારા. દરશનનીં
 તેં તો સાન ઘણી કરી,
 હુમે સમજ્યા કાંઈ નહિં,
 કેમ તું તો ગિસાળો રે... રંગાજી મારા. દરશનનીં

મનમાં ન મળે મારું તારું,
સંતોષી છે દિલડું તારું,
સાગર જેવો ગંભીર રે.... રંગાજી મારા, દરશનનીં

રેવાની તો વેરણ ગંગા,
તેની પાસે લીધા પાછા,
અંતે તો ગોઠ લીધા રે.... રંગાજી મારા. દરશનનીં

સુતો'તો હું તારા સપને,
માઠા સમાચાર મળે,
જાજીને હું તો જાગ્યો રે... રંગાજી મારા. દરશનનીં

ગંગાજી ના નીર જેવો,
નેહલો લગાડે તે તો,
આખરી હંધ લીધી રે.... રંગાજી મારા. દરશનનીં

રંગા અમને મેલ ન ઠેલી,
તું છે બિચારાનો બેલી,
પ્રેરણાની પરજ માંડી રે.... રંગાજી મારા. દરશનનીં

❧

[પૂ. શ્રી. ના પ્રહલ્લીન ચયા પછી પ્રથમવાર પૂ. મોદીકાકા
મુંબઈ આવ્યા ત્યારે આ કાવ્યની સ્ફુરણા ચર્ચ. આઘાત જેવો
જકતોને લાગ્યો તેવો. નારાયણના હરેકને પશુ, પક્ષી, જાડ, વિગેરેને
પણ લાગ્યો. પૂ. શ્રીના વિયોજમાં બધાંની સ્થિતિ ઠીકી

થઈ તે સંબંધીનું, તથા આજે મારી પોતાની સ્થિતિ કેવી છે તેનો, લીમડો, શાંતિ-નિકુંજ બંધાવનાર વ્યક્તિ તથા શ્રી માદ્રીકાકા અને એ બંધાનું ‘આજે શું?’ તે વિષે કાવ્યનો વિચાર કરતાં નેણુ લીનાં થયાં. માતૃશૈલ બનાવવામાં પૂ. શ્રીએ પોતાની અનેક પ્રકારની તકેદારી રાખી હતી.]

✽

૬ પાંપણે પાણી

(રાગ : કાઠીઆવાડી છંદ)

પાંપણે પાણી આવે રૂઝિચારાની પાંપણે પાણી આવે (૨)....ટેક
 ૧બાળ એનો રંગ રસિયો એના હૃદય કમળમાં વસિયો,
 જીવતર એમું જીવવા જેવું રે (૨)

આજે ઝાંઝવા જળ જેવું, ઝાંઝવા જળ જેવું.
 પાંપણે પાણી૦

ધન ધન રેવાજની રેતી રે એતો રંગ ચરણે રેતી,
 રઘવતી હોયે સારે શીતળ લાગે રે (૨)

આજે ઉડીને આંખે વાગે રે....ઉડીને૦
 પાંપણે પાણી૦

મોરલા બોલે, કાયલ ટહુકે, એ તો ગીત મધુરાં ગાતાં,
 ધણી વિનાના ઢોરના જેવાં રે (૨)

આજે રડી રડી આંસુડા સારે રે....રડી રડી૦
 પાંપણે પાણી૦

લીમડો એનો ફૂલો ફાલો લળી લળી પાયે પડતો,
નગર એની આસ ચઢી રે (૨)

આજે ઝુરી ઝુરીને સૂકતો રે....ઝુરી ઝુરી૦
પાંપણે પાણી૦

શાંતિ નિકુંજના વૈદિક પંચશીલ સંદેશો શાંતિનો દેતા,
જેણે ખનાવી એને જોવા જવી રે (૨)

તેની હસતી સૂરત રાતી રે....હસતી સૂરત૦
પાંપણે પાણી૦

તપસીનો એ પ્રાણ હતો ને તે તો પૂછીને પાણી પીતો,
પ્રાણ વિનાના પિંજરા જેવો રે (૨)

આજે જીવવા ખાતર જીવે રે....જીવવા ખાતર૦
પાંપણે પાણી૦

માતૃશીલામાં એનો પ્રાણ પુરાયો શીલા ધુસકે ધુસકે રૂવે,
ખોળિયું એનું હરિના દ્વારે રે (૨)

આ....વ રંગા....આ....વ રે આવ રંગા આ....વ
પાંપણે પાણી૦

[આ કાવ્યમાં પૂજ્યશ્રીનું વ્યક્તિત્વ તથા એમના સાહિત્યની છાપ છે. શ્રી શાંતિલાલ જવેરી જ્યપુસ્વાળાના અવસાનના સમાચાર જાણ્યા આ કાવ્યની પૂર્ણાકૃતિ કરી. આ છંદ હરિગીતને

૧. દામજીભાઈ ૨. મોદીજી ૩. માતાજીનો પ્રકાર.

મળતો છે. છદ્મનું જ્ઞાન મારું કંઈ જ નથી. પણ મારો ભાવ તૂટે નહિ જેથી છંદોભંગ થાય છે.]

ૐ

૧૦ “ઐ ગયો”

રંગ ગયો, અવધૂત ગયો, ઐ સંત ગુર્જરનો ગયો,
બાપજીનો ઐ શખ્ઠ ગયો, 'ને સમદ્રષ્ટિનો સંત ગયો,
રુકમાતણી “તુ”કાર ગયો, ને નારૈશ્વરનો સંત ગયો,
કહેવાનું તે કહી ગયો, ને બિચારાનો રંગ ગયો.

હતના સાહિત્યની સૃષ્ટિતણી સર્જક ગયો,
હીરાતણી પારખ ગયો, સોનાતણી શોધક ગયો;
હૂંયાવિષે હસતો ગયો, ઐ હાથ તાળી દધ ગયો,
કહેવાનું તે કહી ગયો, ને બિચારાનો રંગ ગયો.

મસ્તી ભરીઐ ગુરૂગીતાનો ગીત ગાનારો ગયો,
બાંધી ધણા છટકી ગયો, ઐ શિવોદ્ધનો નાદ ગયો;
અતિ આમ્રહે જયપુર ગયો, સંદેશ આખરી દર્શ ગયો,
કહેવાનું તે કહી ગયો, ને બિચારાનો રંગ ગયો.

સમશાનનો સર્જક ગયો, નારૈશંકાર દેતો ગયો,
નિર્દોશી, નિર્મોહી, ઐકલો હરિધામમાં ચાલ્યો ગયો;
'જવું' એકવાર છે' સર્વને કહી, મનની વ્યથા મૂકતો ગયો,
કહેવાનું તે કહી ગયો, ને બિચારાનો રંગ ગયો.

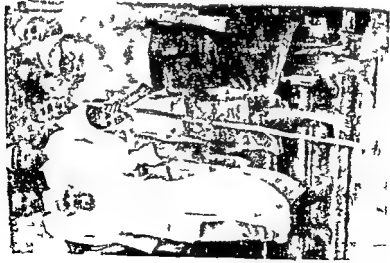
અવધૂતના સંતાનમાં જીવનતણે સહુ રસ ગયો,
સાહિત્યના રજુસેનનો આયુધ સહિત ચેલો ગયો;
સૌના હિસાબો ચૂકવી અવધૂત એકાકી ગયો,
કહેવાતું તે કહી ગયો, ને બિચારનો રંગ ગયો.

સવારની સૌરભ ગઈ ને પુષ્પમાંથી નૂર ગયું,
વાત્સલ્ય માતાનું ગયું ને શિસ્ત શિષ્યોનું ગયું;
નારેશના દુલ્લ-વૃક્ષને ભક્તો તણે અવધૂત ગયો,
કહેવાતું તે કહી ગયો ને બિચારનો રંગ ગયો.

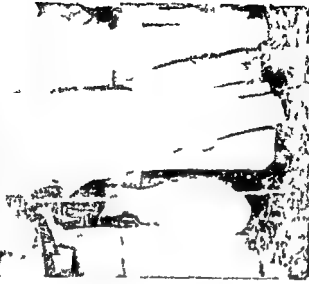
મહારાષ્ટ્રનો કવિ ઠેસરી એ મર્દ રંગાજી ગયો,
કામો ધણાં કરતો ગયો, પાંછું ફરી જોતો ગયો;
ડુખતી હુઈ નૌકાતણે તારણ હારો એ ગયો,
કહેવાતું તે કહી ગયો, ને બિચારનો રંગ ગયો.

પત્યર અને ઝાડો બધાં જડ જીવને (હું) પૂછનો ગયો,
શોધ્યો એ રેવાને તીરે અવધૂત પાછો ના મળ્યો;
રંગ નામ જીનું થયું, ને નવે નામે અવતાર ધરો,
કહેવાતું તે કહી ગયો, ને બિચારનો રંગ ગયો.

સૌને મળ્યું સરખું બધા સમજવાનું સમજી જાએ,
બાજી હજી બગડી નથી હિંમત કરી સૌ ચાલજો;
માતા ગઈ, અવધૂત ગયો, 'દગ્ધિ'ને રાંધી ગયો,
કહેવાતું તે કહી ગયો, ને બિચારનો રંગ ગયો.

અનના યાત્રિક શ્રી સાતમળેકર અને ગાપલ

શ્રી રામચંદ્ર (વાપી)

“એક રખત ચુરુમહારાજે મુકામ કીધો એને દારે રે”

પરવાના કાર્યાલય ગણદેવી

[પૂ. શ્રી. બાપજી કહેતા કે “આવે તેને એક સલામ, જાય તેને સો સલામ અને ન આવે તેને હજારો સલામ.” એક દિવસ એમના આ શબ્દોની યાદ આવી અને તે વાક્ય કાવ્યમાં ગૂંથાયું. તથા નિષ્કામી અને સકામી વાક્તોને બાપજી બરાબર ઓળખતા, તે સંબંધી ઉલ્લેખ એક દિવસ હું બેઠો હતો, ને એમણે કરી બતાવ્યો તે આ કાવ્યમાં છે.]

✽

૧૧. સલામ

(રાગ : જંગલમાં મારી ઝુંપડી)

હારે એક બાપના બાપસિયા તમે આવજો હો બાઈ,
 રેવાને તીરે એની ઝુંપડી....ટેકો
 હારે જ આવે તેને એક સલામ હો....બાઈ, રેવાને તીરે
 એની ઝુંપડી

(સાખી) રેવા નીરમાં નાહીશું કરશું મીઠાં જળપાન;

ભજન કરશું ભાવથી ધરશું રંગાજીતું ધ્યાન.

હારે પરસ્પર દેવોના ભાવને અપનાવશું હો બાઈ, રેવાને તીરે

હારે રાતદિન ભજન ધુન ગાઈશું હો બા....ઈ, રેવાને તીરે

કંઈક જન્મના પ્રણયથી મળ્યા શ્રીરંગ ગુરુદેવ;

પ્રણય જે તપતા હશે તો રિએ શ્રી ગુરુરાય.

હારે ભાં તો દિગંબરાની ધુન કરશું હો બાઈ, રેવાને તીરે

હારે પાછા ફરશું તો સો સલામ હો બાઈ, રેવાને તીરે

ભાવ વિનાની ભક્તિની ઓળખ ત્યાં તો થાય,

અંતરની કદુતા જશે તો રિએ શ્રી ગુરુરાય.

હાં રે મીઠા લીમડાની ઠંડી ત્યાં છાંય હો લાઈ, રેવાને તીરે
હાં રે સંત સંગથી સ્વસ્થાવ તેનો જાય હો લાઈ, રેવાને તીરે

છળકપટને ત્યાગીને અહમ્ની કરશું રાખ;
રાખ ચઢાવશું રંગને તે પુરશે અમારી શાખ.

હાં રે બિચારો એવી રાખ ચઢાવતો હો લાઈ, રેવાને તીરે.
હાં રે ખોટું લાગે તો હજારો સલામ હો લાઈ, રેવાને તીરે

૩૩

[જયપુરમાં એક જ પત્થરની-સફેદ મારબલના પત્થરની પાટ
મુ. શ્રી શાંતિલાલ ઝવેરીએ નારાયણ દોશમાં પૂ. શ્રીને માટે
ઉપયોગે કંઈક જાગે મંગાવી હતી. તે પૂ. શ્રીને ખતાવીને કહ્યું,
કે 'આ પાટ નારાયણ મોકલી આપીશું,' ત્યારે પૂજ્ય શ્રીએ કહ્યું કે,

‘એના ઉપર હું એક વાર બેસીશ પછી મોકલજો.’

‘આપને ખુરસીમાં બેસી કાઢવે ઉતરવો પડે ને તકલીફમાં
મુકાવું પડે માટે બેસવાથી શું વધારે છે ?’ એમ શાંતિભાઈએ કહ્યું.

‘ના, એના ઉપર હું કાલે બેસીશ જ. પછી મોકલી આપજો.
કારણ દશેરાએ દોડે તે ઘોડો કહેવાય. ભલે રાજ ના દોડે, અને
રાજ દોડતો હોય પણ દશેરાને દિવસે દોડે નહિ ને ખવળી પડે
તે ઘોડાને ઘોડો ન કહેવાય. માટે એ પાટ ઉપર તો હું કાલે સાંજે
બેસીશ જ....’ બીજો દિવસે તે પાટ ઉપર પોતે બિરાજ્યા અને
ત્યાં નીચે પાટ પાસે જ સજન વિગેરે થયાં.

ત્યારે થોડી જ ખજર હતી કે આ પૂ. શ્રીને બેસવા માટે
જનાવેલી પત્થરની પાટના મનોરથો કે શાંતિભાઈના મનોરથો
નારાયણમાં શું પૂરા થાત ? એટલે એ મનોરથ પૂર્ણ કરવા માટે જ

પાટ ઉપર આસન લીધું. ભગવાન લાવને બરાબર ઝોળખતા હતા. અને નારેશ્વર જઈને નથી બેસી શકવાનું એ એમનો ખ્યાલ આજે યાદ કરીને આ કાવ્યની સ્ફુરણ થઈ.]

૧૨. દર્શનની અભિલાષા

(રાગ : હરિને ભજતાં હજી કાઠ્ઠી લાજ જતાં)

તારા દર્શનની એકવાર અભિલાષા બગીરે;
મળશે ક્યારે ? બોલો અવધૂત ! ઉરે ઈચ્છા બગી રે....(ટક)
નાથ શોધું હું ચારે કાર સમય મારે જતો નથી;
દયા કરો ! દર્શનનો રાગ કેમે કરી મટતો નથી....તારાં
મારા મનની સુંઝવણ મનમાંય કહું જઈ કાને જરી;
તમે સમજો છો સારી પેર દરશનનો હું અધિકારી....તારાં
તારી લીલા અપરંપાર ગાતાં ગાતાં જઈ હારી;
તમે પૂરા છો અવધૂત વેષ શું ઝોળખું ? હું મંદમતિ....તારાં
ગુરુ-ગોવિંદ એક સ્વરૂપ લખ્યું લીલામૃત મહીં;
તારો જોટા ન જડે જગમાંય શોધું હું તો ગલીએગલી....તારાં
તારો સહારો મને જગ માંય ફરું હું ઉજળો ખની;
હવે ખન્યો ખિચારો બેહાલ પ્રેરણા તારી મળતી રહી....તારાં
“દશેરાએ દોડે તે ઘોડો કહેવાય ભલે નીત દોડે નહિ”;
જયપુરના શખેદો ના જુલાય પત્યરના પાટ બેસી....તારાં

[સુરત છલ્લામાં આવેલ ધુમકાશ ગામે અંબિકા નદીને કિનારે એક આંખાની અને ચીકુની વાડીમાં એક માસ સુધી પૂ. શ્રીનો અન્નાન વાસ તરીકે સુકામ હતો. ત્યારે એમની સાથે રહેવાનું સોમાગ્ય મને પણ પ્રાપ્ત થયેલું. તે સમય દરમિયાન એઓની બિક્ષા બનાવવા થોડાક દિવસની સેવા મને પ્રાપ્ત થયેલી. મારા મિત્ર શ્રી જગન્નાથ સરખેજવાળા ચાર પાંચ દિવસની, ન ભૂલી શકાય એવી, આ અદ્ભુત સેવા પૂ. શ્રીની આજ્ઞાથી સોંપી ગયેલા. ત્યારે પૂ. શ્રીએ મને પુછ્યું હતું કે, "મારી રસોઈ કરવી એ કાર્ય કઠીન નથી. જો ખીચડી બનાવતાં ન આવડતી હોય, તો હું કહું તેમ કરજો... સગડી સળગાવી તપેલીમાં દાળ ચોખા એકત્ર કરી ધોઈને ઉપર સુકી દેવા ને ખીચડીને નોટિસ આપવી કે બાપણ બિક્ષા લેવા આવે ત્યાં સુધીમાં ચડી જશે. 'ને જો ન ચડશે તો હું જેવી હશે તેવી તને બાપણ ખાઈ જશે. પછી જે પ્રમાણેની જે આ થાળ લખી છે, તે જ પ્રમાણે અક્ષરશઃ થાળ પીરસ્યો હતો. અને આજ પ્રમાણેની સામગ્રી બનાવી ધરાવતી વખતે આ કાવ્ય ગાવાથી અત્યાનંદ થશે.]

૧૩. થાળ

(સંગ : પંચવટીમાં શ્રી રઘુવીર વિરાજતા ર૦)

જમો! જમાડું નારેશ્વરના નાથને,
ખીચડીએ પીરસ્યો જે તો થાળજો. ૧
ખીચડી બનાવી મગની દાળની રે.....
દહી સાથે જમાડું મારા રંગને. ૨
ગોઘૃત સુક્યું નાંખી અંદર મેથી રે.....
હળદર ને મીઠું રે... જોઈએ તેટલું. ૩

બાજટ પાસે પૂર્યો મેં તો સાથિયો,
ભાત ભાતનાં કીધાં શાક અનેક જો. ૪
દૂધી પરવળ ને તાંદલિયાની ભાજી રે,
ભાજીએ યતા રાજી મારા રંગ દેવ. ૫

મેથીના મુઠિયાં ને માખણ ભાખરી રે,
લીમડે વધારી મોળી છાશ જો. ૬

હળદર મૂળાં આંખાહળદની ફાંટ રે,
લીંબુ નિચોવી કીધી આડુ-કાતળી. ૭

સૂકા લીલા મેવા તણી સેવેજી જો, ૮/
ખાસ તો હરખાશે મારા રંગ દેવ જો. ૮

ગરમ ઠંડુ પાણી મુક્યું બાજીએ,
હાથ ઘોઈને લુંછવા મુક્યો કટકો. ૯

પંખો નાખું બાજી બેસી નાથને,
મુખવાસમાં મુકી હરડે ગોળીઓ. ૧૦

જમાડનારા જગને, જમજો રનેહથી,
ખિચારાએ બનાવી અવધૂતી-ખીચડી. ૧૧

૩૦-૬-૮૦

[નર્મદા તટે જીવન જીવતા અવધૂતજી હરિદ્વારમાં પ્રજ્ઞાલીન થયા, ત્યારે માતા નર્મદાના દુઃખને અને ખીલ્લ કષ્ટોના તથા મારા પોતાના વિરહ દુઃખને મિશ્ર કરી, રેવામાને ઉદ્દેશી આ કાવ્ય લખ્યું છે. એમાં વિરહ વેદનાનું પ્રતિબિંબ છે. રેવા કિનારો એ રેવાગોહ છે. જયપુરમાં પૂ. શ્રી.ને મેં પુછ્યું હતું,

કે 'હું હરદ્વાર આવું ?' જવાબમાં "વીસમી નવેમ્બરે ગોલાવું ત્યારે આવજો. પછી આપણે દક્ષિણ દિશાના પ્રવાસે જાશું." વળી પાસે બેઠેલા એક મારા મિત્રને કહ્યું કે "તમે એમને સાથે લઈને આવજો." એ સિવાય મુંબઈના જ એક શકતને કહેલું, કે "હું ત્રીશ તારીખે મુંબઈ આવીશ," કહી તેમણે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું હતું "તૈયારી કરો, હું જરૂર આવીશ. વળી બરાબર ૨૦ તારીખે નમ્બરદેહે દક્ષિણનો પ્રવાસ શરુ કરીશ, ત્યારે સ્લેષ જરી વાણીમાં સમજાવું ના પડી કે દક્ષિણમાં ચમતું દ્વાર છે. અને ત્યાંના આપણે જ્યાં જ પ્રવાસી છીએ. દિવસે પ્રવાસ શરુ કરો ૨૧મી તારીખે રેવાની ગાઠમાં સમાયા. ખરેખર ! એજ ૨૧મી એની જન્મ તારીખ હતી. કાળની કેવી કઠણાઈ છે !

જમણુરમાં એક દિવસ એક ઓલિયો પ્રદ્યુશની-જાનોન્મત માણસ એમના દર્શને આવ્યો હતો. તેણે એક ચમરકી ઉપર લખ્યું, કે "હેવ તને દીર્ઘાયુષી બનાવે !" આ ચમરકી વાંચીને પૂ. શ્રીની મુખમુદ્રાનો ભાવ બદલાયો હતો. એ બધું પાછળથી યાદ આવે છે. વિચાર કરતાં માલમ પડે છે, કે, પૂ. શ્રીને પોતાના દેહ વિલયનો ખ્યાલ અગાઉથી જ હતો]

૧૪. કાળની કઠણાઈ

(રાગ : માડી તારો બેટડો આવે આસાહીન એકલો આવે.)

૧.....રેવાં તું તો ખુબ દુઃખી થઈ તારે દિકરે લીધું વે.....૨,
 ૩.....કુખે જન્મીને રૂપણું લીધું ને તે પણ સારી પેર,
 ૪.....ઓચિંતાનો રંગ ઠાપ્યો,
 ૫.....હરિના ધામમાં જઈને છૂપ્યો.

હે....આજ સુધી તારો ખોળવો ખુંદી રખ્યો હતો જ ખા....ળ,
તે તને આજ વિસરી ચુક્યો ખુબ જ દાખ્યો ઠાળ,

ઠહેવાતી તું મદમાતી,
માતા તારી આંખડી રાતી.

હે....મા-દિકરો બન્ને ગયા ને કિનારો બન્યો બેઠા .. લ,
ઝાડ-પાન રેતાં થયાં ને જોવા જવા નથી હાલ,

તારું દુઃખ નથી જોવાતું,
જ જીવે તેનાથી ના સો'વાતું.

હે....નારેશ્વરની સિકલ બદલાણી છાયું વાદળ ધનધો....ર,
ખાવા-પીવાનું ભાવે નહીં ને ચિતકું ચઢ્યું ચગડોળ,

દેખું ના રંગને જ્યારે,
હિયું વલોવાતું ત્યારે

હે ...આખા નારેશ્વરે ધુમી વળ્યો ને દેખ્યો નહિ દરખા....ર,
મળે જો મોદીઠાકા તો પુછું આંસુએ આપે જવાબ,

તારો દિકરો, મારો બાપ,
કયા જનમનું નડે આ પાપ.

હે....સકતોની ભિમિને કચડી નાખી અધુરી રહી આ...શ,
જાઓ ઘરે કરો તૈયારી, આવીશ હું તો ખાસ,

ત્રીસ તારીબનો વાયદો દીધો,
દક્ષિણનો પ્રવાસ શરુ કીધો.

હે....દક્ષિણ દિશાના પ્રવાસી બધાં, ત્યાં છે યમતું દ્વા....૨,
ગુર્જરધરાના એ ગામે ગામે વરત્યા હાહાકાર,

તારા બાળો નારેશ્વરની રહે,
રહે સૌ અંતરની આહે

હે....વીસમી નવેમ્બરની રાત્રિએ કીધો દક્ષિણનો પ્રવા....૩,
નશ્વરદેહે રેવામા । તારી ગોદે એકવીસે દીધો વાસ,
કાળ તારી કઠણાઈ ડૂબી ।
જનમ તારીખ સૂચવે તેવી.

હે....જયપુરથી ગયા હરિના ધામે ત્યારે જોલિયે દીધા આશિ....૪
‘‘દેવ દીર્ઘાયુષી બનાવે તુજને’’ ત્યારે બદલાયું તારું શીપ,
બિચારાને બધું યાદ આવે,
રાંડ્યા પછીનું ડા’પણ બતાવે.

હે જોગણીસ તારીખે મારો સદેશો મળશે આવજો તું ત્યાં ખા...૫,
ત્યાંથી દક્ષિણના પ્રવાસે બધું લાવનો ના અવિશ્વાસ,
બિચારાને એમ સમજાવ્યું,
અમૃત છોડીને એર પીવું.

ૐ

[એક સમયે એક ઝવેરી કંઈક પુછવા આવ્યો. એમનું
હીરાનું પડીકું ક્યાંક ગુમાઈ ગયું હતું. તે પ્રશ્ન પૂછ્યો. તેના
ગયા પછી વિચાર આવ્યો. કે સાચા મોતી-ઝવેરાતના ખરા
વ્યાપારી તો પૂ. બાપણ છે. કે એક એક હીરાની, મોતીની સાચી
પરીક્ષા પોતે કરે છે તે ઉપરથી થયેલી કાવ્યની સ્ફુરણા લખી છે]

૧૫. મોતીનો વેપારી

રંગાજી ! તું તો હીરાનો વેપારી રે,
હીરાનો વેપારી રંગા ! મોતીનો વેપારી;

રંગા ! તું તો હીરાનો વેપારી.

માણસ જોઈને વેચજ હીરા બેસજ મહુલી ખા'ર
લેવાનો હોય તો લેય રે એનો ઝાછો ન કરતો ભાવ રે....રંગાજી૦
ખાલી ગજવાના માણસની સાથે કરીશ ના વેપાર;
નફો નુકશાન મળે નહીં ને તું કાઢજ એને બહાર રે....રંગાજી૦
જના દિલમાં રંગ વસે તે તો કિંમતનો કરનાર;
એવો માગે હીરલો ત્યારે આપજ તેને હુધાર રે....રંગાજી૦
મહુલીએ તારી પાસ ન આવે હીરા મોતીનો લેનાર;
હજારો સલામ કરજ તેને તે મુરખનો સરદાર રે....રંગાજી૦
વચ્ચે દલાલોને રાખતો નહીં દલાલી ખોટી લેય;
વેચવા જશે તો વેચાશે પોતે પોપાલાઈની જમાત રે... રંગાજી૦
લેનારાની તારી પરખ સાચી લેવાનો હોય તો લેય;
બિચારો એવો ધરાક તારો કે રાકડે હીરા લેય રે....રંગાજી૦

૧૬. પાવડીનો પહેરનાર

(રાગ - ગીત્ર લાઝ્યા રે મને)

બહાલી લાગી રે મને રંગા તારી ઝુંપડી,
 એ ઝુંપડીએ દીધાં ઠંઈકે જ્ઞાન રે
 તે જ્ઞાને શુરુજીને આજખ્યા....બહાલી૦
 બહાલી લાગી રે મને મૌન ભરી વાણી,
 એ વાણીમાં શિવોદ્ધનો નાદ રે;
 તે નાદ ગયો પ્રભાંડમાં....બહાલી૦
 શું રે ઠહું ! તારી જ્ઞાન તણી ગોઠડી,
 એ ગોઠડીમાં અમી તણી છાંટ રે;
 તે છાંટે છંટાયા તારાં બાહુડાં....બહાલી૦
 બહાલી લાગી રે મને રંગા તારી પ્રીતડી,
 એ પ્રીત પુરાણી કહેવાય રે;
 તે પ્રીતને નિભાવજે હો વાલમા....બહાલી૦
 બિચારાને ગમે રંગા તારી પાવડી,
 એ પાવડીનો તું પહેરનાર રે;
 ઢા'ક વાર આંગણે પધારજે પ્રભાતમાં....બહાલી૦

૨-૩-૮૦

[રંગ સ્મારક ઠેલું હોલું ભેષજે એનો વિચાર આવ્યો.
 આજ સુધી પુ. શ્રીએ આપણને ખૂબ જ જ્ઞાન પીરસ્યું છે.
 અનેક વારો એમના સ્વમુખે સાંભળી. પેટ ભરીને આધું. નેટધું

ખાધું તેટલું વાગોળીને અવશિષ્ટ જીવન પૂરું કરવાનું રહ્યું. એ જેટલું ખાધું તેનું મૂલ્ય આપ્યું નથી. અને આપવાનું પણ નથી. કોઈ માગતું પણ નથી. ફક્ત એમના ગતાવેલા માણે ચાલવાથી જ એમનું સાચું સ્મારક આપણે કીધું છે, એટલું જ બસ છે. માંદો માંદેના ઝંઘડા દૂર કરી હળીમળી એક બાપના બેટા થઈ સાથે બેસી હરિગુણ ગાઈશું. તો આપણે પૂ. શ્રીનું બધું જ કર્યું એમ માની શકાય, અને ઋણમુક્ત થઈ શકાય.]

૧૭. સાચું સ્મારક

(રાગ : બેસવું હોય તો બેસી જાગે ગાડી ઉપડી જાય છે.)

ગુરૂજન હોય તે પહેલાં નિકળો, રંગસજનની ખૂમ પડી...ટકં
નાના મોટાનો મોહ તજીને આવો હેતે હળીમળી. રંગસજન
ગંગા કિનારેએનો દેહ પડયો ને નારૈશ્વરમાં છેલ્લી ધડી. રંગસજન
હરિના દ્વારે રંગના ધામે ભક્ત જનોની ફેજ ચઢી. રંગસજન
પેટ ભરીને ખાધું તો ચે બૂખ અમારી અડધી રહી. રંગસજન
ખાધું વાગોળો વેગળા બેસી મારું તારું દૂર કરી. રંગસજન
ખાધેલાનું ઋણ ચુકાવો રંગે ચીંધ્યા માર્ગે વળી. રંગસજન
જીવન—મરણનો એ સરવાળો બાદબાકી તો બાકી રહી. રંગસજન
ઓળખ્યા ત્યાંથી કહેતા આવ્યા, 'વિચારીને ચાલોજરી'. રંગસજન
કહેતા કહેતા ચાક્યા ત્યારે અંતે ગયા હરિધામ ભણી. રંગસજન
ઈર્ષ્યા દેવને અજગા કરો તમે ઈચ્છા પૂરી કરશે હરિ. રંગસજન
એ છે સ્મારક સાચું એવું બિચારો કહે લળી લળી. રંગસજન

[પૂ. રુકમામાની પુણ્યતિથિએ માણને રમરણાંજલિ રૂપે લખેલું કાવ્ય છે. પહેલે વર્ષે પદયાત્રા કરી માણને અંજલિ આપી હતી, ત્યારે નો'તી ખબર કે આવતી બીજી સંવત્સરી એ માતા પુત્ર બન્નેને રમરણાંજલિ આપવી પડ્યો. દૂર દૂર ગયેલા પોતાના પનોતા પુત્રની રાહ ભેતાં યાદે છે, અને પુત્રની યાદ કરી માણ આંસુ સારે છે. પૂ. શ્રીએ માણની માતૃશૈલ જનાબ્યા પછી એકસો સિત્તેર દિવસે પોતાનો નિશ્ચય-ખાખરી ઉઘનો લીધો. આ જોખારો દિ' ભે માણ હતા ત્યારે આવ્યો હોત તો, માણ આ જ પ્રમાણે વિલાપ કરતે, એવું માની આ કાવ્ય લખ્યું છે.

વર્ષગાંઠો ઉજવાય ત્યારે 'નારેશ્વરનો નાદ', 'ડાકોરનું દેણું' 'નવાગામની નોખત', 'કણુભાનો કડાકો', 'ધર્મજનો ધડાકો' તથા આદિકાથી ગંતાવેલું 'ભવરોગનું ઓધડ', વિગેરે ૫૨ એક જ વખત પૂજ્ય શ્રી જાહેરમાં પોતાનું વક્તવ્ય રજુ કરતા.

પૂ. શ્રી જ્યાં જ્યાં જતા ત્યાં ત્યાં એમના ભક્તો એમને પાધી કાઢીને જતાં. હવે આં શોધવા? હવે તો ભક્તોના દિલમાં જ શોધવાના રહે છે. પૂ. શ્રી એક મટી અનેક યયાં છે. દેશ અને વિદેશમાં માતૃભક્તિ અને દત્ત-સંપ્રદાયનો ફેલાવો કરનાર આજે ગુજરાતના ગામે ગામ અને ઘરે ઘરમાં દત્ત-ભક્તિનો નાદ પહોંચાડી એમણે પૂ. પા. શ્રી સ્વામી વાસુદેવાનંદ સરસ્વતી ગુરુ મહારાજનું અધુરું રહેલું કાર્ય પૂરણ કર્યું. માતાની અંતિમ પળ સુધી સેવા કરી જીવન ક્ષેય પૂર્ણ કર્યું. ધન્ય છે એવી વિભૂતિને કે જેણે ગુરુ-ગૌરવ તથા માતૃ-ગૌરવનું જ્ઞાન ભક્તોને આપી સમગ્ર જગતને સંદેશ જયપુર ખાતે આપી જીવન લીલા સમેટી.]

૧૮. માડીનો પુકાર

રંગા ! તારી માડી પુકારે....કે
 રસણાં શાને લીધાં હો...જી...ટેક૦
 દત્તા તું તો રંગ થઈ અવતરિયો...કે
 પેટકું મારું ઉજળ્યું હો...જી.

(સાળી) રંગા ! તું કહેતો હતો ભક્તજનોને એમ,
 “માજી રહેશે જ્યાં સુધી રહીશ ત્યાં સુધી તેમ.”
 રંગા ! મારી વિતી ગઈ બધી આશ...કે
 નજર મેં આંસે ચઢાવી હો.....જી.
રંગા તારી૦

માતૃસેવા તારે બોધ છે રગરગમાં માડીનો પ્રેમ
 જનેતા ખાતર જીવે સદા (તે) માની મમતાની રાણી નેમ.
 રંગા ! હેતે ભરેલી તારી મીટ...કે
 હું તો તારી વાટ જોતી હો....જી.
રંગા તારી૦

દેશ અને વિદેશમાં દત્તનો ગુંજતો નાદ,
 માતૃભક્તિ મહિમા તણે તું સાધક સર્જનદાર.
 રંગા ! તું તો નારેશ્વરથી જાય....કે
 સારે મને પાથે પડતો હો....જી.
રંગા તારી૦

દુઃખારિયાની રંગ કુટિરની પીઠ જો....ભાવભરી૦
 ખજોડાહરામાં આસ્તિક મંદિરે પીઠ જો....ભાવભરી૦
 દોઢાસંખ્યામાં દીનદયાળુની પીઠ જો...ભાવભરી૦
 ૬ર્ણિય ૧૦પાદરામાં પીઠ રંગની માન જો....ભાવભરી૦
 ૧૧આછાલિયે ને ૧૨ઝોઝછણુ ગામે પીઠ જો....ભાવભરી૦
 ૧૩નવાગામ ને ૧૪ગામુડીચોસરે પીઠ જો....ભાવભરી૦
 રંગાયેલા ૧૫રંગ પુરામાં પીઠ જો....ભાવભરી૦
 ૧૬પોર વડોદરે ૧૭રામગલેલે પીઠ જો...ભાવભરી૦
 ૧૮દીવેર ૧૯વાંકલ રંહાણપુરામાં પીઠ જો....ભાવભરી૦
 બીલીચોરામાં ૨૧દેસરાવાડીએ પીઠ જો....ભાવભરી૦
 ભક્તોના અંતરમાં રંગની પીઠ જો....ભાવભરી૦
 બિચારના દિલમાં અનોખી પીઠ જો,
 જ્યાં જ્યાં પીઠ ત્યાં વાસ છે મારા રંગનો.

*

૨૦ સ્વપ્નાનો સોદાગર

(સમ : પ્રભુજી તમે રાખો તેમજ રહીએ૦)

રંગાજી ! તું તો રાખે તેમજ રહું;
 ભક્તિ તારી કરવા માટે હું દુઃખો સધળા સહું.

....રંગાજી ! તું તો રાખે૦

કાઈ દિન મિલે મીઠા મેવા,
 તાઈ દિન જૂથયો રહું;

શ્રી રૂપચંદ્રશાસ્ત્રી સાથે સવાદકાર નીનકદ શુભ તથા વ્યવસ્થાપક

જીવનભાઈ છે રંગભક્ત માણને તે સત્કારે;
રતિલાલ છે પદ્યાત્રી સાથે સરતના એ વેપારી.

ખિંદુમાં સિંધુ વસે ને વામનમાં વિરાટ
 દૃષ્ટિ માનથી સૃષ્ટિ કરે તારા પર્યાનો નહિં પાર
 બેની ! આખો ગોઝારો એ દિ'. કે
 રંગો મારો ક્યાં રે હશે હો....છ.

....રંગા તારી૦

“નારેશ્વરનો નાદ” કરી ચુક્યું “ડાકોરતું દેણ,”
 ‘નોખત’ના ‘ધડાકા’ ‘કડાકા’ કરી આપ્યું ‘ભવરોગતું ઓષડ.’
 રંગા તારી વર્ષ ગાંઠો ઉમવાય....કે
 માડું મનડું હરખાતું હો...છ.

....રંગા તારી૦

નિર્જન નારેશ્વર તણું સર્જન કર્યું અમાપ,
 જંગલમાં મંગલ કર્યું જમ ગાગરમાં સાગર માપ.
 એક સો ને સિત્તેર બહાણાં વાર્યા...કે
 તેં આકરી જાધ લીધી હો....છ.

...રંગા તારી૦

રંગા ! તું એક જ હતો હવે થયો છે અનેક,
 ભક્તોના અંતરે મહીં બહેંચાયો વિધવેષ.
 રંગા ! તેં તો કહ્યું કરીને બતાવ્યું....કે
 માડું વર્ષ વિસ્યું હો....છ.

...રંગા તારી૦

માતૃ-સ્મૃતિનેા ટેક લઈ પાછો આંગેો નારેશ,
માતૃ-તીર્થ ગયા બન્યુ ઋણ મુક્ત થયેો અરોપ.

રંગો મારે ગયેો હરિને દ્વાર....કે

કૌપિને કાયા સજી હો....જી

રંગા ! ધાર્યું ધરણીધરનું યાય....કે

બિચારો તો શદણ રહે હો....જી.

...રંગા તારી૦

૨૫.૧-૨૫

[આ એકવીસ પીઠ (બેઠક) શ્રી રંગ અવધૂતજીની છે. એમાંથી ગમે તે પીઠના કથાને જઈએ તો નારૈશ્વરની યાત્રાનું પુણ્ય મળે છે. એમાંની કેટલીક પીઠની તો પૂ શ્રીએ સ્વમુખે વિશિષ્ટતાઓ વર્ણવી હતી. તે પીઠોને અત્રે વંદના પાઠવવામાં આવી છે]

૧૬. એકવીસ પીઠને

(રાગ . પંચવટીમાં શ્રી રઘુવીર બિરાજતા રે૦)

૧નારૈશ્વરની સિદ્ધ પીઠ કહેવાય બે,

• ભાવભરી ભક્તિ ત્યાં મારી પહોંચ્યો. (ટેક)

બીજી પીઠ તે બૌદ્ધિક વૃક્ષ રહીમહે ...ભાવભરી૦

ગરાજપીપળે રંગ પીઠ કહેવાય બે... ભાવભરી૦

આદિ પીઠ તે ઋસરખેજ કહેવાય બે....ભાવભરી૦

પગોધરા ગામે માતા પુત્રની પીઠ બે....ભાવભરી૦

શ્રી મોદીજી ઠાકીરસાહેબ મલીક, વિગેરે પાલખી ભેતા.

ચંતલાલે કીર્તન કીડ બાકા દેશગન

મારું ધારેલું ચાય નહિ સારે,
તારું ધારેલું હું કરું.....રંગાજી ! તું તો રાખે.

મારા અંતરની વાતો જાણે તું,
ખીજું હું છું ઠહું !

તું કરનારો તારો સથવારો,
બે ફિકરી થઈ કરું.....રંગાજી ! તું તો રાખે.

નજરથી દૂર ગયો તિહારે,
મારા દુઃખ કોને ઠહું !

તારા વિરાટમાં વામન થઈને,
ભિચારો થઈને કરું.....રંગાજી ! તું તો રાખે.

તારી કરુણાની કૃપા વરસે સારે,
ઝીલનારો થઈને ઝીલું;

સપનાતો સોદાગર મારો,
તું લખાવે તેમ હું લખું.....રંગાજી ! તું તો રાખે.

✽

[પદયાત્રા મુંબઈથી નીકળી નારેશ્વર આવી. ત્યારતું સ્મૃતિ ગાન અન્યત્ર છાપ્યું છે. પરંતુ પદયાત્રાને ઉદ્દેશીને આ ભજન-કાવ્ય બનાવ્યું છે. જેમાં કાળને ઘેટાંને ઉપમા આપી છે. 'કાળ રાયો,' એમ સમજાવ્યું છે. તે 'પદયાત્રા શતક' કાવ્ય વાંચવાથી ખ્યાલ આવશે.]

૨૧. પડછાયો

(રાગ : રવામના નામમાં ને વદાવાના ખ્યાનમાં)

રંગાછના નામમાં ને પદ્યાવાના દામમાં,
 તારો સયવારો મેં જોયો રે....(૨૬)
 તારો સયવારો મેં જોયો માગ રંગા,
 જેઈ હું તો દરખાસો રે....રંગાછના
 તારું જો તેજ ભારી આપે મારે આસનું,
 તાગ પડછાયે હું મોઘી રે....રંગાછના
 પદ્યાવાના નામે પુનિત પ્રમંગમાં,
 મારો મેં પ્રાણ પરજોયા રે....રંગાછના
 હાજનો પડછાયો મેંડો મર્ઈ આસરો,
 શાગમાં રાખાનો જોયા રે...રંગાછના
 બિચારો ગાય ભજન પૂન તારી.
 (તારો) હાજ મન મુડીને મોપો રે....રંગાછના

૨૨. અંતરની દારો

(રાગ : તિલકું નરિં પ્રજ્ઞામ ગીતું)

અંતર અંતરમાં ઉભય,
 રંગાછ માગ આપો અંતરમાં ઉભય...રે
 અમે, અમેમાં અંતર પુનર્મી,
 ભરો અંતરને આજ...રંગાછ માગ

અનેક જન્મના પુણ્યના બળથી,
અનેક પુણ્યના ચતા ઉદયથી,
મળ્યા અવધૂત મહારાજ....રંગાજી મારાં

કામ-ક્રોધાદિ શત્રુઓ ખોટાં,
કેમ જીતાશે મહાબળી મોટાં,
પૂરે અંતરની આશ....રંગાજી મારાં

ખિચારો કહે છે રંગાજીને શોધી,
અજ્ઞાનીઓને જ્ઞાનથી બોધી,
મેળવે અંતરની હા'શ....રંગાજી મારાં

✽

[પૂ. શ્રીનો સુકામ જ્યાં હોય ત્યાં રાજ ઉપઃમાર્થનામાં
ભૂપાળી રાગ 'હિંદ અધલંજના' ગવાતું. એ ઘણું જ મધુર લાગતું.
એક દિવસ મેં શ્રી સુમનલાલને પૂછ્યું, "આ રાગ કયો કહેવાય ?"
'ભૂપાળી.' એ પૂ. શ્રીના સ્વમુખે સાંભળવાનો મોઢો શિશોદ્રા ગામે
મળ્યો. પછીથી તો ઘણી વાર સાંભળ્યો. એ રાગ સાંભળવા માટે
માગણી કરી, તો પૂ. શ્રીએ ગાઈ બતાવ્યો હતો. તે રાગ પૂ. શ્રીની
વાણીમાં હવે કયારે મળશે ? છતાં માગણી કરવી સમજીને
માગણી કરું છું.]

૨૩. ભૂપાળી રાગ સુણાવો

ઓ....મારા રંગા ! રે, મને લાગ્યો છે રંગ તમારો,
અમર ભૂપાળી રાગ સુણાવો. ટકો

એ રાગ સુણીને હું તો જાણું છું પગમાં,
 વંદન કરું હું તારા ચરણમાં;
 ઓ....મારા રંગા ! રે, હવે નહીં તક્ષસાવો,
અમર ભૂપાળીં

મીઠી તારી યાદમાં દિવસો ગુજરું,
 તારા વિના આ જગમાં અંધારું;
 ઓ ...મારા રંગા ! રે, જ્યોતમાં જ્યોત મિલાવો,
અમર ભૂપાળીં

સદા સેવક બનીને નામ જપું આપનું,
 માનું નહીં હું તો કાઈના યે બાપનું;
 ઓ . મારા રંગા ! રે, બળતા હૈયાને હવે ઠારો,
અમર ભૂપાળીં

બિચારાને આપ એક, આપને અનેક છે,
 જમાં હું એહ તેમાં આપનો વિવેક છે;
 ઓ....મારા રંગા ! રે, કંઈ જશ તમે આનો,
અમર ભૂપાળીં

જી

૩-૩-૮૦

【 પૂ. શ્રીના દેહોત્સર્ગ પછી તેમના નંદર દેહને દિલ્હીથી
 અમદાવાદ લાવ્યા; અને અમદાવાદથી નારૈશ્વર લાવ્યા. વડોદરા
 પછી અંધારપટ શરુ થયો. જ્યારે નારૈશ્વરનો વળાંક શરુ થયો
 ત્યારે આવતી જાડીઓની બત્તીના પ્રકાશથી આકાશમાં બાણે

પ્રકાશની શલાકા દેખાતી હતી. મેઘ ધનુષ્ય જેવો દેખાવ લાગતો હતો. અગ્નિ સંસ્કાર વખતે લકતોના ટોળે ટોળાં રંગના ઢશને આવે, તેની યાદમાં આ કાવ્યથી અલ્પ વર્ણન લખ્યું છે.]

૨૪. આગ ભણકી

(રાગ : કૃષ્ણ કનૈયા બંસી બનૈયા૦)

પાપી અને પુણ્યશાળી જીવો તારી ઝુંપડીએ આંટા ખાયરે. (૨) (ટક)
લીમડે બેઠો જંગલનો જોગી, (૨) સૌને દેખી હરખાય રે....
પાપી અને૦

રાત અંધારીએ અથડાતા આવે દિવડો સ્યાં નવ થાય રે.... (૨)
નજર ન આવે રંગ તિહારે, (૨) મનકું રાતું થૈ જાય રે....
પાપી અને૦

ધરા ધમધમી ને આગ ભણકી રંગ નહિં દેખાય રે.... (૨)
ગુજરાતે દાવાનળ લાગ્યો, (૨) હોલગ્યો કેમ હોલવાય રે....
પાપી અને૦

મોટરો ઢેરી લાઈનો ચાલે સારે હેયાં ગયાં ગભરાઈ રે.... (૨)
વાત સુણીને મૂઠીઓવાળી, (૨) બાળકો દોડતાં જાય રે....
પાપી અને૦

મેઘ ધનુષ્ય જેવું તેજ દેખાતું જગ હઠ્યું અકળાય રે.... (૨)
તાજ વિનાનો મહારાજ આજે, (૨) મૃત્યુને જીતવા જાયરે....

હુંકુમિ વાગે દેવતાઓના ગંધર્વો કરતા ગાન રે....(૨)
સ્વર્ગ યદી યઈ પુષ્પની વૃદ્ધિ, (૨) બિચારો જોઈ મુંઝાય રે....
પાપી અને

૪૪

[પાદુકા પોતાની આત્મકથા વર્ણવે છે. પાદુકાને પૂછતી
જોઈ ધર્મી યાય છે, કે આ રોડ વેંતલું લાકડું કેટલું આગવશાળી
છે, કે જોની મહાપૂજા યાય ! ખીલ લાકડા ક્યાં ક્યાં વપસાતા
હોય છે ? 'ખરેખર અતી ! પાદુકા, તું આખ્યશાળી ને તને શ્લેષ
પણ અહીં આવતો નથી ?' પાદુકા પોતાની વિવેક કથા કહે છે]

૨૫. ભુલું જ્યાં અપમાન

(રામ : કર મન ! કાળને વેપાર)

પાણીની મારા પર ધારા પાડી ઠરવા ન દીધી ઠામ,
ચંદન લપેટી મને કુરૂષ કીધી બાકી રહ્યાં કુઠાં ઠામ રે....
બક્તો રે મારાં

ધૂપ, દીપ ને અત્તર લગાવી મને ધરાવે મીઠાં ધાન,
બક્તો લાવે સૂકા મેવા મને ભોજનનું તથી બાન રે....
બક્તો રે મારાં

સાચા સંતને ચરણે વસું મારે બીજું ન જોઈએ માન,
ખિચારાના ધરે જવું સારે હું જીવું બધાં અપમાન રે....
બક્તો રે મારાં

પાપોમાંથી હું ઉરું આ સંસાર,
કાળના સ્ત્રાવે પાસે જથી પાહુકા નામ નિરધાર રે....
બક્તો રે મારાં

ક

[ધર્મજ ગામે આધી આવી. મહાપૂજન ચાલતું હતું.
હાથના ઇશારે આંધી આવતી અદકાવી; તે પ્રસંગની તથા ગોહા-
દરા ગામે આસ્તિક મંદિર છૂલ્લોદાર પ્રસંગે અનેકાનેક વાર સાથ
દીધો; એ પ્રસંગને યાદ કરી આ ભજન-કાવ્ય બનાવ્યું છે.]

૨૬. મૃત્યુ નિચોવી

રત્નાગિરિથી વિકૃલ ઉતર્યા 'ને

એણે ગોધરે દીધો વાસ રે.... પાંકુરંગ અવધૂતા.

છાડી ગોધરા રંગ આવીઆ 'ને

નારશે દીધો વાસ રે.... પાંકુરંગ અવધૂતા.

રેવા તીરે સ્મશાન ભૂમિએ
 સરજ્યું તેં તીરથ ધામ રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 અહિંસક ભૂમિમાં પ્રેમ સર્વો 'ને
 ત્યાં લીમડો મીઠો થાય રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 ભક્તો આક્રીન હઈ આવતાં 'ને
 તારા નામે કારજ થાય રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 હાસ હરગોવિંદ તારિયા ને તેં
 કીધાં અનેકના કામ રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 આંધી ધર્મજમાં આવતીને તેં
 રોકી, જીએ કરી હાથ રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 આસ્તિક જીર્ણોદ્ધાર થયો ગોડાદરે
 પાણી હઈને પત રાખી રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 જંગલનો ભેગી થઈ બેઠો નારેશમાં
 બિચારાનો વિશ્રામ રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.
 તાજ વિનાની બાદશાહી તારી તેં
 મૃત્યુ નિચોવી કીધું પાન રે....પાંડુરંગ અવધૂતા.

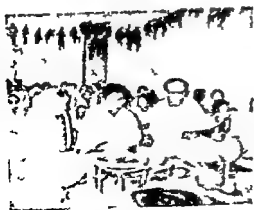
[સૂરત જીસ્તાના પલસાણા ગામે પૂ. શ્રીની સાથે હું હતો,
 ત્યારે પ્રસંગોપાત્ત વાન નીકળી કે “બાપભી અત્યાર મુખીમાં
 પ્રસાદ તો આપનો ઘણો આધી. પરંતુ ભગવાન ! હવે તો પ્રસાદમાં

મુ ગર્હ માધવનાય દત્તયજ્ઞમાં સ્વકાર કરતા સો હસુમતી ર. જોશી.

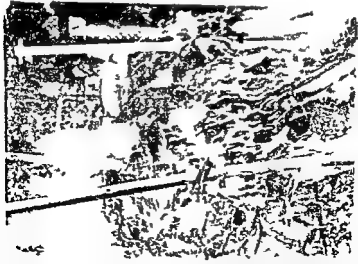
કહેવાનું તે સ્ત્રી મશે ને જિયાગનો રમ મશે

૭૧ મી અનિમ સમગ્રપતિ જલપ

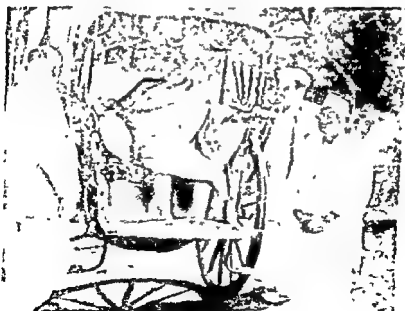
મિત્તલરાના રંગેની પાપણી બિડાણી ર.

આગ ભાંગેલી રંગ નહીં દેખાય "

ગોમઘરામાં આગ્નિક મંદિરે પીરઁને.

મહાગુપ્તના મરાણે પ્રિયગામિની જાગૃત્તા છે.

એક દિવાસળી આપો. કારણ કે ઘી, તેલ, દિવેલ, વગેરે ઘણું બારેલું છે, અને તેમાં પલાળીને વાટ પણ તૈયાર કરેલી છે. એક દિવાસળી વગર જ કામ અટકેલું છે. તો એ કામ મારું પુરું કરી આપો.”

“પણ મારું જ દિવાસળીનું ખોખું હવાઈ ગયું છે, તો પછી કેમ કરું ?”

“આપના દર્શન કરવા માટે આવડી મોટી મોટી લાઈને લાગે છે, તો ખોખું હવાઈ ગયું હોય એ કેમ માની શકાય ? અને હવાઈ જ ગયું હોય, તો આપનો દીપ તો સળગતો જ હશે ને ? તો તે આપના સળગતા દીવા સાથે મારો દીવો કેપી આપો તો જરૂર સળગી જશે,” એ કહ્યું.

“મારા સળગતા દીવાને હું સાથે લઈને ફરતો નથી. તે નારેશ્વરમાં રાખું છું. તમે નારેશ્વર આવો ત્યારે યાદ કરજો ત્યાં ગધું કાર્ય પૂરું કરીશ.” પૂ. બાપજીએ કહ્યું.

ત્યાર પછી નારેશ્વર ગયો ત્યારે એમને યાદ આપતાં મને સવારે કાગળ— પેન લઈને ઘોલાવ્યો અને પ્રસાદી મંત્રની આપી. તે પ્રસંગને અનુરૂપ આ ભજન-કાવ્ય આપ્યું છે.] ૪-૭-૯૦

૨૭. વિરહ કેકારવ

(રાગ : એ પ્રેમ નગરના પખાવાં)

ઓ. ..નાશ્વરના અવધૂતા ! તારા જ્ઞાનની વાર્તા કહેતો જ, (ટક)
મારો પ્રેમ પ્રત્યર્થો સુણતો જ, કહેવાનું કંઈ કહેતો જ....

ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

અવધૂતી પંથની શીતળતા, તેમાં લળતી તારી અનુકંપા,
ભાગ્ય પુલે, દુઃખ-હર્દ મીટ માનવતા મુજને શિખવતો જ....

ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

દુનિયા બસે ઠીક ને લાગે કહે, જતી આવતી કરવતથી વેરે,
શેઠલાં વઢણાં વાવતી રહે, એનો એકુંઈશારે કરતો જ....
ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

તારા નામને હાથ ન લાગે તેણું, કદી વર્તન હોય ન એવું મારું,
તારામાં તારે થઈ ને બહુ, એવી અપૂર્વ શક્તિ દેતો જ
ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

ધી, તેલ, દિવેલ છે ખુબ બધું, બીજાની વાટ તૈયાર કરું,
તે સળી વિના કદી ના સળચું, તું એક દિવાસળી દેતો જ....
ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

“મારું ખોખું સળીનું હવાઈ ગયું,” એવું કાઠેનું ખોડું પહાનું,
પણ તારું દિવડું સદા જલતું, એની જ્યોતમાં જ્યોત મિલાવતો જ....
ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

ખિચારામાં તારી યાદ બરી, મારે કોને જઈને ક’તું જરી,
તારી પ્રીતની રીત શિખવતો જ, મારા વિરહ દેકારવ સુણનો જ....
ઓ નારેશ્વરના અવધૂતા !

૨૮. પદયાત્રા-શતક

પદયાત્રાના પ્રણિત પ્રસંગે, એયો પરયો ત્હારો;
ગામે ગામ ને ઠામે ઠામે, તારો મને સયવારો ર....
રંગાજી રે, તારો મને સયવારો સાચો....૨૮૦

દેહોત્સર્ગ થયો માજીનો, મુઝાયાં સૌ બાજો,
 નામ-સ્મરણ કરવું ધારીને શ્રેય માજીને આપ્યો;
 રંગ અવધૂત અભ્યાસ કેન્દ્રે સાચી દૃષ્ટિ સાધી,
 પ્રતિભાસિકની પુણ્ય તિથિએ, નામની ધુન જગાવી રે....
 રંગાજી રે....૧

છ માસ ન્યારે વીતવા લાગ્યા, પ્રેરણા તારી મળતી,
 માતા ! તારા બાળ અંશેને દેખે સન્મતિ સાચી;
 લીલામૃત - સપ્તાહ - મહોત્સવ અતિ આનંદે કીધો,
 વૈશાખ શુકલ પંચમી શનિવારે શ્રેય માજીને કીધો રે....
 રંગાજી રે....૨

અડસઠની એ સાલ સોહામણી દશમી શુક્રવાર,
 બ્રાહ્મ મુહૂર્તે મંગલ દિવસે, જગમાતાનું થયું સવાર;
 પદ્યાત્રિકા અતિ હિસાહે, કમરકસીને નીકળ્યાં,
 મંગલ આરતી મંગલ ગીતડાં, આનંદ અપરંપાર રે....
 રંગાજી રે....૩

ખોટ હતી એક મનમાં મોટી, કેમે કરી વિસરાતી,
 દવેજીના નિધન તણી એ, કદી નહીં છુટાતી,
 એની યાદ નિરંતર રહે, એ એંધાણી છે પુરતી,
 મિષ્ટાન્ન ભોજનનો ત્યાગ કરીને, યાત્રા આગળ વધતી રે....
 રંગાજી રે....૪

ચંપાવાડી મુંબઈથી અમે, આબ્યાં ધાટકોપરમાં,
 અસ્તવ્યસ્ત અમે હતાં તે, વ્યવસ્થિતતા લાબ્યાં;
 પ્રથમ દિવસે અતિ હિસાહે થાક અનેરો, લાગ્યો,
 પણ તારી કૃપા છે, તું કરનારો, સયવારો તારો સાચો રે....
 રંગાજી રે...૫

ઝંડાની અમે દાંડી ખરીદી, જાચી ધન ખનાવી,
 મનહર ને નારણ મંડળની સ્વાગતા સ્વીકારી;
 રમણલાલ શેઠ રાક જીવે છે, મુકામ કીધો થાણા,
 અતિ આનંદે, અતિ હિસાહે, ગીત માના ગાયાં રે....
 રંગાજી રે...૬

થાણાના એ વિરામ દિવસે, દાઝતાં તે ખચાબ્યાં,
 ભક્ત યુગલનું સ્વાગત સ્વીકારી, ધનભાળી તે ખનાબ્યાં;
 વીરાભાઈના મનમાં થયું કે દાગીના કેમ કરી જરો,
 બોલી મોકલી કલ્યાણ સુધીની સેવાની તક સાધે રે..
 રંગાજી રે....૭

લીંબુ લીધાં, ઘટતું લીધું, કંઈક જનો ખુશ થાતાં,
 આખે રસને જનારાઓ, સૌ મનોમન હરખાતાં;
 રિઅરમાંથી લીંબુ પડે છે, પાછળ તું તો ચાલે,
 એક એક લીંબુ વીણી વીણીને તારી પાસે રાખે રે....
 રંગાજી રે....૮

તારા મનની મુંઝવણ વધતાં, શક્યાં ખૂંચો મારી,
જેયુ જ્યારે ઠરિયરમા તો (બસોમાથી) દશખાર લીધુ બાકી,
લક્ષ્મી-કેશવ મંદિર સૂનું રાહ જૂએ છે “કંહાડે”,
માજીનું સ્વાગત કરવાને, આવે ગામને દ્વારે કે

૨ગાજી રે ૯

સખારામ બુવા સત સમાધિ, લજન રમઝડ જમી,
ગાડી એક બગડી તેને, ત્યાથી પાછી કાઢી,
ચીંચગર જનુ ગામ સોહામણુ, ગિરિજા મુત ત્યા વસિયા,
નિજ મંદિર બંધાતુ તેના કમ-યજ્ઞે યાત્રિક લળિયા કે

૨ગાજી રે ૧૦

(ત્યા તો) યાત્રિકાની થઈ કસોટી, મૂગી સોટી ચલાવી,
નિયત માર્ગનો ત્યાગ કર્યો, તેથી ઢાપ ઉતર્યો બારી,
બૂવા પડિયા માર્ગ મહી ને, ટળવળતા કંઈ દીધાં,
બાળ રૂપે આવી તે તો સીવા મારગ દીધા રે

૨ગાજી રે ૧૧

થાક્યા પાક્યા બૂખ્યાં તરસ્યા, તાપ કહે ત્યા મારું કામ,
ત્રણ ધનુ ગામ વાઘોટે, ચૌવરી ભક્તને ત્યાં આરામ,
જે જનુ તે તેનું સમજી, બે દિનનો ત્યા કીધો વિરામ,
ત્યાથી નીકળી ગામ મનોરે, સીધો કીધો મુકામ રે

૨ગાજી રે ૧૨

બેજની કિંમત ત્યાં સમજઈ, મૂલ્ય કંઈ નથી ત્યાં મારું,
સ્વાગત થાતું હામે હામે, અમારું નહિ, એ તારું;
પારનેરાની સુંદર તળેટીએ, પદયાત્રા ત્યાં આવી,
રુકમા માએ પદયાત્રામાં ચાલવાની મજા માણી રે....

રંગાજી રે....૨૧

છુટા કેશી શુભવસની એક નારી પદયાત્રામાં આવે,
વિધ વિધ તરજથી ઢોલક ને ઝાંઝ-મંજરા વાગે;
તે તે તરજેથી નૃત્ય કરતી યાત્રા સાથે ચાલે,
હસતી જાયે કુદતી જાયે હરખ નહિ સમાય રે....

રંગાજી રે....૨૨

ઓ મા ! તું રુકમા હશે ? કે દેવી પારનેરાવાળી !
ના સમજું, કે ના વિચારું (પણ) ખુશી થાવું મનમાંહી;
આ પરચો નહિ જવો તેવો, આગળ કહું સાંભળજો,
શ્રદ્ધા વિહોણા માનવને પણ એક વાર જોવા જવો રે....

રંગાજી રે....૨૩

ગીતા મંદિર વલસાડતું, જ્યાં રંગ પરિવાર છે મોટો,
ત્યાં યાત્રિકાએ સુકામ કીધો સત્કાર સમારંભ ચાલો;
લીંબુ, સરખત, ચા, દાઢી ને અદેપાહાર ત્યાં લીધો,
તે સમયે એ માતાજીને નાસ્તો અમેએ દીધો રે....

રંગાજી રે....૨૪

ખાડખી લીધી રમણ માર.

દશ પાંચ ને અડસઠ દિને, સોમટા આદિવાસી ગામ,
નાની સરખી દુકાન ઘોળપની, દળવી કરે ડોકટરી કામ,
કોઈ જગ્યાએ જમણુ ન ખુટતું, વસ્તુ ના ખોવાતી,
પદ યાત્રિકાની મિષ્ટાન્ન વિનાની પ્રથા નહિ લોપાતી રે....

રંગાજી રે.... ૧૩

જગજ્જનની જગદંબાની, શક્તિ પીઠ લાં આવી,
મહમાતી મહાલક્ષ્મી માતા, કદી નહિ વિસરાતી;
જગમાતા એ બન્ને માડીને, મળવાનો ઠીક મોકા,
એ સ્થળે જુલાય નહિ એવો એવો પરચો તારા રે....

રંગાજી રે.... ૧૪

ઓ મા ! તારા દર્શન દુર્લભ, દર્શનથી શ્રમ જાયે છે,
દરશનથી મન પરસન થાયે, એ બલિહારી તારી છે;
સીધે રસ્તે મંદિર પ્રવેશમાં પ્રદક્ષિણા કમ ચુક્યાં,
વટ વૃક્ષ સાથે ધબ બેરાણી મુંઝવણમાં લાં ચુક્યાં રે...

રંગાજી રે.... ૧૫

સત્યનારાયણ ભગવાનની લાં, મહાપૂજા અમે દીધી,
પ્રસાદમાં જ દૂધની ઘોટ તે, આહિર ચર્મ પૂરી દીધી;
તલાસરી નામે ગામ હતું લાં જંગલ ખાતું જખરું,
પંચાયત પેઢીમાં રહેવાતું, કામ હતું લાં અપરું રે....

રંગાજી રે.... ૧૬

તલાસરીથી લીલાહની બાઈ, લાંબી મજલ અતિ ભારે,
 અડધે રસ્તે મારગમાં લાં, ડાક બંગલો આવે;
 મહારાષ્ટ્ર ગુજરાત તણી, સંગમ સરહદ કહાવે,
 કાળજી સરહદ નયન રમ્ય એ ભૂમિ અમને પુકારે રે....
 રંગાજી રે....૧૭

તારા નામનું સ્મરણ કરતાં, લાંથી ગાંજે પ્રયાણ કીધું,
 લીલાહમાં આરેકરની વાડીએ આસન જમાવ્યું;
 યાજ્ઞાથી તે લીલાહ સુધીનો, ખર્ચ હતો પોતાનો,
 ગુર્જર ધરાની ગરવી ધરણીમાં, ખર્ચ નથી થાવાનો રે....
 રંગાજી રે....૧૮

પદયાત્રાનું દર્શન કરવડા ગામે ગામ ટાળાં જામે,
 પુરુષ અધ્યાપન મંદિર વાપીનું, સામે લેવા આવે;
 રામચંદ્ર છે ભક્ત અદના, રંગધેલાં અતિ ભારે,
 એક સમયે ગુરુમહારાજ વાસ કીધોતો એના દ્વારે રે....
 રંગાજી રે....૧૯

વાપી પછીની પદયાત્રાની એકે લીધી જવાબદારી,
 તણ વિરામ દામજીભાઈના, સેવા કીધી કપરી;
 સાતવળેકર વેદમૂર્તિ એ કરે જગમાતાનો સતકાર,
 પારડી ગયા અમે અતિ હિત્સાહે આનંદ અપરંપાર રે....
 રંગાજી રે...૨૦

પદ્માનાના ગુપ્ત સહયોગી, માધ્યમ વ્યવસ્થાપક-રમણભાઈ જોશી વિગેરે

૦૧૨૪ થી ૧૬ સાથે અવધૂતી ગુફાનેતો

ભૂખ્યો બાળક ઘરમાં બેઠો, કહી બોલે બાંધી લીધો,
પાણીની મને તરસ લાગી છે, પાણી મને ઢાઈ દેજો;
આલવાનો એ થાક ઉતારતી બેઠી, મુક્યો સામે લોટા,
પાણી લાવી આપવા જય ત્યારે, બાઈ નહિ ને લોટા રે....

રંગાજી રે....૨૫

વલસાડતું એ સ્વાગત એવું કે, જાણે બાદશાહી ઠહેવાતું,
એની તોલે ઢાઈ દેશનેતાતું, સ્વાગત ના સરખાવાતું;
પદયાત્રા વલસાડ છોડીને, આગળ વધતી જતી,
વાગસધરાની રક્ષણ મહીં પાલખી પધરાવાતી રે....

રંગાજી રે....૨૬

વ્યવસ્થાપકની તબિયત બગડી દુઃખાવો છાતીનો થાતો,
ચુપચાપ બધી સોંપણુ લીધી 'ને નિશ્ચય જવાનો કીધો;
તે રાત્રીએ અવધૂતજી ત્યાં પોણાત્રણે પધારે,
પગે પગનો ઠેકા મારી, વ્યવસ્થાપકને જગાવે રે....

રંગાજી રે....૨૭

ધીરજ આપી, હિંમત આપી, છાતીએ ટપલો મારી,
સ્વપ્ન હશે કે સાચું હશે : નિજ શરીરે ચીમટા આપી;
પાલખીની વિરામ જગ્યાએ, જઈને આસન લીધું,
ઠહેવાતું તે કહી લીધું 'ને, જડવત બેઠો બેતો સામું રે....

રંગાજી રે....૨૮

“હવે પાછી નિત પત્ર ન લખશે, સાથે ચાલું હું તમારી,
 “વિટંબણાતો હજી પડવાની, હિંમત કેમ જાઓ હારી;
 “પરસ્પર દેવોનો આદેશ મારો યાત્રિકાને વંચાવે,
 “હું આંચો તે વાત ના કરશે, ‘ને કરશે તો ખોટા કરશે રે ...
 રંગાજી રે....૨૬

“છાતીનો એ કુખાવો ન ખોટો, એ શરદીનો પરપોટો,
 “ગભરાશે નહિ, અકળાશે નહિ, તમે નિમિત્ત હું હાથો,”
 સારત્રન આપી રહેજવારમાં, ગુરુદેવ પાછા જતા,
 “હવે પછી હું તલંગપોરમાં, કહીશ નવી કંઈ વાતો રે....”
 રંગાજી રે....૩૦

એ આગમનની વાત કરી મેં, ખડું ખોટું જોવાને,
 હાં એમજ બન્યું કે મૂરખ બનાવે, સાચી વાત ના માને;
 મુકામ ઉઠ્યો પદયાત્રાનો, સીધો મારગ લીધો,
 વાગલધરાથી ગણદેવીનો સીધા માગે પટ હુંકા રે....
 રંગાજી રે....૩૧

છગનલાલ શેઠ ગજવાળાનો છેલ્લો શાસ્ત્ર જ ચાલે,
 ગમચંદ્રએ સ્વાગત કર્યું, પણ રાત્રી કેમ કરી જશે;
 તારી કૃપા છે, તું કરનારો, તું મારી સાથે ચાલે,
 ચિંતા મારે રોની કરવી તું કરશે તેમજ થાશે રે....
 રંગાજી રે....૩૨

ચિંતામાંથી મુક્ત થયા ને મુકામ ગયો નવસારીએ,
 નવસારીમાં નયનમનોહર, મિલન રમઝટ જમે;
 આખે રસ્તે તોરણ-પતાકા, જેંડ-નગારાં વાગે,
 રામજીભાઈ ને અન્ય નાગરિકો, સત્કાર સાથે સાધે રે....
 રંગાજી રે....૩૩

પદ્યાત્રિકાની જાળખ વિધિ 'ને પરગણું પોતાનું,
 સાથે અવધૂત ચાલે જથી સથવારે સાથે માનું;
 જોજન વિધિ, આરામ લઈને, માસ્તર કુતે મંડળી જમી,
 શુક્લ મોતીરામ સંગીત રસિયા, પછી હોય શેમાં ખામી રે....
 રંગાજી રે....૩૪

પદ્યાત્રાના પ્રવેશ પત્ર લઈ, કંઈક યાત્રિકા આવે,
 પારસી-મુસલમાન દર્શન કરીને, માને હાર ચઢાવે;
 રુકમા નિમિત્તે બ્રાહ્મણ દ્વારા, પાઠ કરે ચંડી માતાના,
 ભાનુભાઈ પદ્યાત્રા સાથે વેદપારાયણ ન ચૂકવાના રે....
 રંગાજી રે....૩૫

નવસારીથી તલંગપોર એ પુરાતની છે ગામ,
 દત્તના એ પરમ ઉપાસક, ગાંડાનું છે જન્મ સ્થાન;
 ત્યાંના સંગઠનનો પાર નહિ 'ને યોગાનંદની વાગે હાક,
 યોગાનંદ તે ગાંડા મહારાજ, ત્યાં લોકો કરે સત્કાર રે....
 રંગાજી રે ૩૬

ચીતુબાઈ છે હોમ ઈન્સપેક્ટર, સંદેશો સાથે લાવ્યા,
 'સુરત ખાતે બે દિન ઠાઢજો' બાપજીએ સંદેશ કહાવ્યા;
 ખરેશુભત મારી સ્વીકારજો, તમારી સાથે મારે ઘેર,
 વડોદાની વ્યવસ્થા નો'તી, સમજાવ્યા સારી પેર રે....
 રંગાજી રે....૩૭

માખણ, મિસરી, ઝાલર ખાઈ, રિજ્યો જગમાનો પરિવાર,
 તલંગપોરના ઘરે ઘરમાં, રોટલા કરતી ઘરની નાર;
 રાત્રીના શુરુદેવ આવશે તેનો હરખ અતિશે મનની માંય,
 જાગતો રહ્યો રાત્રિને વિષે, આંખ પલકારે ના ખાય રે....
 રંગાજી રે....૩૮

વાગલધરાનું સૂચન હતું કે તલંગપોરમાં મળવાનું,
 મધ્યરાત્રિએ ચેત વસ્રમાં મિલન ના જુલાવાનું;
 આરામ ખુરશી પર લેટી રહ્યો 'તો દેખાયો, દૂરથી પ્રકાશ,
 રૂંટર કે મોટગની ખત્તી, સમજીને ઊડયો રકાશ રે....
 રંગાજી રે....૩૯

નજીક આવતા સ્વરૂપમાં, ફેરવાયું લાઈટનું તેજ,
 'જગો છો !' એટલા જ શબ્દમાં, ઈશારે વાનો કરતા સ્હેજ,
 ગભરાટ વધ્યો અંતરનો ને આપું શી રીતે જવાબ,
 ઉત્તર માંગ્યો કંઈ જ નહિ ને લઈ ગયા મંડપ બહાર રે....
 રંગાજી રે....૪૦

‘ખિમારી ઢાને આવી છે : ચિંતા ના કરશે લગાર’,
 એક ચેતવણી મોટી આપી કે પડી પેટમાં મોટી કાળ;
 “તારી સાથે છાયા ચાલશે, અહીંથી ઠેઠ સુધી જાણ,
 “સફેદ ‘ને કાળો પડજાયો, હું અને કાળો તે કાળ રે....”
 રંગાજી રે....૪૧

“ચિંતા ના કરશે ધસતા આવો, ખેંચુ નારેશ્વરથી જાણ,
 “કાળ કાળનું કામ જ કરશે, તેમાં હું નથી અણજાણ;
 “તારી સાથે હું ચાલું છું, ચિંતા ના ધરશે મનમાં લેશ,
 “સડસડાટ આવો નારેશ્વરમાં આગામી દિન થાશે ભેટ રે....”
 રંગાજી રે....૪૨

આ હકીકતની વાત ન કરી, પણ ગુપ્તચર્યા ઘણી કીધી,
 પદયાત્રાને સૂરત જવાની લાગી તાલાવે લી;
 સૂરત તો સોનાની ખૂરત જેની કવિ નર્મદે ગાયા ગાઈ,
 સૂરતમાં કોઈ ઘર ન એવું કે જ્યાં અવધૂતજીની છબી ન હોય રે. .
 રંગાજી રે....૪૩

સગરામપુરા, છાપગર શેરીએ, યાત્રિકા પર પાડી છાપ,
 રસ્તામાં આદર્શ કેમિકલ સ્વાગત કરે મંડપ કરી અમાપ;
 સીતારામભાઈ પદયાત્રામાં નવસારીથી સૂરત ઠેઠ,
 સૂરતમાં મંગલ કલશે ને ખીતાંજર પહેરી ભક્તો કરે સત્કાર રે.
 રંગાજી રે....૪૪

સૂરતમાં વીશહજાર જટલાં, માણસોને મહેરામણ,
અડધે રસ્તે દોલ-નગારાં વધાવે પુષ્પ ને ચોખ્ખાના કણ;
સૂરતમાં દીકુભાઈ જોશી એ વ્યવસ્થાપકના મોટાભાઈ,
તેમને દ્વારે ડુકામા આવે, ધરના બધાં હરખાય રે....
રંગાણ રે....૪૫

રાત્રિએ તો દોસ્ત મહમ્મદ 'ને કરીમાન ત્યાં આવ્યાં,
ભજનો તણી મત્રા આવીને, અન્નદાન લાં કરાવ્યાં;
યાત્રિકોનું સીધું સામાન ને, ઘટલો બીજો ઉમેર્યો ભાર,
એ બધું લાં વહેંચી દીધું, જોછે દીધો ભાર રે....
રંગાણ રે....૪૬

બીજે દિવસે વહેલી સવારે યાત્રા આગળ વધતી,
રણજીતભાઈના ઘર આગળથી જોલપાડ મુકામે જતી;
દશ મિનિટમાં થઈ ઉતાવળ, પુણ્ય દેવાતું રહેલું,
નારૈશ્વર જઈ સવાલક્ષ ગાયત્રીનું પુણ્ય તો દીધું રે....
રંગાણ રે....૪૭

દિનમણિશંકર જેના દિલમાં ન કંકર, જોલપાડના એ યજમાન,
હંસાહનો તો પાર ન એનો વર્ણવતા યાત્રે એનું અપમાન;
તેના મુકામે યાત્રિકોના સ્વભાવમાં ગરમી આવી,
એના પરચામાં તો પાલખી નજીક અગની લાગી રે....
૧૭-૭-૪૭
રંગાણ રે....૪૮

ઓલપાડથી પદયાત્રાની સઘળી લીધી જવાબદારી,
વ્યવસ્થાપકની કામગીરીની મુઝવણી મુક્તિ થાતી;
શાસ્ત્રીજીનો કોપ વધ્યો 'ને યાત્રાથી છુટવા વિચાર્યું',
એ છોડીને નારૈશ્વર જઈ આપજીને બધું કહેવું રે....

રંગાજી રે....૪૯

વ્યવસ્થાપકની કુનેહ બુદ્ધિથી, આટોપાયું, શાંતિથી,
બીજા દિવસે પદયાત્રાનો, મુકામ આગળ જતો;
આંધી, મહામહાપુરા, ગોલા થઈને, યાત્રા આગળ ધસતી,
વડોલો વાંઠે બાદોલ ગામે, આનંદાશ્રમે મુકામ રે....

રંગાજી રે....૫૦

ચીતુભાઈ છે ભક્ત અઢના, મિત્ર પરિવાર તેનો મોટો,
એક તો તેમાં પોલિસ ખાતું, શિસ્તનો ના જડે જોટો;
પદયાત્રિકોના શિસ્ત સંબંધી, અભ્યાસ કીધો બારી,
પંક્તિના સહભોજન તણી, બતાવી સાચી ખામી રે....

રંગાજી રે....૫૧

નાતું સરખું ગામ બાદોલ 'ને આનંદાશ્રમ સંતનો ખાસ,
બહેચર નામે સંત થયા, તે હતા ગુરુ શક્તિના દાસ;
એ સમયે ત્યાં બંને "૧૯"ની રમઝટ અનેરી જમી,
કોસંબાથી પંડિત દીનાનાથની, હાજરી ના જીલાવાની રે....

રંગાજી રે....૫૨

રતિલાલ પદ્યાત્રિક સાથે, સૂરતના એ વેપારી,
યાત્રામાં મુંબઈથી આવે, ઢેઠ સુધીના સહયાત્રી;
હરિદીર્ઘનની શૈલી સારી, ગુપ્ત રતન ઝાળખાયું,
રાત્રિના ભાદેલ મુકામે, તેણે આખ્યાન કીધું દેશજીનું રે....
રંગાજી રે....૫૩

સહભોજનની રીત બતાવી, પ્રથા તેની તો બદલાવી,
વહેલી સવારે મુકામ છોડીને યાત્રા હાંસોટ જતી;
એ ગામ મોડું કરના જવું હત્સાહનો કંઈ પાર નહીં,
શીતળ ચંદન ભાલે કરીને, યાત્રિકોની પૂજા કીધી રે....
રંગાજી રે....૫૪

વિકલને મળવા હાંસોટ વ્યાકુળતા વધવા લાગી,
ગિરનારની છે જૂની ઝાળખા, ઘઠીપૂર્તિની યાદ જાગી,
એ ઉત્સવમાં બેઠિંગ ખાતું, જેવા જવું એતુ કામ,
બેન્ડની સુરાવલી સાથે, રૂકમાભાનો જય જય કાર રે....
રંગાજી રે....૫૫

મુકામ કીધો લાલવાડીમાં, મહીડાભાઈ બોલ્યા બે બોલ,
પ્રત્યુત્તરમાં બ્યવસ્થાપકે, સમારંભને ગણ્યો આણુભોલ;
સાયંકાળે ભજન ધુનની, પ્રથા નહિ કદી લોપાતી,
દીર્ઘ કીધું ચૈત્રયાનું રતિલાલની વાણીથી રે....
રંગાજી રે....૫૬

હાંસોટ ઊડી અંકલેશ્વરમાં, બ્રાહ્મ મુહૂર્તે જવા નીકળ્યાં,
રરતામાં સજોદ ગામે, યાત્રિકો ખુબ સત્કાર પામ્યાં;
હજારો ભક્તો સજોદ ગામે, માને કૃષ્ણ ચઢાવે રે,
પ્રતિમા છે કે માતા પોતે, કંઈકને સંશય આવે રે....

રંગાજી રે....૫૭

યાત્રામાં કૃષ્ણશંકર આવે, પાલણી લઈને સત્કારે,
વાતસલ્ય ભાવે માત રુકમાને, મોતી પુષ્પે વધાવે;
મોરાર વાડીમાં મુકામ હતો, નવિન ગોળવાળાને ત્યાં,
દેવેન્દ્ર વિજયને ખખર મળતાં, આવ્યાં ભજન ગાવા રે....

રંગાજી રે....૫૮

અંકલેશ્વરનો આનંદ ન ખોટો, રંગ પરિવાર છે મોટો,
સાચંકાળે કીર્તન કીધું 'ને, કૃષ્ણશંકરનો થયો ભેટો;
દૃષ્ટાંત સાથે પ્રવચન કીધું, ભક્ત જડભરતજીનું,
પદ્યાત્રાનો અનુભવ બતાવ્યો, દર્શન કીધું અવધૂતજીનું રે....

રંગાજી રે....૫૯

નિરપેક્ષં મુનિં શાંતં નિર્વેરં સમદર્શનમ્ ॥

અનુગ્રાજમ્યહં પૂજ્યે નિઃસંગં નિરહૃદ્ધક્તિમ્ ॥

ભાગવતની આ પંક્તિ બોલી, ગદગદ કંઠની વાણીથી,
કરળેડીને સ્તુતિ કીધી માની ભવોભવની ભક્તિ માંગી રે....

રંગાજી રે....૬૦

અંકલેશ્વરથી લાંબો પલ્લો, ચાલવાનો અતિ ભાર,
 અંજનીસુત બજરંગ બલીનું, ગુમાનદેવ ત્યાં આવે;
 મહંતજીનો સત્કાર એવો, કે જવાનું થાયે ના મન,
 પણ નારેશ્વરનું સૂચન હતું, કે ઝધડીઆ કરજો પ્રસ્થાન રે....
 રંગાજી રે....૬૧

એ પત્ર આવેલો વંચાવેલો, ગુરુલીલામૃત સપ્તાહ રે,
 હાજર હતા તે સર્વે જણે, ગેરહાજર તે શું જણે રે;
 પુનઃ વંચાવ્યો પત્ર જ્યારે, ત્યારે સાચું સર્વે માને રે,
 ખરે ખપોરે ધગતી ધરાએ, ઝધડીઆ કરે મુકામ રે....
 રંગાજી રે....૬૨

હાકાર સાહેબ એ પરગણાના, ખ્યાતનામ વ્યક્તિ છે જણ,
 રાત્રિના વિજળી ખતીએ, અંધારે કીધાં હેરાન;
 રસ્તાની નદીઓ તણાં પાણીનું આરણ કીધું,
 બાટલીમાંથી લોટીમાં લઈ તે પર લેખણ દીધું રે....
 રંગાજી રે....૬૩

રાજપારડીના પાદરે આવ્યાં, ગામલોક લેવાને આવે,
 ટુકમામા આજ દ્વારે આવે, આનંદનો કંઈ પાર નહીં;
 છગનભાઈ છે રંગ ભક્ત તે, ટુકમામાને સત્કારે,
 ટુકમામાના દર્શન કરી, આંસુથી નવરાવે રે....
 ૧૮-૩-૮૦ રંગાજી રે....૬૪

આકર્ષણ મોઢું થયું ને, પ્રસાદ શીરાનો કીધો,
 મારતર સુમનલાલ્યે, યાત્રાનો મોઢો લાંથી લીધો રે;
 વ્યવસ્થાપકની કામગીરીનો, હજનો કીધો થોડો ભાર,
 અછાલિયા જવાને નીકળ્યાં, યાત્રિકો વહેલી સવાર રે....

રંગાજી રે....૬૫

વચ્ચે આબુનું ઉમરલા, લાં સત્કાર અનેરો થાય રે,
 કપાસનું જીન મોઢું છે, લાં આનંદ ધણો રેલાય રે;
 નારાયણની પુણ્ય તિથિ છે, તે બાપજીના નાના લાઇ,
 ટુકમા આવતી હસતી રમતી, આમજનો હરખાય રે....

રંગાજી રે....૬૬

જિંચ-નીચ આબાલવૃક્ષ લાં કરે જગમાતાનો સત્કાર;
 નાનો સરખો સત્કાર સમારંભ, કરે લાંનો રંગ પરિવાર;
 જમાનો આવ્યો એટમનો, ચંદ્રલોકમાં માનવી જાય,
 એ યુગમાં આ કષ્ટ યાત્રાનું, પગપાળે કેવી રીતે થાય રે....?

રંગાજી રે....૬૭

દેહોલ્કમણ થયું માજીનું 'ને પહેલા માસની પુણ્યતિથિ,
 મુંબઈના એ ભક્તજનોએ ધુન કરવાની તક લીધી;
 તે પ્રણાલિકા જાળવી ઉમરલે ચીલો રાખ્યો ચાલુ રે,
 અવધૂતની જમાતમાં આ ગામનું નામ છે સાચું રે....

રંગાજી રે....૬૮

માતૃસેવા ને ગુરુ-ભક્તિનું, દૃષ્ટાંત લેવાં જવું
મહાકષ્ટે માણને લાબ્યાં, તેમાં સદ્ભાગ્ય અમારું જોયું
પાલખી સ્થાપી જીનમાં સારે વ્યવસ્થાપક કંઈ બોલ્યા,
'તમારી ભક્તિનું ખેંચાણુ અમેને, લાંબી મજલ અમે ચાલ્યા રે..

રંગાજી રે...૬૯

ફુટ-સેતેજ્જી 'ને લીંબુ-સરખત, ચાહ, ઢાંદી, દૂધ, લીધું ત્યાં,
સાંધી યાત્રા આગળ ચાલીને, પગદંડીએ અછાલિયે જ્યાં,
અછાલિયામાં રાવ મુકામે, બેઠક રંગની કહેવાતી,
પૂજ્ય શ્રીના ગુપ્ત કાર્યકર, કિશોરભાઈની ઝોળખ થાતી રે....

રંગાજી રે....૭૦

ઝેક સમયે કિશોરભાઈને, બાપજીએ કસોટીએ લીધા રે,
રાતો રાત પનાઈ મંગાવી, નારેશ્વર પહોંચાડી લીધા રે;
વિદેશ પ્રવાસ પૂરે કરીને, અછાલિયામાં લીધો વાસ,
નારેશ્વરે સ્વાગત તૈયારી, ધન, તોરણ ને પતાકા ખાસ રે....

રંગાજી રે....૭૧

“મારે ધરે મારે જવું સારે, મારું સ્વાગત શેતું રે,”
કિશોરભાઈને! સહારે લીધો, રાતો રાત વિચાર્યું રે;
નારેશ્વરમાં અખર ન કાઢીને, લીધો પ્રવેશ મધરાતે રે,
જોયું સવારે વહેલા ઉઠી તો શાંતિનિકુંજમાં પધાર્યા રંગ રે....

રંગાજી રે....૭૨

ખાપજીના જો ગુપ્તચરનું, કામ અનોખા ઢંગનું કહેવાય,
એના મુકામે પાલખી આવે ત્યારે કામ જો રંગનું કહેવાય;
આનંદ ખુબજ આવ્યો ને ત્યાં, કીધાં ધુન ભજન કીર્તન,
સુમનભાઈ માસ્તર સાથે આવે, શુડઆજાથી, થઈ પ્રસન્ન રે....

રંગાજી રે .. ૭૩

કાર્યક્રમ અનેરો આટોપીને, છેલ્લા આવ્યાં વેળુ ગામ,
રેવામાની વાલુ ઉપરથી, નામ હતું જો વેળુ ગામ;
કાલાન્તરે તે વાણી બદલાણી, અંતે થયું જો વેળુ ગામ ગામ,
રેવા રેતનો પાર નહિ ને, જો ફળિયાનું વેળુ ગામ રે....

રંગાજી રે.... ૭૪

જમ નારેશ્વર નજીક આવે, તેમ આવે પગમાં ખુબ જોર,
સામે કિનારે નારેશ્વર તેનો, સંભળાયે ત્યાં શોરખંડોર;
પદયાત્રાનો છે સરવાળો લખવાની રહી છેલ્લી રકમ,
શુડમહારાજને મળવાની, ત્યાં ચાલી ખુબ દોડાદોડ રે....

રંગાજી રે.... ૭૫

તે ગામમાં એક સાક્ષર સાથી, હરિપ્રસાદનો મળીએ સાથ,
પ્રેસ રિપોર્ટર આવ્યા ત્યાં તો, અમદાવાદથી મળવા ખાસ;
વ્યવસ્થાપકની લીધી મુલાકાત, યાત્રાનો ત્યાં લખીએ લેખ,
મુંબઈના વિદાય સમારંભના માગ્યાં ફોટાએ સાથે લેખ રે....

રંગાજી રે.... ૭૬

પદયાત્રામાં વહીલ, પ્રોફેસર, એન્જનીયર 'ને એકાઉન્ટન્ટ,
શિક્ષક, વિદ્યાર્થી, લેખક, કલ્પક, વેદ-વેદાંતી, આસિસ્ટન્ટ;
વ્યાપારી, ગરીબ, શ્રીમંત એવા કે જને મોટર વગર ચાલે ના ક્ષણ,
એવાં યાત્રિકા પગે ચાલીને, ગુડબાયનું કંઈ રક્ષણ રે....
રંગાણ રે....૭૭

રુકમા માએ ના કરી મુસાફરી, મોટરમાં કે ગાડીમાં જણ,
એ ત્રણ વખત ગયા યાત્રાએ, તે પણ ધણું સમજાવી મન;
મુરપાણેશ્વર, ગરુડેશ્વર 'ને, દ્વારકા જઈ થયા પ્રસન્ન,
એ વિચારથી એની પ્રતિમાને, પાલખીમાં લઈ જવું પાર્યુ મન રે...
રંગાણ રે....૭૮

ધીરે સમીરે રેવા તીરે, ગુર્જર ધરાએ મૂર્તિમંત ખરા,
દત્ત અને માતૃભક્તિ મદિમા, ઠેર ઠેર જગાળ્યા પૂરા;
મહારાષ્ટ્ર-ગુજરાત એક બન્ધું ને સંદેશ એવો લાવ્યાં અમે,
રંગના 'આદેશ' સાથે અમેએ, 'પરસ્પર દેવોનો' કાલ દીધો રે...
રંગાણ રે....૭૯

આગામી દિને ભેટ કરવાનો, કાલ દીધો તો ગામ તસંગપુરે,
મોદીજીને મોકલ્યા ગુરુજીએ, વેળુ ગામે મળવાને;
ગડગડ કંઠે મળ્યા મોદીજી, સોમ કુશળતા પ્રજ્ઞના એ,
રસનાની કંઈ વિટમ્બલાના પ્રજ્ઞના સમાચાર અતિ પ્રેમે રે....
રંગાણ રે....૮૦
૧૯-૩-૮૦

તે સમયે કંઈ યાદ ન આવે, એવો હર્ષનો ઉન્માદ જો,
 એ સ્થિતિની કદપના સોંપું તમને, સમજવાનું સમજી જાએ;
 આદેશ દીધો ગુરુદેવનો કે, ચાલો તમને બોલાવે છે,
 આવતી કાલે શું કરવું તેનો વિચાર વિનિમય કરવાને....

રંગાજી રે....૮૧

શાંતિ નિકુંજમાં શાંતિના ફરિસ્તા, તાજ વગરના મહારાજ,
 નાવડીમાં બેસી ગયા સંધવી, છોટુભાઈને મોદીજી સાથે મળવા,
 ન્યારે નેણ મળ્યા બાપજીની સાથે, કંઈ બોલાયે ના, સમજાયે,
 ઠાઈ નહિ ત્યાં ત્રીજીું માનવ કે તેની સાક્ષીમાં ભગવાન રે....

રંગાજી રે....૮૨

સહસા ઉઠ્યા સત્કાર કરવાને, નમસ્કાર દંડવત્ કીધા સંધવી એ,
 હાથ ઝાલી ઉઠાડ્યા બાપજીએ પીઠ યાબડી હરખાતા એ;
 મીઠા પ્રેમના શબ્દ બોલીને, કરમાં કર લઈ બેસાડે,
 આ પ્રસંગ લખવાને માટે, કલ્પમ ભારી મુંઝાય રે....

રંગાજી રે....૮૩

નેણમાં સરવરિયાં વરસે, જલખિદુ ના સુકાયે રે,
 બોલવા બય પણ બોલ ન નીકળે, અંદર હરખ ન માંય રે;
 “કેમ થયું?” તે બહુ હું બંધું, કહેવાનું કે પૂછવાનું નથી,
 “આનંદ યાત્રા લઈને તમે આવી પહોંચ્યા ખુબ મથી....”

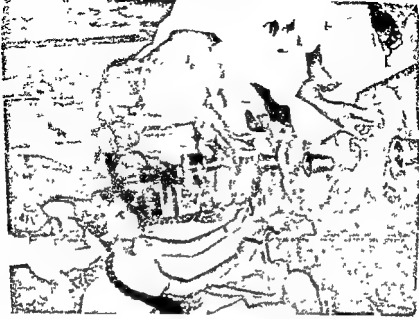
રંગાજી રે....૮૪

“ઢાઈ ઢાઈનું શરીર ન લથડયું, જોયું સદ્ભાગ્યમેં તમાડેં રે,
 “વારંવાર મને પુછી પુછીને તમે કામ કીધું બધું સીધું રે;”
 આટલાં જ રાજદો બોલ્યા ઘણીવાર, આનંદની રેખા પડતી,
 મુખકું પુલકિત ધાતું તે, જોતો વાણી મુખથી ના નીકળી રે....
 રંગાજી રે....૮૫

“સત્કાર થયો બધે ગામે ગામે, તમારો મારે શું કરવો સત્કાર,
 “જ્યાંજ્યાંજતા ત્યાંથી પત્ર મળતા, જ્યાં જાણું બંધીયે વાત;
 “તમારી સાથે પદયાત્રામાં, ચાલું હું તો ગામે ગામ,
 “આસવાનું કામ રહેલું ધણું, વ્યવસ્થા છે, કપડેં કામ રે....”
 રંગાજી રે....૮૬

“પ્રથમ યોજના અનુલક્ષીને, પૈસા લેતે જો યાત્રિકા પાસ;
 “તો કામ વધુ કપડેં ખનતે ને, યાત્રામાં ભંગ પડતે ખાસ;
 “ભગવાન સદા કલ્યાણ કરે તેનું, જણે એ નાણું કીધું,
 “વારંવાર મને પુછી પુછીને, તમે કામ કીધું બધું સીધું રે....”
 રંગાજી રે .. ૮૭

થોડી ફાળો ત્યાં વાત ન થાયે, પછી વાતોમાં આમ્યો રસ.
 ઢાઈને કંઈ પણ વિષ્ણુ ન આવ્યું, આવ્યા લેતા લેતા ધરા;
 હિન્દીઆ વકીલના માતાજીનું જીવનમાં થયું અવસાન,
 એ સમાચાર મળ્યા હઠાણુમાં, હિન્દીઆ કરી ગયા પ્રસ્થાન રે..
 રંગાજી રે....૮૮

પદ્માનિધિની ગિષ્ઠાન્ન વિનાની પ્રથા નહીં લોપતી

૬૪૪-૯૬-૧૧૭૫-ધારીગોનો સુરતમાં પ્રવેશ

મેહસાણાની શ્રી લીલાધરનો સરકાર, સુરત.

દોરત મહામહા અવધૂતી દોરતો સાથે, સુરત

હિન્દીઆ વકીલ છે ભરુચના વતની, હોંશિલા યાત્રિક કહેવાય;
 મુંબઈથી ઠેઠ નારેશ્વરના શિસ્તખંડ યાત્રિક મનાય;
 દહાણુથી સૂરત સુધીની, યાત્રા પડતી મુકવી પડી,
 છ માસ પછી તે અધુરી યાત્રા, પ્રગે ચાલી પૂરી કીધી રે....
 રંગાજી રે....૮૯

પડછાયા બે સાથે ચાલે, તેની વખત ભેળંને કાઢી વાત,
 નહીં જવું સમર્થન કીધું, "હતો કાઢિલો કાળ કળત;
 "થવાતું હશે તે યાશે એમાં, કર્તા હર્તા છે શ્રી હરિ,"
 ભાવ બદલાયો મુખડા પરથી, અટક્યા કરતા વાત જરી રે....
 રંગાજી રે... ૯૦

"યાત્રા આવે નારેશ્વરમાં, મારે શું કરવું ત્યારે"
 "મીઠું જમણું તમે જમ્યા નથી, તે જમાડવું હેતે મારે;
 "અહોરાત્રની ધુન કેમ કરવી ? કેવી રીતે ? 'ને ક્યારે"
 "તમારી થોજના અનુસરીને મારે કરવાનું શું કહેજો રે"....
 રંગાજી રે... ૯૧

"હું કહું તે વાત ન કરશો, તમે કહેશો તેમ કરશું અમે,
 "છતાં કહું છે સે'જ કલ્પના, કરવું હોય તે કરજો તમે;
 "નદી બંધનનું પાપ કહ્યું છે, શાસ્ત્રો એ ખુબ પૃકારીને,
 "માજી એવી રીતે આવ્યા, અનેક નદી ઓળંગી ને."
 રંગાજી રે....૯૨

“તે તે નદીઓના પાણી લાવ્યા, સ્નાન માણ્યે કરવાનું,
 “અશક્ય વાત એ શક્ય ન બનશે, તમને સ્નાન કરાવીયું;
 “એ અભિલાષા અંતરની છે, બીજી નથી કંઈ ઉર આશા,
 “હમણાં મળવા આવ્યો ત્યારે, યાત્રિકાનું બીજું થયું ફરમાન રે...”
 રંગાજી રે... ૬૩

“એ આશા છે એવી ભગવન, તમારી સાથે પાલખી લેવા તણી,
 “જ્યારે લેશે આપ પાલખી, ત્યારે યાત્રિકાએ ઈચ્છા દર્શાવી;”
 “પાલખી હું લેનાર નથી, જો યાત્રિકાએ ઈચ્છા દર્શાવી દોય,
 “સ્નાન કરાવવાની ઈચ્છા પૂરી થાશે, કહો બીજું કંઈ દોય રે...”
 રંગાજી રે.... ૬૪

“માણ એ ભક્તોની જનની, મારી નથી કે તમારી દોય,
 “યાત્રિકાએ પાલખી ના દીધી લેવા, મંત્રા બધે ફરમાવી દોય;
 “સદેશાએ કંઈ કંઈ આવે, હકામતો ‘ને દુરામકના,
 “બળર મને બધી જ પડી છે, પણ કહેવાનું કહેવાય ના....”
 રંગાજી રે.... ૬૫

“તમે આદેશ કહેતા યાત્રિકાને, તે નિશ્ચિત મુજ આદેશ હતો,”
 “સહુ સમજાવ્યું વિનંતિ કરીને ત્યારે પાલખીનો વિચાર દીધો;
 “ચાર પાંચ હગડાં લઈયા પાલખી, યાત્રિકા તે સમે ન લેય,
 “સિવાય યાત્રિકા, બીજા બધાએ, લેવી દોય તે લેય રે....”
 રંગાજી રે.... ૬૬

પદયાત્રા આવી નારેશ્વરે, કહેવાયના સુખથી કથી
બાપજી સામે લેવા આવે, ઉલ્હાસનો કંઈ પાર નથી;
ડોક્ટર બોંસલે અલ્ફી પહેરી, વાણી, વખારીઆ, મોદીજી,
ક્રમેરાઓની સ્વીચ દબાતી, પાલખી લીધી ડગલાં ચાર રે....

રંગાજી રે... ૯૭

ધુન શરુ કીધી અવધૂતે, ને બીજા દિને પૂરી કીધી,
એકાદશી એ રનાન વિધિ ને, યાત્રિકાની ઓળખવિધિ;
પાકુકા પૂજન કીધું પૂરું, વખારીઆ યાત્રાના યજમાન,
તે પછી ભોજન ભાંડારો, બેજ લઈને કીધું વિસર્જન રે....

રંગાજી રે.... ૯૮

એક યાત્રિક છે નામ લીલાધર, કાયમના જ છૂટા પડતા,
કાળ કાળનું કામ કરી ગયો, મહા પંથના યાત્રિક બન્યા;
તે દિવસે અવધૂતજીનો દ્રાપ વધ્યો કોઈ બચ ના પાસ,
એ દ્રાપ ના હતો બાળકો પર, કાળ ઉપરનો દ્રાપ હતો,

રંગાજી રે... ૯૯

ગાય, ગવાડે સાંભળે, યાત્રા વર્ણન જહ,
પરિક્રમા જગની થશે, ગુરુકૃપા પામે તેહ.

રંગાજી રે.... ૧૦૦

[એક સમયે પૂ. શ્રી સાથે પ્રવાસમાં હતો, ત્યારે એમને
મે પૂછ્યું કે, "બાપજી આ આપનું પેટ વધતું જાય છે, એનું શું? એને

માટે કંઈ પણ ઉપાય નથી ? કે એ વધતું અટકી શકે ?" ત્યારે પ્રત્યુત્તરમાં કહ્યું કે "એમાં તો સિદ્ધિ અને ભુદ્ધિનો નાથ ગળાનન રહે છે, એટલે એને ઝોલું કરી શકાય નહીં" વળી એક દિવસ એણે બન્યું કે, બાપજીના દર્શનાર્થે નારેશ્વર ગયો ત્યારે એક પરિચારક બાઈ હતી, "એમણે મને અટકાવ્યો" ને કહ્યું કે, "દર્શન થશે નહિ, અને કરવા જ હોય તો પૂન્યશ્રીને કંઈ પૂછ્યો નહીં", કે વાત કરવા દેશો નહીં, એમની પ્રકૃતિ ઘણી અસ્વસ્થ છે." મેં કહ્યું કે, "આપ કહેશો તેમજ કરીશ." અંદર ગયો તો પૂન્યશ્રીએ બેસાડ્યો વાતો ખુબજ કરવા લાગ્યા. મેં થોડી થોડી વારે ઉઠવાના પ્રયત્ન કર્યો પણ વાતની લીક તૂટે તો ઉઠું ને ? પછી કહેવું પડ્યું કે, બાપજી આપને વધુ વાત ન કરવા દેવાની ચરતે હું અંદર આવ્યો છું, કારણ આપને વાત કરેતાં પરિશ્રમ ખુબ લાગે" ત્યારે એમણે કહ્યું કે, "હું વાતો કરતો શકતો જ નથી પણ વાતો સાંભળતો થાકું છું. એ પ્રશ્નગને અનુલક્ષીને આ ગીત બન્યું છે.]

કેવો હશે ?

(રાગ - કાઠ કહેશો ? અણુજ કેવો હશે ?)

કાઠ કહેશો, અવધૂતજી કેવો હશે ?

સુ કરતા હશે ? ક્યાં ફરતા હશે ? ...

કહેશો, અવધૂતજી કેવો હશે ? ટેક

એની આંખે તે કાળા ચશમા હશે,

અષ્ટસિદ્ધિઓ એની વશમાં હશે,

કાંધે જનોઈ ગલે ખાલા હશે... કહેશો.....

એના માથે વિખરાયેલાં વાળ હશે,
મહાકાળના તપ એ કાળ હશે;
એની દાઢીમાં ભક્તોના દર્દો હશે....કહેશે....

એની આંખોમાં કરુણાની દૃષ્ટિ હશે,
એના અંતરમાં અવધૂતી મસ્તી હશે;
ભક્તોની ભાવના દિવે વસી હશે....કહેશે....

એના પેટમાં સિદ્ધિ—વિનાયક હશે,
રંગરંગમાં રૂકમાનું ગૌરવ હશે;
નસે નસે શુરુભક્તિનું શોણિત વહે....કહેશે....

એના જીવો, ના જગમાં કે મર્દ હશે,
જમાં સત્ય, દયા, તપ નિત્ય વસે;
વંતો કરતાં કંદી ના યાકે જરા,
ખિચારાની વાતોથી એ યાકી જશે....કહેશે....

૫-૭-૮૦

[આ ગીત લખતાં લખતાં પેનમાં શાહી ખૂટી. શાહી ભલે
ખૂટી અને કલમ ભલે યાકી, પરતુ હું ગાતાં કે લખતા યાકીશ
નહીં. જ્યારે જ્યારે ગીતો લખાય છે ત્યારે ખાધું-પીધું યાદ
આવતું નથી. કઠાય શનિની પનોતી પણ હોય ! એમ માની
વિરહની વેદનાને ભુલવી જ રહી.]

કલમ કહ્યું નથી કરતી !

(રંગ : રંગાજીના નામમાં અને પદ્યાત્રાના કામમાં)

ખાધું ધણું મેં, ખાતાં ન ધગયો, મને પ્રેમ નથી ભોજનમાં રે ...

પ્રેમ નથી ભોજનમાં મારા રંગા ! (૨)

- થાળી તરછોડી હું ભાગ્યો રે,.... ...૨૬ (૧)
 ખાવા પીવાનો મોહ છોડી રંગા ! (૨)
 જીવવું રહ્યું વાગોળવામાં રે,....
- નીંખ તરુની છાંયા છોડી રંગા ! (૨)
 ખજુરીના છાંયડે મોહો રે....પ્રેમ નથી ભોજનમાં૦(૨)
- ભાવ હમારો જીલી ગયો રંગા ! (૨)
 ખેલે તું ગંગાની ગોદમાં રે,....
- ગોત્યો મેં રેવા તીરે સમીરે; (૨)
 થાકી થાકી હું તો રાયો રે....પ્રેમ નથી ભોજનમાં૦(૩)
- આશ હતી મારી ઉજળી પાંકુરંગા ! (૨)
 નડી શનિની પનોતી રે,....
- જોવા જનમના સંગાથીને રંગા ! (૨)
 કાળનો કાપ કેવો લિતર્યો રે....પ્રેમ નથી ભોજનમાં૦(૪)
- વિરહના ગીતો લખી લખી રંગા ! (૨)
 કંલમ કહ્યું નથી કરતી રે,....
- કલમ ભલેને લખી લખી થકિ, (૨)
 બિચારો ગાતાં નહિ થકિ રે....પ્રેમ નથી ભોજનમાં૦(૫)

શ્રી રંગ જીવન બાવની

પાપના પુંજને નાશ કરવા મિથે
 અવનિમાં એક ઋષિરાજ આળ્યે,
 ઉતરે દેવળે, રત્નાગિરિ ગન્ધરૂ
 ભદ્ર જયરામં દશઅંથી કહ્યાળ્યે,
 દેવસેવા તણું પુણ્ય તપતું હતું,
 સ્વભાવે શાંત, સદાચાર સારાં,
 ચાર - પુત્રો હતા, ચાર વેદો સમા
 ગુર્જરે - ગોધરે વિઠલ આળ્યા.... ૧
 સૌથી નાનો હતો વિઠલ પૂજરી એ
 પત્નિ કાશી હતાં કાશી જવાં,
 પુણ્ય બન્ને તણા, મૂર્તિ સ્વરૂપે ખડા,
 અવતરે નિર્દોષી એ રંગ જવા,
 કારતક માસની, અષ્ટમી ગોપની,
 ને હતો સોમ પ્રદોષ કાળ,
 સળખ્યું સાં ગોધરા, આગથી જળહળે,
 હોલવે મા રમા ગર્ભ સાથે . ૨
 ઉચ્ચાટ મોટા થયો, શાંત અગ્નિ થયો,
 તે સમે અવધૂતે જનમ લીધો,

નહોતી ખજર ત્યાહરે કે ટાળશે તાપને,
 દીન દુઃખીઓ નથો ઉદ્ધાર કરશે,
 તે વખતના માનવી હોય જો આ સમે,
 ભાગ્યશાળી થતે રંગ દેખ્યે,
 વિકલ પૂજા ફળી, ભક્તિ સાકાર ખડી,
 પાંડુરંગ નામથી નાશ નોતરે....૩

તરવણાની હતો તેજિલો તારલો,
 વાત કરે મોટી જો નાને મોઢે,

“મૃત્યુ શું રે હશે ? કેમ મરતાં બધાં ?

“મૃત્યુ પછી દેહનું ચાતું શું રે ?

“શું મરણ બધાને પડે ? બાળતા દેહને,

“હાઝતું ના હશે ? કામ ખોડું,”

પ્રશ્ન પુછે બધાં આકરાં અટપટાં,

આપતા ઉત્તરો આવડે તેવાં,

શુકે ચાવી મળી રામના નામની,

વિકલે રંગમાં રંગ રેડ્યાં .. ૪

જનમ ને મરણ તણી ઘટમાળ વૂટે નહીં,

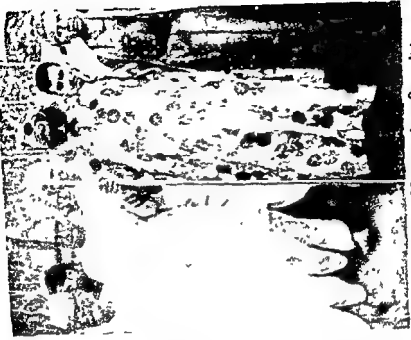
જનમ્યું તે આખરે છે જવાનું,

માનવી એકલો જનમતો છે નહીં,

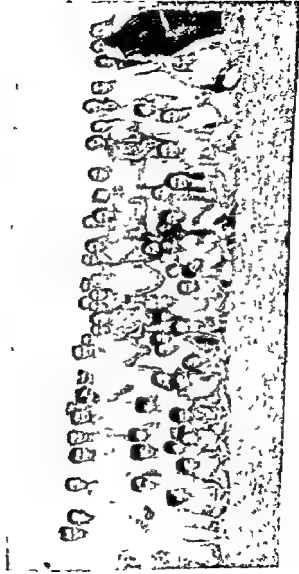
જનમ સાથે મહાકાળ તેનો,

પર્યાજના ગ્રામ સહયોગી શ્રી વખારીખા.

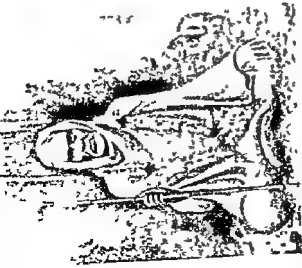

પર્યાજના સત્કારાર્થે જતા કંયાધારી અવધૂત.

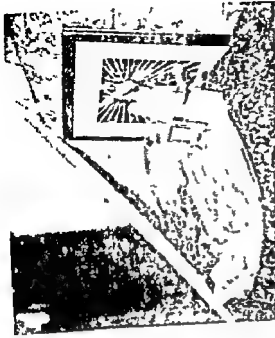
નર્મદા તટે અધીરા દર્શનાર્થિઓ.

આમ ૧૫ વર્ષ પાસનરસાધનો સ્થાપનામાં ૧૦૦ ગાંધીજી
 ૨૦૧૧ બીજા અગ્રણી ઓરવ જાણે ૧૯૬૬ સ્થાપના ૨૦૧૧ બીજા બેઠક
 જાણે ૨૦૧૨ ૨૫ બેઠક બેઠક બેઠક ૨૦ ૧ ૨૦૧૨ ૨૫ ૨

પર્યાવરણ મહી ને હતો, તે હતો એ હતો આ જ
 યોગાનન્દ રામી.

પાપોભાથી કું ઉગાર;
 દુસ્તર આ સંસાર;
 કામ ન આવે પામે નથી
 પાટકા નામ નિર્ધાર

જગતના જીવને આહાર જોઈએ સદા,
 ઈશ્વરી ચોજના છે રૂપાળી,
 માણસોનો આહાર કરનાર છે અટપટો,
 તક, તક, નક, કરતી ધડીઆળ ખાતી....૫
 કમકમાટી કાળની કંપરી આવી તીહાં,
 બાલ્ય વયમાં કસોટી એ લીધે,
 પાંચની વય મહીં તાત ચાલી ગયે,
 ઉછરતા બાળનો સહારો તુટયો,
 શું કરું ? કદપના માત કુકમા તણી,
 છે વેળી બાળ નારણ નાનો,
 વર્ષ પાંચ ને ત્રણમાં બાળુડાં નાનકા,
 પ્રશ્ન પુછું, કહો સમય બશે કેવો તેનો !....૬
 તે સમે માતની ભિંમિ ઉછળી પડી,
 જનોઈ આપી બીજાં જનમ લીધાં,
 દેવળે ગામમાં આ વિધિ આદરી,
 'ને ગયા વાડીએ ઈષ્ટ નમવા,
 તે સમે સ્વામિ મા'રાજ ત્યાં રાજતાં,
 દૃષ્ટિ તે પર પડી, જોળખ જૂની,
 "બાળ આ મુજનો," દેખતાં વેંતમાં,
 જોળવો ખુંદવા લાગ્યો રંગો....૭

આત્મસમર્પણ કયું વાસુદેવાનંદને,
 કરે મુકી મસ્તકે, સ્વીકાર કીધો,
 વિરહની વેદના પુખ્ત સંતાપતી,
 પ્રભુદર્શન તણો મોહ જગ્યો,

"નિંદ આવે નહીં, જગજ્ઞાને નહીં,
 "હો બેસે દૂટી તંગ મારી."

એ સ્થિતિ રંગની દત્તભાવે ભરી,
 વિરહની વેદના પુખ્ત થાતી . ૮

અંતરની આરઝૂ સાંભળી શામળે,
 "વાંચ પોથી," કહી આદેશ - કીધો,

✓ રહેજ ઝાંખી થઈ, બે દિવ્ય સ્વરૂપની,
એક હતો દેવ એ હુકકાવાળો;

ખબર અતે પડી જ હતી તે હતી,
એ હતી સાંઈબાબાની મુર્તિ,

તે સમે ભક્તિના અંકુશ ફૂટતાં,
પોથી હતી એ ગુરુચરિત્ર ફરી ...૯

રંગ માતૃસને કન્યા તણી સંતતિ,
 ના હતાં પુત્ર સંતાન હજાણાં,

દીકરા જનમતો, પણ જીવતાં ના હતાં,
 સાંઈબાબાએ તે પોથી કીધી,

ગુરુચરિત્રના પાઠ વાંચે થયું,
 સાંઈ આશિષથી સંતાને ઉજળું,
 સમય સમયનું કામ કરતો ગયો,
 એક દિ' મામાએ રંગને પુસ્તક દીધું....૧૦

બાણજના શબ્દમાં વિશ્વાસ બેઠો ખરો,
 નિસ નિયમથી પાઠ કરતા,
 અનેક પાઠો કર્યા નિયમ ના તોડતા,
 તે થયા આજ બ્રહ્મર્ષિ જવા,
 એકપાઠી સદા તેજ વિદ્યા તણું,
 વિવેક, વાણી ને વર્તનથી શોભે,
 રંગના રંગમાં રંગ આવ્યો ખરો,
 તે વળી આજ પાંદુરંગ નામે....૧૧

સહપાઠી બધાં નિશાળિયાં બાળકો,
 તે મહી નાસિકા સ્થાન એનું,
 ગિર્વાણ ગિરા તણું જ્ઞાન ગૌરવ વધુ,
 નિહર નિર્દેશી બાણતર તેનું,
 કાઈ દુનિયા તણી શક્તિ એવી નથી,
 કે બાગ્યને ફેરવી શકનારું,
દેવ મોટું ખરે । અહ ગુલામ છે,

મરણ લખાયું મિથ્યા ના થનાડું....૧૨
 ૩-૨-૮૦

દલીલ દૃષ્ટાંતની સોદિમાગી કરે,
 સલાહ 'ને સૂચનો સોસરા ઉતરે,
 રાહ પોતા તણે નિરપેક્ષ સાચો ખરો,
 નહિ તો એ વકીલ કે જજ થાતે,
 થયા અવધૂત 'ને જગતસુહૃદ બન્યા,
 ખ્યાગ આત્મસ્વરૂપથી સૌને ભાળે,
 આજના રંગના કાંધ એકે નહિ,
 ભણ્યા ખુબ પણ લેશ અવિમાન ના'વે ૧૩

બાણ આડંબરે મુક્ત પાકું હતા,
 ધો તિ થુ પદે રતા ચાર છેડે,
 તિલક કટ વાળનો શિખા થકી ગોઘતો,
 ટાપી અંપવને પહેરણુ શોભે,
 સાધક જીવન મહી બાધક કે ના નડે,
 જ થકી, સૌરને બધ કીધુ,
 "દેહ એ હુ નથી," સૂત સોંધું બન્યુ,
 ટિખળી કે કરે, મસ્તીમાં એ મહાલે ૧૪

ધર્મના સાધને શરીર છે આ ખડું,
 ને શરીર માટે ખોરાક સાચો,
 ખોરાક માટે નથી શરીર ઈચ્છે કીધુ,
 અલ્પાહારી - સદા હોય સત્તો,

યમ અને નિયમનું કડક પાલન કરે,
 શાસ્ત્ર મર્યાદા કદી ચે ન લોપી,
 પવિત્રતા, ત્યાગને મુખ્ય ગણતી સદા,
 હર નહીં કાઠનો, સત્યના પૂજારી....૧૫

અંગ્રેજી ભાષા તથો આદર એને ખરો,
 એ બોલતાં તે રામે ધાણી ફૂટે,
 બોલનારા બીજે પણ પોતે ના હરે,
 પાંચ ભાષા તથુ જ્ઞાન ભારે,
 માતૃભાષા દક્ષિણી, જન્મ ગુજરાતમાં,
 ગુજરી બોલતાં જ્ઞાન સાથે,
 અનેક ભાષા બીજી જ્ઞાન ઊંડું ખરે,
 અધુરા ઘટને છલકવું સાં ન ફરે....૧૬

ત્યાગ એનો અરે ! અવનવો છે કલ્પો,
 સ્પર્શ જે થાય, હિપવાસ કરતા,
 મોહ-માયા તથો સંપર્શ કદી નવ થતો,
 કઠિન વ્રત અપરિચ્છેઢેઢું,
 દ્રવ્યથી નિર્લેપ એ બાલ્યકાળે સદા,
 ગુરુ આજ્ઞા તથુ માન સાચું;
 માત તું, તાત તું, ભક્ત હું, ગુરુવરા,
 આઘ તું, અંત તું, સર્વ કરતાં....૧૭

અને વાસના મૂર્ત લાગે સદા,
તમ તણાં લાગથી હું જ, સાચું,
સુખ સંસારનું મિથ્યા કહી માનજો,
નિર્ભય થઈને તારા ગુણ ગાઈ;

સદગુણ કૃપા થયે ઈશ દર્શન થતું,
સંત ચરણે સદા સુખ સાચું,
મન અને સ્વભાવને સંત સુધારતાં,
દ્રવ્ય ખરચે કદી સુખ ન મળતું....૧૮

હૃદય આદર્શ ❶ જાણ્યકાળે સદા,
મન, વચન 'ને કર્મથી બ્રહ્મચારી,
રાષ્ટ્ર સૈનિક થયાં ગુલામીને તોડવા,
હજળા બાંધને ઠેસ મારી;

મન છાત્યા સર્વના બુદ્ધિ—ચાતુર્યથી,
લેખક વિવેચક બની પ્રસિદ્ધિ યાતી,
પ્રવચન કાર ને પત્રકારિત્વથી,
વળી લોક શિક્ષક બની શિક્ષા આપી....૧૯

આમ ને આમ એ સમય વિતતો ગયો,
'સાધનાનો વેગ મજબૂત : થાતો,
બક્તિના કારણે દેહ દુર્બળ હતો,
દેહના કારણે રખે, સ્નેહ બળે,

ઐહિક પ્રલોભનો ધન-દોલત તણાં,
 લોકેષણા 'ને વળી શાસેષણાનાં,
 એ બધું આવતું, રંગ ગાંઠે નહીં,
 એમોહ જાગ્યો સદા દત્ત-દર્શન તણે... ૨૦

દેહમાં દેવ છે, તેજમાં તત્ત્વ છે,
 શૂન્યમાં શબ્દ છે, તેને શોધે,
 પ્રેમ લાગ્યો સદા દત્ત-દર્શન મહીં,
 તે વિના જગત સદા શૂન્ય લાસે,

ન્યાં કિશે પ્રેમ લ્યાં પરમ આનંદ છે,
 અન્ય આનંદ લ્યાં કદી ન હોયે,
 ચિંતા આવી પડી, બિમારી આવી ચડી,
 દર્શન વિના દેહ આં ચાલ્યો જશે !૨૧

શ્વાસનો વિશ્વાસ ના કરવો કદી સાધકે,
 આશ અધુરીએ શું મરવું પડશે !
 કાર્ય કરવું ધણું જરૂર છે દેહની,
 નિસ્તેજ એ અંગનું તેજ લાસે,

વ્યાધિની વેદના વિશમાં નવ ટળે,
 ગુરુકૃપા હોય તો કંઈ ના થાયે,
 ચેતના આવતી, મૃત્યુ લાગી ગયું,
 મનથી પ્રાણેશ ને પાપ લાગે.. ૨૨

બાઈ નારાયણે વાણુતર છોડ્યું હતું,
 માતા અને ધર તણે ભાર લીધો,
 સંકલ્પ મનથી કીધો, લાગ ધરનો કીધો,
 ગુરુકૃપા મેળવવા વિચાર કીધો,
 મનની મુંઝવણ વધી ચિત્ત ચિંતા વધી,
 માતની આજ્ઞા હવે કેમ લેવી,
 ધણું સમજાવ્યું ખરા દિલ ચકી,
 માતને વંદી ને વિદાય લીધી....૨૩

આશ મોટી હતી સંત-મહંતની,
 હિમગિરિ પર જઈ વાસ કરવા,
 વિચાર મનથી કીધો, શું કરું ગુરુવરા !
 અધુરાં કાર્ય પૂરાં કેમ કરવાં !
 સંત કૃપા કરે કિંવ્ય દૃષ્ટિ મળે,
 ભક્તિના સાધનો દોય કેવાં !
 સેવા સ્મરણ એ સાધનો ભક્તિના,
 પ્રેમથી જ નમે તે દર્શરને ગમે...૨૪

સંત-મહંતમાં ધણું ક્યારે, તે છતાં,
 “એ કામ માડું નથી,” કહી પાછા કાઢે,
 સાધક સુમુખ તણી પ્રણય ભૂમિ ખરી,
 હાથ-તટ-પાર્શ્વની નમદા કિનારે;

વિચાર વસમો કીધો સહારો તેનો લીધો,
 નારેશ્વરે જઈ જરા વાસ કરવો,
 ગણેશ સ્થાપિત હતું સ્થાન પિનાકીનું,
 બાવથી નમન કરી સ્તુતિ પાઠ કીધો....૨૫

ખાન ને પાન પથુ ઝેર સમ લાગતાં,
 વસ્ત્ર વિભૂષણો, પ્રેત બૂખા,
 જાતી અડાળી ને મેડી સમશાનવત્,
 ચૂન્ય ખાવા દિસે બૂખવેધા.

જીવન પ્રત્યક્ષ દીધું, શરીર સુઠ્ઠી દીધું,
 આહાર-ભોજન બધું છોડી દીધું,
 વિષમ સમય મહી પરમ આનંદ સમ્યું,
 રઘુવર અને ચૌરનું ભોજન લીધું....૨૬

જીવન-મરણની લેશ ચિંતા નહીં,
 અધુરી રહી સાધના પુરી કરતાં,
 દત્ત પુરાણના પાઠ કરવો હતો,
 એકસો 'ને આઠ એકાંત રહેતાં;

અધુરો અવ્યાસ પ્રાણાયામનો છે સદા,
 પુરણ કરવા તણે નિશ્ચય કીધો,
 નાની શી ઝુંપડી દાસકાકા એ કરી,
 વિચાર રહેવાનો હતો કામ પુરતો....૨૭

અંતિમ સાધના પુરી કીધી, રહી
 હૃદયપત્ર તણી, રહેજ વિચાર આંખો,
 દેવે દૃષ્ટાંત દીધું, પરક્રમ તણું,
 એજ હૃદયપત્ર છે ખ્યાલ કીધો;

વિચાર આંખો તેવો નિશ્ચય મનનો કીધો,
 ગુરુઆજ્ઞા તણી ખ્યાલ આંખો;
 આ દ્વિધા ચાલતી ફરી આજ્ઞા ચર્ચ,
 'ગાંડા પાસે જ, નો' આદેશ મળતો....૨૮

ગુરુ આજ્ઞા તણું લક્ષ્ય લેખાય નહિ,
 જવા નીકળ્યા દક્ષિણના પ્રવાસે,
 ના મળે કામ ઠેકાણું ગાંડા તણું,
 તે છતાં વાર એ સોંખ્યો ઈશને;

પૂર્વાવસ્થા મહી ગાંડો જ હતો, તે હતો,
 એ હતો, આજ યોગાનંદ સ્વામી,
 ગુરુ ભક્તિ મહી ગાંડપણુ ખુબ હતું,
 તે હતું હાલના ગુંજવાસી....૨૯

ગુરુ કૃપા થકી સર્વ સીધું હતું,
 ગુરુ પાઈ ગાંડા તણી બેટ ચાતી,
 પ્રેમથી સત્કારવા યોગીરાજ જિજ્ઞાસ્યા,
 "આવો બ્રહ્મચારી રાહ જોઈ તમારી;"

સ્વરચિત્ર અંથ મરાઠી ભાષા મહી,
 ગુરુ-મૂર્તિ-ચરિત્રઅંથ દીધો હરખે,
 કામ કઠિન દીધું સંશોધન તણું,
 છાપવાનું વળી જળધું ઢાણું કરશે !....૩૦

ચિંતા મોટી હતી મુજ કામ કેમે યશે ?
 ગુરુકૃપા યકી ફિકર દૂર થાયે;
 “મોકલું બ્રહ્મચારીને કામ કરશે જળું,”
 સ્વામી મહારાજ મિલનનો યોગ સાધે,
 કેવી કેટલી કવિત્વ શક્તિ રંગની,
 મેધા તણો ખ્યાલ આવ્યો ગાંડાને;
 અંથ પ્રકાશન તણું કામ છે અટપડું,
 સોંપ્યું એ રંગને આનંદ ચિત્તે...૩૧

દેવ વ્યાજા થયે નિશ્ચય મનનો થયો,
 કે પરિક્રમ્મા માતની પથ સીધો,
 લઈશ પછી અથનું કાર્ય એ હાથમાં,
 એમ કહી મોરટકા મુકામ દીધો;
 પછી ગયા શ્રીક્ષેત્ર, ઝંકારે ક્ષેત્રે,
 પરિક્રમ્મા તણા શ્રીગણેશ માંડી;
 ~ગોળના પાણીનું પાન કરવું સદા,
 પરિક્રમ્મા કરે ધ્યેય મુખ્ય રાખી....૩૨

જવર પાછળ પડ્યો રોજનો સાથી થયો,
 હરે એથી તો રંગનું નામ લાજ,
 તાવ રહેજ ઉતરે પ્રયાણ પાછું આઢરે,
 પચ્ચીસ માર્છલનો નિત પથ કાપે,
 પવન વેળી હતી ચાલ હોંસે ભરી,
 એની શક્તિનું માપ લાં કાણુ માપે,
 છપ્પન માર્છલનો પંથ કાપ્યો એક દિ'
 ભે કહું કોઈને સાચું નવ માને ૩૩
 સદુચ નારેશ્વર તણું અંતર છત્રીસનું,
 સવારે નિકળી એ બપોરે પધારે
 એકસો ને આઠ દિ' ચાલતાં અવધૂતનો,-
 બે હજાર માર્છલ તણે પ્રવાસ થાયે,
 પૂછે ભે કોઈ પરિક્રમાવાસી તો,
 દુઃખ શોધું કહી ઉપહાસ કરતા,
 આત્મ સ્વરૂપથી આત્મને ઓળખે,
 જીવ માત્ર માં ભગવાન ભાળે . ૩૪
 મનને મારીને દુઃખ અનુભવતાં,
 મનોનાશ કરવા તણું હેતુ સાધ્યા,
 રીછ અને વાઘની કસોટીએ ચઢ્યા,
 ના રૂપા લેશ ઠે વ્યગ્ર યાતા,

શુરુદેવ દત્તની ઘોષણાં ત્યાં કીધી,
 લાકડી ઠોકીને અડીખમ રહેતાં,
 હિંસકની દષ્ટિમળી પ્રસન્નતાની ધડી,
 સંત દર્શન કરી તે પાછા વળતા....૩૫

માત રેવાજીને શરીર સોંપી દીધું,
 પ્રાણને હાયમાં રાખી ફરતાં,
 જોઈતું પૂરું કરે 'માત રેવા સદા,
 અને કાનેક અતુલ વ યાતાં;
 એક દિ' થાક પ્રવાસનો વધુ લાગતાં,
 રનાન રેવાજીતું જમ' તેમ કીધું,
 સ્કૂર્તિ આવી અંગમાં થાક ઉતરી જતાં,
 બ્રૂખ બગૃત થઈ હવે શું રે ખાતું ?....૩૬

ક્ષુધા વસમી થઈ માખણ બાખરી મળી,
 ઠાની હશે ? આવી ક્યાંથી ? કેમ ખાવી ?
 ત્યાગ તેનો કીધો, નજર પણ ના કરી,
 બ્રૂખ સાથે પુનઃ વિદાય લીધી;
 ફરી તણ માઈલે દરય આવી ખડું,
 ફેર એટલો માખણ વિના ફક્ત બાખરી,
 ત્યાગ પાછો કીધો, આદેશ અંતે થયો,
 તાજ બાખરી ખાઈ ક્ષુધા શાંત કીધી....૩૭

વેશ એવો હતો પાગલ બાવા જો,
 ઝુલ્ફો મોટાને હાથમાં લાકડી;
 ધરવખરી હતી, ઝાલિયું ઝાળીમાં,
 મંજન, પ્રસ્તક, ગોળ, લોટા, નરાણી !
 ગોળના જળ થકી પરિક્રમા પુરી કરી,
 દૂધ રેવા તણું જોઈએ તેલણું;
 ભીક્ષાની ચિંતા નહીં હતી ચિંતન હતું,
 ફકીર થઈ ફિકરનું પાન કીધું....૩૮
 ગણતરીનાં દિનમાં પરિક્રમા પુરી કરી,
 ગુરુમૂર્તિ—ચરિત્રનું કામ લે છે,
 માસ છ વિતતાં કામ પુરું થયું,
 ભડચના ભૂતનાથ મહાદેવ હોરે;
 ગુરુ આજ્ઞા થકી વામુદેવા તણે,
 અંથ સર્ચી અતિ રમ્ય પદનો;
 આમ નિર્દિષ્ટ એ કામ પુરું થયું,
 અંલ પ્રાર્થના અને સંકીર્તનોનો....૩૯
 રંગ — દૃશ્યને દત્ત — નામ — રમણ,
 ગુરુલીલામૃત અંથ નિર્માણ કીધે,
 ઘાઈ ધન્ય પણ આવતી ગીત ટપકી પડે,
 સંપ્રદ તો ભજન તણે કંઈક થાતો;

અન્ય અંથો થતા સત્ય દત્ત પ્રત તણાં,
 અવધૂતી-આનંદ ને અષ્ટ-ગરબી;
 સંગીત ગીતા વળી પત્ર ગીતા બની,
 હ્રુદયપ્રાર્થના ને વળી દત્તબાવની... ૪૦
 દત્ત દર્શન થયા આર્ત ભાવે સદા,
 વિરહ તેનો કદી સહન ન થાયે;
 દિવ્ય દર્શન પછી દેહની જે સ્થિતિ,
 વર્ણવતાં દિલ મારું નાચી ઉઠે;
 દર્શનની અનુભૂતિ મારુમાં પછી રંગથી,
 કંઈક જનો પ્રભાવિત થાતાં;
 શરીર લથડી પડ્યું અંત આવી ગયો,
 એમ માનીને પ્રાર્થના અલ્પ કરતા....૪૧
 એ વાંચતાં જે જનો ને કલ્પનાં આવશે
 કુધિર વમન ને દાહ બળતી;
 જોતને પડકારિયું યમદૂત ભાગી ગયાં,
 આવતી વિટંબણા દૂર ચાતી;
 લાવ લરકર સહિત રાજ બોલાવતાં,
 'કાંઈ ના કરે તો આખરુ કાળની જશે;
 લીધે દાદા સમા માંદગીના દુઃખમાં,
 અનૂણી ચોગથી લીન ભાસે....૪૨

ગુરુ આજ્ઞા વિના હગ નહિ માંડતાં,
 ગુજરાતીઓ પર હપઠાર કીધો;
 ગુરુલીલામૃત તાણી દેવ આજ્ઞા કીધી,
 અથ પ્રકાશન પછી ધર્મ મેળો,
 હત્સવ મોટા થયો દત્ત જયંતિનો,
 શ્રી-સેત્ર નારાયણે 'જોવા' જોવો;
 અનેક માણસો પ્રસાદ લેતાં સદા,
 એ ના જોયું તેનો અવતાર ખોટો....૪૩

✓ હત્સવ મોટા અને ફંડ ફાળો નહીં
 જ ને જમ ગમે તેમ કરતાં;
 ઘંટીઓ માંડતાં પાણી બધાં લાવતાં,
 અવધૂતી મર્યાદા કદી કોઈ ના લોપતાં;
 દીનતા યાચના લેશ કરવી નહીં,
 પોતે ઘંટીઓ લઈને હાથે પીસતાં;
 પોતે પાણી લાવતાં બકતો સાથે મળી,
 તે પાણીએ રસોઈના અધરણ મુકાતાં....૪૪
 સાક્ષર કવિરત્નએ મદદ મેલાણીએ,
 મુક્ત કંઠે પ્રશંસાની ગાથા ગાઈ;
 ખાવની સ્તોત્રથી પાક પાકે સદા,
 ખાવની સ્તોત્રથી લાવે પાણી;

એક અવધૂત એ સંત એવો હતો,
 : જના નામની ગુર્જરે હોઠ વાગે;
 કાવ્યમય જીવનને સહકારની ભાવના,
 સંતનાં તપતણી જ્યોત જાગે....૪૫
 નારૈશ્વરનાં સંત પ્રસિદ્ધિ એ પામતાં,
 નર્મદા વિહારી મટી નિવાસી થાતાં;
 ભૂત બાધા વળી, પ્રેત બાધા વધી,
 દીન દુઃખિયા તણાં ઉદ્ધાર કરતાં;
 ભક્તિની ભાવના પૂર્ણતા પામતી,
 જોઈને નિર્મોહી દિગ્ભૂદ થાતાં;
 ઈષ્ટ પામે ન માગે કદી કાંઈ જ,
 તે વળી ભક્ત પાસે કદી કાંઈ માંગે ?....૪૬
 માટલી, પાટલી, નાનીશી ટાપલી,
 ધરવખરી રંગની જોવા જવી;
 ભાખરી પુરીઓ આપતાં કા'કતો,
 ઢાંકવાં જોઈએ એક નાનીશી ટાપલી;
 બાઈ નારાયણ તે દિવ્ય પંથે ગયા,
 નિઃસંગી રંગને સંગ માનો થાતો;
 ક્ષેત્ર વિસ્તરતું ગયું સ્થાન ગૌરવ વધ્યું,
 ષષ્ઠીપૂર્તિ તણાં ઉત્સવ થાતો;

માસ્તર વસંતનું દિલ નાચી ઉઠ્યું,
 આવીઆ જ અહિં તે ગયા ક્ષણી;
 યજ્ઞયાગાદિ ને વેદપાઠો થયા,
 શાંતિનિકુંજ તે બન્યું મંદિર માનું....૪૮
 બિમારી માતની સેવા તેની કીધી,
 અંતે માજી ગયા દર્દ હાય તાળી;
 પ્રવાસ સહસા કર્યો જ્યોત જલતી રહી,
 નૈમિષારણ્ય જઈ ભક્તિ કીધી;
 ઓમ વિહારી થઈ વિદેશમાં ધ્રુમતા,
 કમ્પાક્ષા, આમ્બિયા, આક્રીકા પ્રવાસે,
 માતૃ-સ્મૃતિ તણે ટેક મનમાં હતો,
 ધાર્યું પૂરું કર્યું, માતૃ-તીર્થ બનાવે ...૪૯
 પદયાત્રા તણે સત્કાર સ્નેહે કર્યો,
 બિચારાને ધણે યશસ્વી બનાવ્યો;
 જયપુરે જઈ જન્મ ઉત્સવ કીધો,
 સદેશ લાંચકી આખરી કીધો;
 જો માનવો હોય તો માનજો બાળકો,
 હરદ્વારે જઈ મુકામ કીધો;
 નહોતી ખબર લાહરે કે પાહરે દેહને,
 કકડતી કાળની કંપરી આવશે....૫૦

દત્ત બાવની ગાઈ ગવડાવીને,
અચાનક આવી એ કાળવેળ;

કારતક માસની કાળમુખી ચૌદશે,
વિદ્ધ અમાસને વાર ભોમ;

રાત્રીના સમયમાં નવ પૂર્ણિકમાં,
જોત જોતાં રંગે લીધાં—રિસામણાં;

સર્વે ભક્તો તણાં વદન ગ્રાંખા થયાં,
કાળની કાલિમા ધનધોર છવાણી....૫૧

નવદ્વાર, પૂર્ણિક વળી ભક્તિ ને નાગ નવ,
ચોગીશરો, મહ, ખંડ નવ, જાણ;

જગતનું નવ મહીં ગણિત સમાયું ને,
જનમ તારિખ એકવીસ નવેમ્બર;

ધ્રુવડની ચીસ પડી ક્ષણ પેટ પડી,
બિચારાના રંગની પાંપણે બિડાણી;

નવતણા સમયમાં રંગ નિઃસંગ થઈ,
વિલ્લીન થઈને સદા લીલા સમેટી ...૫૨

ગાય, ગવાડે, સાંભળે, જીવન બાવની જોઈ;
સપનાનો સોદાગર થઈ, દર્શન દેશે તેહ

સે'જ કહેવું હતું

(રાગ : સોમિયા વિનાના મારે ભમરાતા કુંગશાં)

કુસણાની રીત નો'ય આવી હો રંગા !....ટેક૦

તે લેવા પહેલાં સે'જ કહેવું હતું.

તારાની સાથે તેં તો લીધાં રીસામણાં,

(તો) તે લેવા પહેલાં સે'જ પૂછવું હતું....કુસણાની૦૧

ગંગાની ગોદ તને જહાલી લાગી રંગા !

રેવાની ગોદ શું ખોટી હતી !

લીમડાની છાંય તારે છોડવી'તી રંગા !

(તો) તે છોડવા પહેલાં સે'જ કહેવું હતું....કુસણાની૦૨

સૂતા નારેશ્વરના જંગલમાં રહીને !

તારા ભક્તોનું દિલકું દેખવું હતું.

હાય આલીને તેં હડસેલ્યાં રંગા !

(તો) આલવા પહેલાં સે'જ પૂછવું હતું....કુસણાની૦૩

તારા વિરાટમાં વામનજી થઈને,

મીઠા લીમડાની લીંબોડી તોડવી હતી,

ગંગાના બેલુમાં તારે મુકવા'તા દિવડાં,

(તો) મુકવા પહેલાં સે'જ - કહેવું હતું....કુસણાની૦૪

લીમડાની ડાળે બોલે ક્ષાયલ ને મોરલાં,

તેના પ્રલાપો તારે સુણવા હતાં.

જતાં જતાં હરિદ્વારે જયપુરથી,
 (તો) તે જવા પહેલાં સે'જ પૂછવું હતું....ડસણાની૦૫
 સૂક્ષ્મ સ્વરૂપનું એક સ્વરૂપ તારડું,
 -સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે પલટાવું હતું,
 છાડી બિચારાને ગયો હરિદ્વારે,
 (તો) તે જતાં પહેલાં સે'જ કહેવું હતું....ડસણાની૦૬

અંતરની વાત.

(રાગ : કેાઈ કેાઈતું નથી રે કેાઈ કેાઈતું નથી૦)

જહાલા ! અંતરની વાત કહું મારી, મારા રંગ વિના મને
 ગમતું નથી, ગમતું નથી.

ગયો હારી હું તો આંસુડા સારી....મારા રંગ વિના મને
 ગમતું નથી, ગમતું નથી.

કાણે જાણે ! લગવાને એને કેમ બોલાવ્યાં;
 દીલ જીતનારા રંગ કેમ પાછા ન આવ્યાં.

નારેશ્વરે થયું સૂનકા....ર મારા રંગ વિના મને
 ગમતું નથી, ગમતું નથી.

શાંતિબાઈએ જયપુરમાં એને બોલાવ્યાં,
 આખરી સંદેશ એણે ત્યાંથી કહાવ્યાં,

ખરે એતો ભાવના ભગવા....ન મારા રંગ વિના મને
ગમતું નથી, ગમતું નથી.

મનની મુજવણ હવે કાને જઈ કહેવી!
વગર વાંકે વાંચે દીધાં હડસેલી,

રડીએ હવે દિવસ ને રા....ત, મારા રંગ વિના મને
ગમતું નથી, ગમતું નથી.

દંડ, ઠમંડલ, માળા, લાકડી 'ને પાવડી,
અવધૂતી આબૂપણે, દીધાં ઉતારી,

એ તો ગયા બિચારાથી દૂ....ર મારા રંગ વિના મને
ગમતું નથી, ગમતું નથી

✱

૨૨-૭-૮૦

રંગ રિસાયો

(પૂ. શ્રીને) જીવનદીપ હોલવાયા પછી ખૂતરેહને દીધીથી
અમદાવાદ અને અમદાવાદથી નારેશ્વર લાવ્યા. ગામે ગામ એટલી
માનવ મેડની કે પાર નહિ. અને નારેશ્વરમાં પણ ખુબ જ માનવ
મહેરામણ હોલટયો હતો, કે અનેક ઉત્સવો નારેશ્વરમાં થયાં અને
મેં નજરે જોયેલા; છતાં આટલું માનવે કહી જોયું ન હતું. મણાંને
વડતા, માયા ફૂટતા તથા બેટીને વડતા અને મુમુક્ષુની માફક
એક ખૂણે બેસી અંતરના જોડા નિશ્વાસ નાખતાં પણ જોયા.
જીવનભરે બુદ્ધી ન શકાય તેવો દિવસ હતો અને આયગ્યો.

નારેશ્વરમાં આવ્યા પછી પૂ. શ્રીને અગ્નિ સંસ્કાર થયો.
અને પાછો ક્યો ત્યાં સુધીનો આજે દેખ્યો હોવાન બધો જ કાળમાં

આપવો અશક્ય છે છતાં સામાન્ય હેવાલ આ કાવ્યમાં ભક્તોના
ભાવની સાથે ઉતર્યો છે આ સમર્થ સતની શહેણી કરણી તથા
એના મૌનમાં પણ પ્રત્યેક સંતના નામે ઉપર એની સમાધિમાથી
પ્રેરણા મેળવશે]

૨ંગ રિસાયો

(શાગ : રક્ત ટપકતી સો સો ઝોળી૦)

અશ્રુ સરકતા અનેક જીવો નારૈશ્વરમાં આવે,
ઠા મોટરમાં, પગે ચાલી ઠા મૂઠીઓ વાળી દોડે,
રંગને યાદ કરતા રે,
છૂટી પોકે રડતા રે....૧

ઠાની માતા, ઠાના ખુનો, ઠાનો છે પારિવાર,
એકાએક આ દેહ વિલયથી આપ્યો જગને સાર,
અચાનક રંગ રિસાયો રે,
માન્યો, ના મનાયો રે....૨

ગામે ગામથી ભક્તો આવે, અંતિમ દર્શન માટે,
'હાય ગયા એ', એમ બોલતા સૌ અંતરની આહે,
ભક્તો માથા ફૂટતા રે,
દેહથી થર થર કંપતા રે....૩

પ્રેમના પીયૂષ પાનારાએ વિરહે ઘેરી લીધાં,
વાતવાતમાં આવણના સરવરિયા પડવા લીધાં,

નાંખે ઊઠા . નિસાસા રે .

દેતાં ખટતાં દિલાસા રે....૪

સહુ ભક્તોના જીવનતણી એ કારમી કાળી રાત હતી,
કારતક વદની ચોદસ ઢેરી મંગળની એ વાત હતી,

હંસો ' મૂક યઈ' બેઠો,

ગોઝારો દિ' હતર્યો દેઠો....૫

હાઠીના એ સફેદ વાળમાં ભક્તોનાં દુઃખ' દર્દ' હતાં,
મંગળ જગનું કરવા માટે અવનિ પર અવતરતા,

બધું એ યાદ સહુ કરજો,

વસમા આંસુડા ધરજો....૬

એના જીવન અને કવનથી કેંકને પ્રેરણા મળશે,
એક મટીને અનેક રૂપે અજવાળાં પાથરશે,

દીપ નથી ખુઝાયો રે,

ધટ ધટમાં ફેલાયો રે....૭

સૌ ભક્તોની દૃઢવીણાના ઝલ્લઝણી લક્યા તાર,
કાળની સંગે અગોલ સૂતા, રંગ ગુફાને દ્વાર,

કંઈ ના વાતો કરતા રે,

ભાવનું ભાધું ધરતા રે....૮

પોઢયા શ્રીરંગ જને પેટે મા રૂકમાની યાદ હતી,
 આશા એની જગને હજળી નિરાશામાં ફેરવાતી,
 માના મંદિર સામે રે,
 બની ચંદનની ચિતા રે....૯

ચૈતન્ય વિહોણા દેહને એના, રેવામાં નવરાવે,
 ચંદન કાષ્ઠની ચિતા બનાવી તેના પર સુવરાવે,
 સુખથી દિગંબરા બોલે,
 ભક્તો ફૂલ, અતર, વેરે....૧૦

આ ચિતામાં મુકવા માટે આગ લાવે અલવણી,
 ચિતા ભડ ભડ બળતી, રંગે ધગતી પિછોડી ઝાઢી,
 હોલવી ઠમ હોલવાયે રે,
 બાળો ભેટી રડતા રે....૧૧

જીવન દીપ જુગાયો રંગનો, આંસુઓ હવે ખૂટતાં,
 એની ચિતાના દર્શન કરીને અંજલિઓ સો દેતાં,
 બાળો રડતાં રડતાં રે,
 પાછું ફરી ફરી બેતાં રે....૧૨

સ્થૂલ સ્વરૂપના અવધૂતજીને સૂક્ષ્મ રૂપે નિહાળો,
 અવિનાશી છે નિશ્ચય માનો, પ્રેરણા પીયૂષ પામો,

રંગ છુપ્ત થયો નથી રે,
જમનો તેમ રહ્યો છે રે....૧૩

એ અવધૂતના સ્મારક આગળ ધીમે ધીમે સંચરજો,
દીવાલું ત્યાં તેજ પડે ના, તેની વ્યવસ્થા કરજો,

પાસે ધૂપદાની ધરજો,
વંદન બે હાથે કરજો....૧૪

જ, સમયે ફરતાં, સમયે હસતાં, પ્રેમથી વાતો કરતાં,
ચુકામાંથી જતાં 'આવતાં,' ચીઠો ઠપકો દેતાં,

બધું યાદ સહુ કરજો
બને તો બે કૂલાં ધરજો....૧૫

બે લાકડાની પાટુકાતું પ્રેમથી પૂજન કરજો,
એની રક્ષા કાજ સદાયે દત્તને પાયે પડજો,

ચંદન આંસુથી ધસજો,
ટપકું તેના પર કરજો....૧૬

એની વાસ પડી જમિ પર ત્યાં સ્મારક મેહું કરજો,
બાવિધ્યની પ્રજાઓ માટે પ્રેરણા તેમાં વારજો,

માના લાડીલા તણી રે,
જીવનદીવા સમેટાણી રે....૧૭

માતૃશીલાના પત્થર સામે બીજો આરસ, ગોઠવજો,
બિચારાના લાવની શાહીથી અક્ષર તે પર લખજો,

કલમ કલેશની કરશે રનવ,
લખજો 'પરસ્પર દેવો ભવ'....૧૮

ૐ નમઃ શિવાય

દોહો :- નારેશ્વર ક્ષેત્રમાં શિવજી રે બેઠા,

જનું નારેશ્વર મહાદેવ છે નામ.
દર્શન કરીને પાવન થાયે
ભક્ત આજ તમામ,

કપદીશ છે શિવજી રે એવા, નારેશ્વરમાં બેઠા રે,
જટામાં તો ગંગા બિરાજે, અર્ધાંગે હમિયાજી રે,
રેવા નટના પાવન વનમાં વસતા ગળે છે માલા રે,
ત્રિપુંડ તિલક શેભે લલાટે, બાલે શશી વિરાજે રે,
સ્વયંભૂ શંકર આવીને બેઠા નારેશે વનવાસે રે,
નટરાજ શરીરે સુંદર શોભા સર્પઆબૂષણ લીધણ રે.
ડીમાક ડમરું ડમડમ બાજે, વ્યાઘ્રામ્બર અતિ ઉત્તમ રે,
ત્રિશૂલ પિનાકિન હાથે રાખે, ગળે રુદ્રાક્ષની માલા રે.
મહાદેવ મોટા દેવ રે એ તો કૈલાશના બૂપાલ રે,
એવા વેષે આળ્યા નારેશે અવધૂતે લીધે સાથ રે.

મહા શિવરાત્રિએ પૂજન થાએ ભક્તોના દુઃખ હણાય રે,
 ઋષિપતિ આવી બેઠા નારેશે સર્પો સધળા ભાગે રે.
 પાલન કર્તા, શિવ, વિધાતા એ ત્રણે દેવ તે દત્ત કહેવાય,
 બિચારાને દુદયે વસાએ સદા સર્વદા નમઃ શિવાય

✽

આરતી શ્રીરંગ અવધૂતજીની

જય દેવ, જય દેવ, જય રેવા તટ વાસી, ગુરુ રેવાતટવાસી
 દંડકંમડલ ધારી (૨) જય નિંબતરુવાસી....

જય દેવ, જય દેવ.

મારા મનના માન્યા દેવ, જય રંગ અવધૂત રેવામી
 (૨) ગુરુ રંગ અવ૦

તને મળું હું ભાવે (૨) નારેશ્વર વનવાસી....જય દેવ, જય૦
 નેત્ર તેજ અદ્ભૂત જય કૌપિન ધારી (૨) ગુરુ જય-કૌપિન
 કંધે શ્વેત પિછોરી (૨) કર્પટ કંથા ધારી....જય દેવ, જય૦
 કમ્પાક્ષા, ગ્રામ્બીઆ, સિવિંગરટને વસધિ (૨) ગુરુ સિવિં
 વિદેશીના મન હરખ્યા (૨) સંદેશ કંઈ દીધા....જય દેવ, જય૦
 જયપુરનો સંદેશ આખરી કહેવાતો (૨) ગુરુ આખરી૦
 'તમારું' માને ન કોઈ (૨) દોષ તમારો જોજો'....જય દેવ જય૦
 સંયમનો લંગોટ, હસ્ત ગળે માલા (૨) ગુરુ હસ્ત ગળે૦
 પાવડી ખટખટ થાય, આંખે ચરમા કાળા.... જય દેવ, જય૦

દ્રષ્ટિ માત્રથી આપ સૃષ્ટિ કરતા સ્વામી (૨) ગુરુ સૃષ્ટિ
 ગુરુ ગૌરવનું માન (૨) મૌન ભરી વાણી.... જય દેવ
 વિકલના કુલારા મા રુકમાના જયા (૨) ગુરુ મા રુકમા
 બાપજી ભક્તજનોના (૨) ખિચારામાં વસિયા.... જય દેવ
 ભક્તોક્ષારણ્ય કાળે દેશ-વિદેશ કૃપા (૨) ગુરુ દેશ
 હરિના દ્વારે જઈને (૨) બ્રહ્મલીન યાતા.... જય દેવ જય
 આ આરતીનો મહિમા નિત ઠાઠ ગાશે (૨) ગુરુ નિત
 સંકટ સધળા ભાંગી (૨) રંગ દર્શન યાશે
જય દેવ

*

‘શ્રી રંગ ધૂન’

- (૧) શ્રી રંગ જય રંગ, જય જય રંગ,
 શ્રી રંગ જય રંગ, જય જય રંગ,
- (૨) જય જય નારૈશ્વર અવધૂત
 દિગંબર પાંડુરંગ અવધૂત,
- (૩) રંગ અવધૂત રે રંગ અવધૂત, નારૈશ્વરનો નાથ
 મારો રંગ અવધૂત,
- (૪) ગિરનારી અવધૂત કી, જય શ્રી પાંડુ રંગ કી,
 જય શ્રી પાંડુરંગ કી, જય જય રંગ અવધૂત કી.
- (૫) રંગ રંગ રંગ, પાંડુરંગ રંગ,
 જય રંગ જય પાંડુરંગ રંગ

સ્વીકાર

પંદેલી અને બીજી આજ્ઞાતિની બે દળર નક્કલના હાપકામ માં
૫. શ્રી વ્યાપકની પ્રેરણાથી નીચે પ્રમાણેની વ્યક્તિઓ દ્વારા આર્થિક
સદાય મળી છે; તે બદલે એ બધા રંગાનુરાગી બક્તોનો હું બહેર
આભાર માનું છું. બીજી આજ્ઞાતિની ૭૫૦ કોપી (પ્રસ્તિકા) નારેશ્વર
દ્રષ્ટને અર્પણ કરી, તેની યત્ની આવકથી ત્રીજી આજ્ઞાતિમાં ઘોડીક સદાય
ધામ એવી સહજાવના સાથે ત્રીજી તથા ત્રીજી આજ્ઞાતિ પછીની બધી
આજ્ઞાતિઓના હક્કો નારેશ્વર પ્રકાશન દ્રષ્ટને અર્પણ કરું છું.

૨. ૫૦૧ શ્રી હંધરલાલ કે. દેસાઈ એન્ડોલા, જામિયા (આફ્રિકા)

હા. રમણલાલ કે. વસી

૩. ૫૦૦ શ્રી ચામજીભાઈ ડી. વીરા } વીરા બ્રધર્સ (મુંબઈ)
શ્રી વલ્લભજી ડી. વીરા }

૪. ૩૦૧ શ્રી પી. જી. દેસાઈ (મગાલ)

૫. ૩૦૧ શ્રી પરાગજી જી. દેસાઈના પુત્રો તરફથી પિતાશ્રીના નિમિત્તે "

૬. ૨૦૧ શ્રી નાનુભાઈ કે. વસી એન્ડો. જામિયા (આફ્રિકા)

હા. રમણલાલ કે. વસી

૧૦૧ રક્ષમણિબેન વનમાળીદાસ પટેલ

૧૦૧ દીવાળીબેન વનમાળીદાસ પટેલ

૧૦૧ શ્રી રમેશચંદ્ર એસ. ગાંધી

(મુંબઈ)

૧૦૧ શ્રી મણીભાઈ બી. પટેલ

"

૫૧ શ્રી ધનસુખ દા.

"

૫૧ શ્રી બાલુભાઈ દેસાઈ

સુરત

એ સિવાય બીજા પણ એક બહેન છે જેમણે આર્થિક મદદ કરી
છે અને પોતાની ગુપ્તતા જાળવવા મગિ છે. જેથી તેમનું નામ પ્રગટ
કરું નથી.

લી.

“બિચારો”

સુધારો : ત્રીજી અને ત્રીજી પછીની આજ્ઞાતિના હક્કો નારેશ્વર
દ્રષ્ટને અર્પણ કરું છું. તથા બીજી આજ્ઞાતિની બધી કોપી પ્રકાશનના
મારા હક્ક સાથે અર્પણ કરું છું.